

KARÁCSONY 1983.

E L Ő S Z Ó

"Pusztában bujdosunk mint hajdan
Népével Mózes bujdosott,
S követte, melyet isten küldé
Vezérül a lángoszlopot."

Közel 150 éve látott napvilágot Petőfinek eme szép felismerő gondolata, amit egyenesen a XIX. század költőinek ajánl, hogy lángoszlopokként világítsák az utat a haladás, a felismerés, a boldogság, egyszóval a Kánaán felé. Mivel ez a világ oly nagy, oly régi és eseményekben oly gazdag, így bőven van miből példát meríteni.

Azonban e nagy világegyetemnek a sok millió években kifejezhető fennállásában egy emberélet, illetve egy emberöltő csak annyi mint a tegnapi élmulása, vagy egy éjnek rövid vigyázása. Ezért eme szép nagy világegyetem megteremtője, fenntartója és igazgatója nagyon bölcsen gondoskodott fényforrásokról, fényoszlopokról, akik ha nem is teljesen nappali fényvel, ha kicsit homályosgn is, de mégis látunk, és visszapillantunk a múltba, láthatjuk jelenünket és némi következtetéssel alakítani tudjuk a jövőnket is.

Ilyen lángoszlop volt például I. István király is, aki állandó hazát alapított a kóborló életet folytató őseinknek. Ugy érzem csak így maradhatott meg a magyar nép, így lett nyelvünk, történelmünk, hitünk, reménységünk, kudarcunk, dicsőségünk, kultúránk, szokásaink. Egyszóval így kovácsolódtunk egy nemzetté. Azenban hitünk lángoszlopai voltak Luther Márton, Kálvin János, Czvingli Urlik, akik megkezdték eloszlatni azt a mesterséges ködöt, amivel a hamis próféták olyan nagy buzgalommal homályosították el a szellem napvilágát. Ugy szintén Károli Gáspár, aki lefordította magyar nyelvre a legősibb írásos művet a bibliát. Voltak olyan lángoszlopok már később, akik nemcsak a hit világát mutatták be, hanem régi tárgyakat, írásokat és más egyéb eszközöket vizsgálva, fényt derítettek nemzeteknek, de ezen kívül a mi nemzetünknek életére, munkájára, a gazdasági, kulturális és szellemi fejlődésére, vagy átmeneti visszafejlődésére, vagy éppen elmulására.

Ilyenek voltak Dr. Borovszki Samu, Ila Bálint és még rajtuk kívül sokan mások. Sok-sok aprólékos és gondos munkával vizsgálódással, kutatással derítették fényt a honfoglalásra, az itt talált népek nemzetiségére, szokásaikra, foglalkozásaikra, a mi őseink életére, kulturájára, szenvedéseire.

Mivel én most nem akarok olyan mesze visszaemlékezni, hiszen azt már megtették előttem sokkal hitelesebben sokan mások, ezért nem foglalkozom a történelmi honfoglalással, csak csupán a szülőfalum lakóinak, vagyis elődeimnek életkörülményeit és szokásait szeretném élethűen bemutatni.

Ehhez azonban nagyon fontos idéznem Ila Bálint Gömör megye című könyvének a 239. oldaláról egy mondatot. "1556-ban Bebek György miután előbb Bey Andrást Szendrő várába záratta, megtámadta ennek nemesi kastélyát Trissben, elfoglalta és minden értékét elvitte, a kárt több mint 14.500 forintra becsülték. Bebek egész fegyveres haddal vonult Triss ellen, zászlók alatt török gyalogosokkal az u.n. martalócokkal, s Bey András csak nagy ügyel-bajjal tudta feleségét és gyermekeit elfogatása előtt biztonságba helyezni Balogvárába."

Ezek után a községünk kb. 30-40 évig lakatlan település helye volt. Triss királyi birtok maradt újra. A krónika három nemes urat jegyez fel, úgymint a Tornalyay, Hevessy és a Ragályi nemesi családokat, akik Triss földesurak lettek. Azt tudom, hogy az utolsó Bárány Ragályi Balassi Ferenc volt, de azt, hogy a két ur közül ki volt az első, aki jobbágyokkal betelepítette Trist, azt már nem tudom. Azonban egy feljegyzés szerint az 1635-1777. között települt családok közül még jelenleg a Demeter, Máté, Nagy, Szűcs, Palesó, Tóth és a Ráki családok utódai élnek. Sajnos pontosabb leírást az idebetelepített jobbágyokról sem tudok adni, mivel csak egy 1793-tól megkezdett ref. egyházi jegyzőkönyv áll rendelkezésemre, aminek a legelső tétele így szól: "Az 1793. októberbe Curzentáltatott, Főtisztelendő Ur Szőke Ferencz mint a Borsodi Sz. Társaság Senior által..... Mint hogy a születéseknek és meghalásoknak Napjaitól a Törvénybe gyakran szoros kérdés esik, Szükségesnek ítéltetik a Születéseknek és Meghalásoknak Napjait is feljegyezni."

Ebből arra tudok következtetni, hogy az anyakövesítést először az egyház 1793-ban tette kötelezővé. Ezért nem tudok Trizs község lakosainak az 1590-1600-as években történt, mondhatnám úgy is eme új honfoglalásról pontos leírást adni. Egy azonban biztos, az új honfoglalás után Trizsben többé földesuri kastély nem volt. Őseink eleinte pásztorokodással, főleg juhászattal foglalkoztak, majd később telkes jobbágyok lettek. Ez azért történt úgy, mert az uraságnak nagy megterheltség lett volna a megtermelt termelvényeit az uttalan földutakon Trizsből Tornalyára a tartózkodási helyére szállítani. Egy telkes jobbágy földje 24 kh volt. Ezt a földmennyiséget nevezték házhely földnek is, de a családok erejétől függően voltak fél házhelyesek 12 kh-al, harmad házhelyesek 8 kh-al, negyed házhelyesek 6 kh-al és nyolcadosok 3 kh-al. Ez utóbbiakat zselléreknek, vagy telkes zselléreknek is nevezték. Ezek a telkes jobbágyok földjükön szabadon maguknak termeltek, magukat irányították. Egyszóval ők egyszemélybe - persze a családjukkal együtt - maguk voltak a tervezők és a kivitelezők is.

Mivel a községünk királyi birtok volt, így a terméseik kilenced részét a királyi kincstárnak kellett átadni. Ezen kívül még kapupénzt és füstpénzt is kellett fizetni. A földesurnak pedig egy házhely föld után 60 napot kellett négy ökörrel dolgozni. Ezen kívül jó termés esetén a földesur is megkövetelte a kilencedet. A földesur előállt követeléséről, ha aszályos volt az év, vagy ha valami kőbor török csapat sarcolta meg a falut. Ezek után jött még az egyház személyek természetbeni fizetése, földjeiknek megmunkálása, termelvényeik betakarítása, tüzelővel való ellátása.

Természetesen mindezeket úgy kellett kellő időben elvégezni, hogy semmiféle károsodást ne szenvedjenek, mert a mulasztás kártérítés mellé még büntetést is vont maga után.

Úgy érzem ezek után könnyebb lesz megérteni a trizsinnép életét, szokását, hiedelmeit, valamint évszázadokon keresztül, napjainkig szenvedéseit és ebben a légkörben zajló gazdasági és kulturális fejlődését.

Itt szeretném megjegyezni, hogy a válaszok előtt nem fogom leírni a kérdőívben feltüntetett kérdések teljes szövegét, hanem csak az egyes kérdések jelölését és számát.

I. A D V E N T

1. A XX. sz. első negyedéig azt hiszem nyugodtan mondhatom, hogy őseinkre éppen a református büjt delelőjén köszöntött az advent. Ezt a mondatom assal magyarázom, hogy a Trizs községben élő őseim eme legutolsó honfoglalása után már mint református emberekként éltek, és a reformátusoknak nem voltak és nincsenek napjainkba sem egyházilag előírt büjtjeink.

Azonban a szükség mindig törvényt bontott, és bont ma is, így ikertestvérével a szegénységgel már kora ősz elejére kitörülte a bődön zsirját és vele együtt eltüntette a kákóról a szalonnát is. Mivel a szegény embereknek nem állott módjukban év közben úgy a bődönük, mint a kákó-uk feltöltése úgy kénytelenek voltak büjtölni. /A kákó egy 1 szám alaku fa, ezen csüngött a szalonna./ Azonban az advent őseink számára nemcsak egy várakozásnak a kezdőpontját jelölte meg, hanem egyben egy gazdasági évet is lezárt, illetve egy új gazdasági évet nyitott.

Hiszen őseink nagyrészen pásztorok voltak és az ő szolgálati évük András napján /november 30/ telt, illetve kezdődött. Ezért őseinknek az "Advent" nemcsak a Názáreti Kisdéd Jézus eljövételének szimbólikus várakozását, hanem egy jobb, egy boldogabb, egy békésebb és minden tekintetben gazdagabb új élet eljövételét is jelentette, és jelentette később a teljes jobbágyoknak, majd a jobbágysorból felszabadult parasztságnak is. Nemcsak a régi, de a közelebbi őseink is nagyon vallásos és Isten féltő, ember szerető, ember becsülő és tisztelő alázatos emberek voltak. Szentül hitték, hogy az Atya Ur Isten, aki teremtett, fenntartja és igazgatja az eget, földet és az egész világot, aki saját képére teremtette az embert is, ott ül a Mennyben, jobbán Krisztus Urunkal Ő egyszülött fiával a mi Urunkal, körülvéve a szentek és az angyalok seregével és onnan léssen eljövendő, ítélni eleveneket és holtakat. Ezt azért is hitték így szószerint, mert nemcsak a Tiszteletes Ur prédikálta így, hanem azért is, mert a valóságban is itt a földön is így látták, így tapasztalták a földi istenektől.

Hiszen itt a földön is középen trónolt a király, közvetlen közelében a hercegségek és a kegyelmességek, majd a méltóságok és nagyságosok következtek, míg végül a tekintetesek és nemzetesek zárták a gyűrűt.

Természetesen itt a földön is övök volt a hatalom, a dicsőség, a jólét, az öröm, a boldogság és minden jó, ami szeméjének ingere volt és széppé tette számukra az életet.

Ezzel a lehetőségükkel nagy előszeretettel éltekis, hiszen ők is itt a földön, éppen úgy, mint Isten az égben szabadon ítélkezhettek eleveneken és holtakon.

Természetesen az ítéletük végrehajtását nagy lelki gyönyörrel végig nézték és tiszta lelkiismerettel nyugtázták önmaguknak, hogy mind azt amit ők cselekedtek az mind nemes, jótékony és Istennek tetsző cselekedet, mivel azt Isten, haza, király és a Szent korona nevében cselekedték.

Igy a jobbágyoké, később a parasztoké lett a robot, a nyomor, a megalázás. Ezért méltán el is várták, hogy mindazon személyek, akik sovány ló hátán élvezhették a büles ítéletük eme keserű poharát a dereszről leszállva alásatos meghalással, hangos köszönetet mondjon a pontosan kiszámolt mogyoró hájért, amik oly könnyfakasztó érzésekkel járták át egész testét.

Igaz a testi fenyítések elmaradtak az első világháború után, de a nép az istenadta nép mégis szivrepedve, és nagy örömmel várta az adventet. Tudtommal úgy az úknagyszülők idejében, mint évről-évre fokozatosan századunk ötvenes évéig telepadok voltak a templomba. Mikor a harmónium előjátéka után az ének felcsendült, úgy az őseink idejében, mint a mi időnkben is úgy tűnt, mintha a ráncos arcok kisimultak volna, a reszkető kezek is összekulcsosolódtak és a pára megannyi kéményből gomolygó füstkarikák hömpölyögtek az éneklő szájából. Az ének szövege és a dallama is egyre jobban hevítette az oly sokszor megalázott sziveket és a szemek is egyre jobban meredtek az ég felé, szinte tekintetükkel is kísérve az ének szövegét, amely így szólt.

"Szálj, szálj magasra sziveink reménye,
Vezess el minket Jézusunk elébe
Ragyogj előttünk fénynek oszlopával,
Szent biztatással.

Jön már a Jézus, ami szikla várunk
Nem tart már soká bünbe bujdosásunk
Az ígéretnek földére érkezünk
Ő lesz mivelünk.

Ő lesz a váltság élet birodalma
Fordulj öröme szívünk aggodalma,
Az elhagottnak lesz már pártfogója
Oltalmazója.

Lesz már hitünknek diadalma teljes,
Atyánk az Isten irgalmas kegyelmes
A szeretetnek fényes napja jön fel
Idvezítőnkkel.

Szálj, szálj magasra szíveink reménye
Vezess el minket Jézusunk elébe
Mert a váltságot Ő hozza földünkre
Nagy örömünkre."

Mint minden egyes alkalomkor, úgy advenban is az ének összhangba volt véve, úgy a szent igével, mint a prédikációval. Ezért amilyen áhitattal zengett az ének, éppen olyan nagy, vagy még fokozottabb áhitattal hallgatták a prédikációt.

Mintmár előbb is mondtam Triss református község, ezért nálunk nem volt sem délutáni, sem estéli, sem éjféli mise. Minden vasárnap és minden ünnepnapkor naponta kétszer, úgy mint délelőtt és délután volt istentisztelet tartva. Napjainkban már csak az idősebb korosztály kb. 15-20 személy járogat a templomba /kivéve Karácsonyt, Húsvétet és csekélyebb létszámmal Pünkösdet./

Ugy a közép, mint a fiatal korosztályt, valamint az iskolásokat nem érdekli a templom, vagy legalább is csak nagyon ritkán.

2. Triss leányegyház volt és az még ma is. Minden vasárnap és minden ünnepnap kétszer volt istentisztelet tartva, mégpedig délelőtt és délután.

A lelkipásztor minden második vasárnap csak egy alkalommal - egyik alkalommal délelőtt, míg a következőn pedig délután - háromszor pedig a tanító feladata volt. *megtartani az Istent és a szenteket*
Amíg jó meleg idők jártak és a lelkipásztor délutános volt akkor a templomba csak a fiatalok részére bibliai félórát tartott. Ez alkalommal csak bibliai felolvasás és éneklés volt. Késő ősszel és télen, majd tavaszkor is míg az idő nem melegedett az iskola tantermében vallásos estétet tartott a lelkipásztor. A vallásos esték hasonlóak voltak a rendes vasárnapi Istentisztelethez, ami kezdődött a gyülekező - másképpen kisénekekkel - ami általában zsoltár volt, de előfordult, hogy a kisének is dicséreti ének volt. Minden esetben a választott ének első két versét énekeltek ősünk, és énekeltek mi is. A kisének után jött a fennálló ének. Ez rendszerint az egy vesszakos énekek közül volt választva, mint például a 4. dicséret, amely így szól:

Ur Jézus mily igen drága,
A te igédnek világa,
Mely bölcsésé tevén az elmét,
Szüli az Urnak félelmét,
Gerjeszd fel most indulatunk,
Hogy míg igédre hallgatunk,
Végyen bennünk épületet,
A hit, reménység és szeretet,
Tégy bölcsékké, tégy szentékké.

Ezután következett a nagy ének. Ez volt alapja a prédikációnak. A nagy ének eléneklése után felment a lelkipásztor a szószékre /katedrára/ röviden imátkozott, amit a gyülekezet állva hallgatott, és mielőtt felolvasta volna azokat a bibliai verseket, amikre a prédikációját alapozta, még a gyülekezet énekelte egy rövid prédikáció előtti éneket, többek között ezt:

Atya Fia Szentlélek,
Készíts szent igédre,
Jézus érdemét ruházd,
Áldott hiveidre.

Ez után jött az az ige felolvasása, majd a prédikáció, amit a gyülekezet ülve hallgathatott. A prédikáció után következett a hálainádság, majd a "Miatyánk" és végül a rövid befejező imádság. Az istentiszteletet a kijövő ének zárta be. A vallásos esték is ugyan így folytak le, csak éppen ott nem volt szószék, hanem a lelkipásztor a tanterem asztala mellett állva végezte a szentbeszédet. Természetesen adventben minden második vasárnap volt vallásos este, és ez alkalommal egy-két szavalattal, és egy szólóban énekelt "Hozsánna" énekkel volt ékesítve az istentisztelet. A verseket általában lányok - vegyesen egy nagy lány és egy iskolás lány - adták elő, míg az énekeket egy idősebb legény, vagy egy iskolás fiú énekelte el. Ime néhány vers a sok közül:

Szabolcska Mihály:

Ének a szeretetről

A szeretet a világ megváltója
Ez fedi a bűnt, az árvát ez óvja,
Ez ad kenyeret a koldus kezébe,
Es elhagyottnak ez a menedéke,
- Csak egy szentség van a világ felett,
Örökkéig való: a szeretet.

A tudományod felérhet az égig,
és belcs lehetsz el a bölcsök kövéig,
Lehetsz okosabb, bátor mindenkinél,
Nem tudsz te semmit hogyha nem szerettél:
- Egy bölcsesség van a világ felett,
Örökkéig való: a szeretet.

Lehetsz nagy ur, hogy akár a királyok
Irigylik meg roppant gazdagságod,
De ha árván szeretet nélkül éltél,
Koldusabb vagy te az utszéli szegénynél:
- Egy hatalom van a világ felett,
Örökkéig való: a szeretet.

Fürödhetsz a dicsőség örömében,
És elbárithat minden földi érem,
Ha nincs érző melege szivednek
Semmise vagy akárkinek neveznek.

- Csak egy érdem van a világ felett,
Örökkéig való: a szeretet.

Mert a szeretet a világ megtartója,
Ez fedi a bűnt az árvát esővja,
Ez ad kenyeret a koldus kezébe,
Az elhagyottnak ez a menedéke.

- Csak egy szentség van a világ felett,
Örökkéig való: a szeretet.

Varga Gyuláné:

Jézus a földön

Karácsony éjszakáján
A jézus földre jött
Ott Betlehemnek táján
Mint kisdéd ujszülött.

Nem jött királyi fényben
Nem hirnévvel tele
Jött egyszerűen szegényen
Jászol volt fekhelye.

Megjöttét nem fogadta
Hajlongó szolga had,
De szívét néki adta
A kis pásztor-csapat.

S most fenn ül bár a fényben
Mint Ur, ég s föld felett.
Csendes karácsony éjben
Találkozik veled.

Ha ébren vagy s vigyázol
Csendben az Ur előtt,
Szived lesz majd a jászol
Mely befogadja őt.

S a mindenség királya
Szived lakója lesz
Minden kincsét kínálja
Üdvöt békét szerez.

S templomná lesz a lelked
Mely befogadta őt,
Oh álld a nagy kegyelmet
Mely érted földre jött.

Dr. Hodossy Gedeon:

Éltem alkonyán

Ha éltem alkonyán
Visszafelé nézek
Felébrednek bennem
A legszebb emlékek.

Volt örömben részem
Nem panaszkodhatom
Volt sok boldog óráim
Volt sok derűs napom

Felélednek újra
Szép és boldog percek
S tűnődöm, hogy köztük
Melyik a legszebbek

De a legszebb mégis
Azoknak emléke
Mikor édesanyám
Ülelt a keblére.

Sánta Károly:

Szép rózsák hulljatok

Szép rózsák hulljatok
Drága sirhalmára
Sugjátok meg neki
Emlékezünk rája.

Szálljon a jó illat
Porladó szívéhez
Szeretet van benne
Mit ott is megérez.

Mig nyíltok mondjátok
Bus sirhalma felett
Hogy a halálnál is
Erősb a szeretet

Hogyha hervadoztok
Ne szálljatok másról
Csak új kikeletről
Új virágzásról.

Váradi Imre:

Adventi vendég

Havas, hideg estén egy tíz óra tájban
Csendben elmélkedve ültem kis szobámban
Ablakom redőnyét halk kopogás verte
Uram Isten! Ki az? Ki járhat most erre?
Ilyen rút időbe csonttá fagy az élő.
Vagy tán szegény vándor nyughelyet remélő?
Hallgatónni kezdtem - csitt - elült a lárma.
Csak a szél sikongott a nagy éjszakába
Csak a lárma égett servegve, nótázva
Csak a szívem fogott ijedt dobogásba...!

S megszólalt valami itt belül hol úgy fáj
Ahol mikor baj van nagyobb minden bajnál
Ahol a léleknek fáj a seb a jajszó
Ahol vészhangot ad az esti harangszó
Lelkem régi fénye jött hozzám ma este
Régi Jézust váró hűségem kereste
Meggörgette hol van régi ifjuságod?
Szivednek kertjében ápolsz-e virágot?
Jó apád szavára tudsz-e emlékezni
Az anyai csóktól újra gyermek lenni
Van-e hited kedved sok kemény tusához
És megcsókolni azt aki majd elátkoz?
És felelt a lélek jól tudom ki vagy Te
Ki eljöttél hozzám ez adventi este
Üzenetet hoztál az ódesanyámtól
Hogy megőrizz ezer veszélytől haláltól
Te a nagy vendég vagy az örök nagy Isten
Megújulást hozva Krisztust váró hitben
Aki prófétákhak lángostorod adtad
S Betlehem éjjelén fényét csillagodnak
Nekem ma elhoztad lelkem régi fényét
Bűbajos ifjuság sok tündér meséjét
Áldott légy ó Krisztus jöjj ünnepi fényben
Hogy a földi vándor szeressen, reméljen.
Havas hideg estén úgy tíz óra tájban
Hideg szél sikoltott a nagy éjszakában
De a szívem táján csodás szent tűz lángolt
Fényénél láttam a Betlehemi jászolt.

Varga László:

Várlak. Adventi sóhaj

Jöjj közzinkbe kedves égi vendég
Alakid át s világnak rendjét
Nincs hatalom nincs erő csak Nálad
Lépteiden egy új világ támad.

Egy új világ melynek lelke mindég
A szeretet a te örök igéd
Te vagy élte üdvözítő lélek
Én Jézusom jövel várlak Téged.

Ez a lélek csüggedett meg köztünk
Az az ige mellyel eddig győztünk
Az erős hit, mely az égig lángolt
Mely legyőzte a gonosz világot.

Büszke Sion én magyar egyházam
Aki küzdél századokig bátran
Égő hittel élő reménységgel
A szent ige éles fegyverével

Ez a fegyver nem törött-e még el?
Harcolsz-e az erős ellenséggel
Jó vitézzül Urunk mellé állva
Érte küzdve életre halálra?!

Rád tekintve, elborul a lelkem
Szemeimből keserű könny cseppen
Síró lelkem csak Te tőled várhat,
Megújodást én Jézusom várlak!

Várlak, várlak esdekelve kérlek
Hagyd oda most nagy királyi széked
S állisd trónod Rákos mezejére
És láss törvényt Árpád nemzetére.

Szánd meg ezt a pártoskodó népet
Nehogy rajta beteljen a végzet
Minden ország amely meghasonlik
Magában az elpusztul, szétbomlik.

Jöjj sietve Békéjét add vissza
Legyen az ég felette szép tiszta.
Legyen boldog adventje hazámnak
Béke Ura én Jézusom várlak.

A szóló énekek közül csak egyet írok le, mivel azok megtalálhatók a mai énekeskönyvet megelőző énekeskönyv "Hossánna" énekek gyűjteményében. Ime az ének.

Imádkozzatok és buzgón kérjétek.
Bűnos voltunkért Uram oh ne vess meg.
Tiszta szívet és szent Lelket adj nekünk,
Hallgass meg Fiad nevében, ha kérünk.

Keressetek buzgón és megtaláltok,
Téged keresünk Uram, hogy bűn s átok,
Erőt ne vegyen mirajtunk, légy nekünk
Égi utunk, igazságunk, életünk.

Zörgessetek buzgón Isten ajtaján!
Elfáradtunk Uram e világ zaján,
Oh nyítsd meg az égi béke szép honát
Add, hogy zenghessünk örök halleluját.

A vallásos esték az iskolák államosításával elmaradtak, mivel az iskolát azután az egyház már nem vehette igénybe. Ugy a vasárnapi mint az ünnepnapok istentiszteletek is megváltoztak, mert az iskolák államosításával a tanítók is államosítva lettek, és azután már ők se nem kántorisálhattak sem istentiszteletet nem tarthattak.

Ezért ettől kezdve úgy a vasárnapokon, mint az ünnepnapokon istentiszteletet a lelkipásztor egyedül csak egyszer-egyszer tartott, illetve tart napjainkban is. Kb. 20 évtől, november-től-husvétig minden héten egy este házi istentiszteletet tart a lelkipásztor, sorba mindig ott, ahová a résztvevők közül valaki meghívja azokat, akik állandóan résztvesznek ezeken a házi istentiszteleteken.

3. Adventi koszorú nálunk nem volt szokás soha és erről még csak a környékben sem hallottam.

4. Adventi időszakban csak a házasságkötés volt az ami nem is annyira volt tiltva, mint inkább nem tartották illő cselekedetnek. Ezt azzal magyarázták, hogy mikor a szüzanya készül egy új élet világra hozatalára, akkor egy új anyajelöltnek nem illik mulatozni, vigadozni, hanem tiszta szívvvel illik együtt érezni azzal az édesanyával, aki az ő egyszülött fiát szüli és adja a világ bűneinek megváltására.

Azonban mindezekről eltekintve a fiatalság részére mégis nyílt egy nagyon szerény, de mégis nagyon szórakoztató kis mulatság a Luca. Igaz ennek az előjátéka megkezdődött az Advent kezdetén november 30-án, András napján azzal, hogy András estéjén az iskolás gyerekek körülszaladtak a falun és minden ablakba, ahonnan lámpafény világított ki, kukorica szemet dobáltak. Ez a jelenség megismétlődött Luca estéjén is.

Természetesen a házigazda, vagy gazdasszony, vagy egyszerre többen is ki-kiebáltak a dobálókra, hogy "Szaporodjatok meg mint a csicsóka." Ez a kívánság vonatkozott a gyerekekre is, de a kukoricára is egyaránt, mivel minden akkor szaporodik és gyarapodik, ha jó egészség van. Ezért egyben jó egészséget is és bő termést is kívántak.

Közben a fiatalság gyülekezett - régen a fonóba, majd később kb. ugy 1910-től, amelyik lányos háznál nagyobb volt a férőhely rendszerint oda - és ott tartották meg a Luca estét. Itt kell megemlítenem, hogy a kb. két-három év különbségű lányok és fiúk jártak egy bandába /csoportba/. A fiatalabbak külön, és a legfiatalabbak szintén külön bandát alakítottak. Egy-egy bandához tartozott 4-6 vagy 8-10 lány és fiú. Legkevesebben a 20 év körüli lányok és fiúk voltak, mert a fiúk ha kiszolgálták a katonaiidőt már készülődtek a házassághoz. Ezért érthető is, hogy ebben a korban már nem volt zene, nem volt csókos játék, csak sütemény és mákos kukorica és bor.

Lányok adták a mákos kukoricát és a süteményt, míg a fiuk a bort és a cukrot. /Csak zárójelben emlitem meg, hogy régebben is, de különösen a huszas és a harmincas években a cukor nagyon komoly szerepet töltött be a háztartásban, mivel akkor az édesség méreg drága volt. Egy kg cukor egy pengő és negyven fillér volt. A napszám pedig 80 fillér, egy méter ül fa meghántásáért egy pengő és tíz fillért fizettek. Egy q fának Trizsből-Sajókazára /21 km/ 38 fillér volt.^{a szállásért} Azt hiszem így érthető, hogy a cukor külön kiemelését érdemel./ Ez a korosztály már csak megették a főtt kukoricát és a süteményt, iszogatták a bort, ami jókedvre derítette őket és halkán dalolgattak kb. éjjfélig, majd megköszönve a háziak szivességét szép jó éjszakát kívánva mentek hazafelé. No persze a gyerekek haza szó csak afféle leplező porhintés volt, mert bizony ott valahol belül, ott izott a parázs, ami a kislány kapujáig csalogatta a fiatalokat. Ott lehetett igazán a jövőről tervezgetni, közös élet kialakítását megbeszélni és minden egyes mondatot, félmondatot, vagy csak szavakat is egy-egy csókkal lepecsételni. Ugy érzem nem túlszok, ha azt állítom, hogy^{ugy} az őseink, (őseinek) mint nekünk is, de talán az utódoknak is az ilyen tervezgetések és pecsétek töltötték és fogják ezután is betölteni és széppé tenni az életünk, illetve az életüket.^{is}

Természetesen egész más volt a lucai hangulat a 16-18 éves lányok és fiuk körében. Igaz a mákos kukorica, a cukor és a bor kérdése itt is hasonlóképpen volt megoldva, mint az idősebb korosztálynál, de itt már az ősök korában volt fogadva egy-kétszáz cigány is, akik a zenét szolgáltatták. Ezek a fiatalok - igaz nem duhajkodtak - de azért dalolgattak és táncoltak is. Mikor pedig a zenészek egy kis pihenőt tartottak, akkor elkezdődött valamilyen csókos játék,^{ol} amit természetesen mindig a fiuk kezdtek meg, de minden vonakodás nélkül részt vettek benne a lányok is. Ilyen felkapott játék volt nálunk a "Kutba Estem", vagy a "Fordulj küsszék" elnevezésű játék. Természetesen mind a két játék fő irányadója a csók volt.

A játék menete pedig ez volt: Beállt a fiu az ajtó szegletébe és haragos szóval mondta "Kutba estem". A többiek kérdezték:

"Ki huzzék ki?" Erre a fiu mondott egy lány nevet:

"Kiss Marika" Ekkor a megnevezett lány odament, megfogták egymás kezét és maga felé húzó mozdulattal a fiu előrelépett és megcsókolták egymást. A csók után a fiu ment a helyére, míg a lány pedig megállt az ajtó szegletébe és most már ő mondta, hogy:

"Kutba estem".

A "Ki huzzék ki?" kérdésre a lány egy fiu nevét mondta és ekkor a megnevezett fiu ment és az előbbi módon megfogták egymás kezét, csak ugy gyengéden maga felé vonta a lányt, megcsókolták egymást és a fiu állt a lány helyére. A játék így folytatódott váltakozva.

A "Fordulj kisszék" játék pedig így volt. Először is azt szeretném elmondani, hogy nálunk kisszéknek azt az ülőalkalmasságot nevezték, ami ugy nézett ki, hogy egy kb. 20 cm széles, 3 cm vastag és kb. 40 cm hosszú deszka körülbelüli méret szerint négy helyen át volt furva és ebben erősítették a négy faragott lábat. Hasonlóan nézett kia a sámlí, vagy sámedli - ki hogy nevezte - csak a sámlinak deszka volt a lába.

Tehát ezt a kisszékot tették ki a szoba közepére és ráült egy fiu. Ezután jöttek a kérdések és feleletek a következőképpen.

A széken ülő fiúnak mondták: "Fordulj kisszék."

A fiu így válaszolt: "Nem fordulok."

Kérdés: "Meddig"

Válasz: "Keddig"

Kérdés: "Mit vársz?"

Válasz: "Csókot"

Kérdés: "Kitől"

Válasz: "Szegfü Marikától" /Tetszés sze-

rint mondhatott egy nevet. Természetesen csak olyan nevet, akik ott voltak csoportba. Erre odament a megnevezett lány, megfogták egymás kezét, megcsókolták egymást és most a lány ült a kisszékra. Mostmár ő vele hangzott el az előbbi párbeszéd. Természetesen a lány fiu nevét mondott, hiszen ő csak fiutól várhatta a csókot.

Mótt a megnevezett fiu ment a lányhoz, szintén megfogták egymás kezét és gyengéden megcsókolták egymást. A játék így folytatódott váltakozva tovább.

Még szólanom kell az iskolából kikerült ugy nevezett "ismétlős" lányokról és fiukról. Ezeket a fiatalokat azért nevezték ismétlősöknek, mert a múlt században a gyerekek csak négy osztályt jártak, majd a századunk elejétől már hat osztályt. Azonban az iskolából kikerülteknek még három évig kötelező volt hetente kétszer szerda és szombat délután ismétlő tanuláson részt venni. No ezeknek az ismétlős fiataloknak még nem volt fonóházuk, csak sorba jártak egymáshoz fenni.

Ezek a fiatalok is lucáztak, de nekik még nem volt boruk, csak mákos kukoricájuk és süteményük. Cigány sem muzsikált, de azért ők is táncoltak, mert maguknak dalolták a jó talp alá való csárdást. Az előbb említett két játékot ők is játszották. Itt szeretném elmondani, hogy a lucai mulatságokból a cigányzene már a századunk elején kezdett elmaradni, mert a fiuk megtanultak szájharmónikázni, harmónikázni /huzómuzsikázni/ vagy citerázni. Nálunk éppen úgy, mint elődeinknél a citera szolgáltatta nem csak a lucai, de gyakran a hétköznapi estéenkénti fonás után kb egy félórás táncalá való zenét.

Jelenleg a fiatalság a kulturotthonba tartják a szórakozásukat, mégpedig minden szülői felügyelet nélkül.

Persze úgy a fiuk, mint a lányok műszakba járnak dolgozni.

Letelik a műszak, kényelmes "Ikarus"-on jönnek haza.

Idehaza nem vája semmi munka, azon kívül, hogy magát rendbe tartja. Ezért nem csak luca estén, hanem elég gyakran tartanak táncmulatságot. Számukra az ital is elég változatos.

A zenét leggyakrabban a magnó, gramofon vagy a lemezjátszó adja. Azonban előfordul, hogy vidékről fogadnak valami rock vagy pop zenekart. Így alakult ki az a helyzet, hogy nem kellett a fiatalságnak vitatkozni a szülők nemtetszés nyilvánításával, mert a rock és a pop zene dobhártya repesztő zenéje, valamint a zenészek artikulált hangjuk és eszelős modoruk messze távoltartotta a szülőket a mulatság gyönyöreitől.

5. Ugy érzem nem tulsok, ha azt állítom, hogy az adventi szokások a régi szokásokhoz viszonyítva messze elmaradnak, vagy talán erősen szűnőben vannak, úgy az egyes családokban, mint a falusi viszonylatban egyaránt. Ezt az állításon azzal igazolnám, hogy a nagy politikai változással, a nagy gazdasági fejlődéssel, az életszínvonal emelkedésével nagyon megváltoztak az egyes emberek véleményei, a társadalmi életbe való beleilleszkedésük, egyéb elképzelései és világnézetei. Általában az anyagi jólét megelőzte a szellemi fejlődést és az emberiség az ünteltségével nagyon sok esetben nem tud mit kezdeni. Nem csak gyakori, de egyre általánossá válik, hogy az emberek az elért sikerekért szeretik a saját válukat megveregetni, azzal a szent meggyőződéssel, hogy mindazok a szép eredmények, amiket elértek kizárólag csak is az ő ügyességükre okosságuk eredménye. Ezért egyáltalában nem is érzik hiányát, illetve szükségét annak a tudatnak, illetve felismerésnek, hogy ezt a bolygót, amin mink emberek és állatok élünk, vagyis ezt a földet és ezt a világot nem az ember, vagy emberek alkották, hanem egy felsőbbrendű lény, egy nálunknál sokkal fejlettebb hatalom, egy megfoghatatlan erő, ami ura és teremtője az egész világegyetemenek, ami előtt illenék nekünk a mindenkor élő embernek tisztelettel meghajolni.
- Továbbá a mindenkor élő embernek ezt is illenék tudomásul venni, hogy az ember csak egy eszköz a világ teremtője kezében ahhoz, hogy ez a szép élővilág állandóan széptüljön, formálódjon, számunkra kényelmesebb, örömtelibb legyen, de semmi esetre sem a fegyverrel kikényszerített hatalom, ami csak azért, mert emberek millióira nem tudja rákényszeríteni uralkodói akaratát, ezért feljogosítottnak érzi magát az egész világegyetem megsemmisítésére. Éppen ezért lenne most legelősebb dolog úgy a vezetőknek, mint a vezetetteknek nem a jog és a hatalom megszilárdítására, hanem inkább a kötelesség, a szeretet és az emberbecsülés felismerésére és követésére törekedni. Igaz nem én vagyok az uttörője eme eszme felismerésének, hiszen sok századdal jártak már előttem próféták, akik a szeretetről énekeltek csak sajnos nagyon kevesen voltak, azok akik megnyitották a szív és értelem ablakát, hogy a szellem napsugára beragyoghasson oda.

II. KARÁCSONYI ELŐKÉSZÜLTEK

1. A fehérseledek körében - ahogyan ősünk nevezték a nőket - a "vászony" munka /szövés, fonás/ elsőrendű foglalkozás volt. Nagyon találóan a bőbeszédű nőszenélyre azt a szólás-mondást is szokták mondani, hogy úgy perog /pörög/ a nyelve, mint az orsó /orsó/ a kezében. Ugyanis fonáskor a pörgő orsó sodorta fonallá a kéndert. Viszont a megfont kéndert pedig megszötték és az így elkészült vászonból volt régen az alsó fehér ruha, és sok esetben még a nőknek is a mielőnap /hétköznapi/, vagy úgy is szokták mondani, hogy a husoló ruha és a pendel is. Ezért bizony a nagy ünnepekre szükséges volt a ruhákat alaposabban kimosni. Ezért a nagymosást már nem lehetett az utolsó napokra hagyni, ezért a lugzót fel kellett rakni még a karácsony hetét megelőző héten. Ezt azért kellett így végezni, mert a lugozás és az azt követő mosás mindig két napig tartott, mivel első nap csak lugoztak és második nap mostak. Ezután következett a szárítás, ami decemberben régen mindig körülményes volt, mert csak bent a pitarban a padláshoz, illetve gerendához erősített szárító madzagon, vagy szárító rudon kitergetve tudták a ruhákat száríttatni. Ami nem fért be az pedig kívül a folyosó fájára, vagy a padláson volt kitergetve, azért is mert a fagy is elősegítette a száradást, de részben fehérítette is a vásznat. A megszáradt ruhákat nagyon szépen illet kimángorolni. Bizony ezek a munkák - ha nagyon jól és szépen akarták megcsinálni - sok időt vettek igénybe. Itt szeretném megemlíteni, hogy férfiaknak az ünnapi patyolat ing csak a századunk elején kezdett itt-ott megjelenni és ugyanekkor a női válongombolós patyolat ige is. A századunk huszas éveiben a fehérnemük aránya kb fele részben voltak, míg a negyvenes évek elején már csak néhány öreg paraszt ragaszkodott a vászon hagyományokhoz. A front átvonulása, majd az azt követő Rákosi kor újra hozott vissza vászon fehérneműket, de az ötvenes évek végétől végleg a multté lett. Jelenleg mindenki a boltban vásárolja a szebbnél szebb, divatosabbnál divatosabb

fehérneműjét, sokszor színesben.

Ezzel egyidőben a férfiak pedig igyekeztek a tüzelő beszerzésével, felaprózásával és emellett még pénzkereséssel is foglalkozni, mivel a kiadások minden napra meg voltak. Majd ezt követően mentek karácsony hetének első napján az az hétfőn az úgynevezett karácsonyi vásárra. Ez országos és kirakodó vásár volt. Erre a vásárra hajtották fel a parasztok az éladó jószágukat, vagy az égető szükség által feleslegesnek talált terményeiket, hogy a család részére ruhát, lábbelit, a dísznöveléshez fűszereket, darát, sőt és ugy a dísznöveléshez, mint az ünnepekre 1-2 liter pirituszt - mert két liter víz hozzáadásával ebből csináltak a jó bunda pálinkát. 1 liter pirituszhoz öntöttek 2 liter vizet és így nyertek 3 liter pálinkát. Régen ez volt a legolcsóbb ital. Azonban 1928-ban községünkben megtörtént a tagosítás, és ezután az én apám megkezdte a szőlőtelepítést, amit a jó eredmény láttán nagyon sokan követtek. Így ettől az időtől fogva megszűnt a bunda pálinka és helyére lépett a bor és a kisüsti pálinka. Mikor pedig megindult az ország iparosítása és a parasztok is átmentek az iparba. A jobb kereseti lehetőség kényelmesebbé alakította a volt parasztokat is és egyre inkább hanyagolták a szőlőművelést, mivel sokkal könnyebb munkával megkeresték az iparban az ital árát. Jelenleg a sör és pálinka a kedvelt ital.

Ezután vegyes megoszlással következett a nagytakarítás és a dísznövelés. Bizony régen a nagytakarítás is nagyon komoly munka volt, mivel a tapasztott házak bizony az ósz folyamán sok helyen leverődtek, ezért ezeket, úgy kívülről, mint belülről körül kellett tapasztani, majd bemészelní. Igaz az is, hogy kívülről csak a nagyon szembetűnő helyeket tapasztották, mert az tavasszal ugy is lecsett, de legalább télen oda fogta a fagy. Aki előbb meszelkedett az még az ünnep szombatján bemészelte a sutót. "Sut"-nak nevezték a kemence tetejét. A századfordulótól a ravásos házakat a vályogfalu házak váltották fel és kb 1960-tól, jelenleg is a blokkfalu házak a divatosak.

Régen a házak padozata csak kizárólag földpadozatu volt, úgy azokat minden héten szombaton marhatrágyával jó bemázolták, hogy a földje ne törjön fel. Kb a 20-as évek vége felé kezdődött, majd a 30-as években folytatódott a fenyőpadló padozat a szobákban, míg a konyhákban a beton padozat lett a divatos. A jelenlegi új házak már parkettásak, míg a többi helyiségek járósempével vannak lerakva. Természetesen a modern házaknak a falai is kívülről, belülről szinezve vannak, ezért ezeket már nem kell sem tapasztani, sem meszelni.

A disznóölés azonban nem tartozott a kellemes szórakozások közé. Igaz a gyerekeknek örömteli és felejthetetlen élmény volt, hiszen ők perzseléskor nagy örömmel rakosgatták a kis tüzet és alig várták, hogy megmossák a fülét-farkát, már is szelni kellett belőle mindenik gyereknek egy-két szeletkét. Bizony legtöbb helyen mikorra már szétzedték a disznót a szegény párának fülét-farkát esontig megették a gyerekek.

Régen a disznóölés karácsony hetére volt betervezve. Ennek legegyszerűbb magyarázata a szegénység volt. Tulajdonképpen a paraszt niába volt termelő, de őszel betakarítás után a "szükség" eladatta vele a saját szükségletének nagy részét is. Ezért még ha lett volna is disznója, de nem volt abraktakaromány, amivel megtudta volna hizlalni. Így alakult ki az a törvényszerűség szokássá, hogy a falusi emberek csak maga disznót tartottak, azért mert az három hónap alatt meghizott és így elég volt ha cséplés után - szeptember elején - elkezdték hizlalni, mert karácsonyra szépen meghizott. Továbbá ezt a szokást az a tény is törvényesítette, hogy a paraszt szegyenlette a széki /mészarszéki/ húst enni, azt a regulát tartva, hogy a paraszt termelje ki magának a kenyere mellé a húst, a zsírt és a szalonnát. Nem utolsó sorban pedig az is fontos tényező volt, hogy ősünk is szerették az ünnepeket, a vendégeskedést és az ezzel járó mulatásokat is. Ezekhez viszont hús kellett. Mindezekről eltekintve a századunk huszas éveitől a parasztság körében is kezdett elszaporodni a kivagyok-mivagyok rangkórság, ami arra ösztönözte a jómódu parasztokat, hogy fitoktatva gazdagságukat, ők anélkül is tudnak ünnepelni.

Ezért ők Pál napját, majd később pedig Mátyás napját tüzték ki a disznóvágásra.

En most visszatérek az átlagemberek közé, ahol én magam is otthon voltam. Bizony itt nagy ünnep volt a disznóvágás. Ez volt az az egyedüli ünnep, ahol munkával ünnepelt férfi és nő egyaránt. Az előkészületek már elkezdődtek egy-két nappal előtte, hiszen nagyon fontos volt az asszonyok részéről előszedni a kiüresedett zsíros bődönt és egyéb nagy edényeket, amiket csak disznóölés, vagy lakodalom alkalmával szoktak használni. Ezeket kellett szépen leporolni, kimosogatni és kéz alá elkészíteni. A férfiak is kiköszörülgették a késeket és lehetőleg fenyődeszka darabokból kihasogatták és kifaragták a penziket, amit hurkapálcának is neveztek, de voltak olyanok is, akik palysszlinak neveztek. Főleg özvegyasszonyoknál, de előfordul kevésbé kézügyességgel nem rendelkező férfiaknál is, hogy a hurka végét fonallal kötötték el, mert vagy nem volt megfelelő fenyőfa deszkája, vagy pedig nem tudta azt használható hurkapálcikáknak kifaragni.

Végül eljött a nagy nap. Meg kell mondanom, hogy a mi falunkban sem régen, sem jelenleg még hivatásos hentes soha sem vágott disznót. Az előfordult, hogy mindig volt a falunkban öt-hat ember, akiket idegenek többen is elhívtak, hogy bánjonak fel a disznójukkal. Azonban gyakoribb volt azaz eset, mikor a gazda saját maga a fia, vagy fiai segítségével végezték el a bűllérséget. Azért is jó volt ez a szokás, mert így idővel a fiuk is belejötték a hentes munkába, és így egyben érvényesült a paraszti figyelmeztetés is, hogy "Fiam! Tanulj meg sok mindent, hogy magad végezhess el a magad munkáját, és ne szorulj senkire, mert a cseléd és a napszámos az megfizetett ellensége a gazdának." Persze míg a férfiak kint végezték a perzselés, mosás és szétszedés munkálatait, addig bent a fehéréselédek /asszonyok-lányok/ ugyancsak csipkedték magukat. Előkészítették a tekenőket, patogatatták a rizkását, régebben pedig a darát, gyurtak és főzték ki a tésztát.

Majd mikor már bekerültek kintről, akkor fejtették a hurkát, majd kieregették és egy nőszemély mellé állt és mosta. A háziasszony válogatta és darabolta a pecsenyének való húst, majd a levest, azután összeválogatta a kóstolóba elküldésre szánt husokat is. Ilyenkor szokták mondani a háziasszonyok, hogy "Jaj Istenem! Már a fejem sincs a helyén! Ha száz kezem volna is mindennek tudnék dolgot adni." Ez így is volt igaz, mert bizony a disznóölés minden mozzanata pontos munkát és nagy figyelmet követelt, mivel ez a disznó egy évi hus, zsír, és szalonna ételműl szolgált a családnak. Mivel ekkor volt legrövidebb a nap is, így iparkodni kellett a munkákkal, mert bizony régen a méceses, majd az azt követő petróleum lámpa nem nagyon világította meg az erősen prás pitart, ahol végezték munkálataikat. A fehérrelés apraja és nagyja, tehát mindazok akikre már lehetett számítani pucolták a zöldségeket a levesbe, majd a veres és a fokhagymákat a kolbászba és a hurkába. A férfiak pedig ellátták vizsel úgy a konyhát, mint a hurkamosót, végezték a kinti munkákat, az állatok etetését, segédkeztek a besózásnál, illetve az azt megelőző megszedés és összedarabolásnál, és fát készítettek a konyhára. Végre eljött az este és ilyenkor a gazda meghívta a sógorokat, testvéreket és a komákat a disznótoros vacsorára. A vacsora a tiszta szobába volt feltálalva. Vacsorára csak férfi vendégek voltak hivatalosak. A feleségeknek és a család többi tagjának vacsorát vittek, természetesen ugyan azt az ételt, amit a meghívottak ettek. Az asztalt körül ülő férfiak vacsora előtt egy-két kupica pálinkát ittak jó hangos "Isten éltesen bennünket" kívánság kíséretével. Ezután jött a leves, utána a főtt hus, savanyúsággal. A savanyúság egész uborka, karikára vágott uborka. Csalamádénak készült uborka, zöld paradicsom és káposzta keveréke, piros káposzta, vagy céklarépa valamelyikéből állott. Ezután következett a töltött káposzta, majd a pecsenye és végül a sült hurka. Vacsora után elődjeink sört, vagy bundapálinkát ittak, azonban az 1928-ban befejeződött tagosítás után közel a fél falu hozzáfogott a szőlő telepítéshez, így kb. 1932-től már

boros gazdák lettek és ezután már csak bort ittak. Természetesen az ital ilyenkor már feloldotta a nyelveket és mivel az irodalomról keveset ismertek, így a megtörtént és személyesen is átélt, vagy elődjeik által elbeszélte dolgokról kezdték el a beszédet. Sajnos a magyaroknak nagyon sok megpróbáltatásom kellett keresztül menni azért, hogy mi a ma élő utókor ezen a bolygón kb 92 ezer négyzetkilométer területet a miénknek mondhatunk és itt saját nyelvünkön beszélhetünk, saját szokásaink alapján dolgozhatunk, élhetünk, sírhatunk és vigadhatunk.

Ismertem olyan idős embereket, akik igaz a nagyszülőktől hallottak alapján tudtak egy-két történetet elmondani a Rákóczi-féle szabadságharerről is. Azonban az 1848-as szabadságharerről már annál többet esett szó. Természetesen a mi apáink a 14-es háboruban átért harcaikról, szenvedéseikről beszéltek. A második világháborúról nekünk illenék beszélnünk, de mi akik átéltük egymásnak nem tudunk róla újat mondani, az utódainkat pedig nem érdekli.

Igaz a technika is úgy fejlődik, hogy mindnyájunknak szinte erőltetett vele lépést tartani, továbbá pedig sokkal kellemesebb szórakozást nyújt, mint a háborús téma.

Megítélésem szerint a disznótoros vacsorák már el is fognak maradni, mivel az életszínvonal már eddig emelkedett, hogy nagyobb részben már akkor vágnak disznót ha elfogy az előző, eltekintve attól, hogy milyen évszak van éppen akkor, mikor disznót akar vágni. Nem utolsó sorban pedig a mai modern lakások és korszerűen beburkolott szőnyeges szobák nem is teszik lehetővé, hogy ott csak úgy mulatozni, illetve zajosan szórakozni lehessen. Ezért már ezek a modern ház tulajdonosai már csak kóstolót küldöznek egymásnak és lehetőleg kint az udvaron, vagy kellemetlen idő esetén a pincében dolgozzák fel a disznójukat.

En most nagyon elkalandoztam a vacsorai beszéd témáival, ezért most visszatérek a pitarba a fehérceledék közé. Hát bizony abban a sorrendben, ahogyan tálalták a férfiaknak ugyanúgy tálalták maguknak is a pitarba. Természetesen ők vacsora után nem poharazgattak, hanem serényen hozzáláttak a soron következő munkákhoz.

Első dolguk volt az edények elmosogatása és közben ba murió /maskara/ érkezett, azok kielégítése. A müriók is kaptak minden ételből egy keveset. Azonban még visszatérek az edényekhez. Bizony még a dédszüleim a múlt században faedényből ettek, fakanállal. Majd a múlt század vége felé már a jobbmodu jobbágyok kezdték a faedényeiket cserépedényre felváltani. A cserépedényeket századunk harmincas évei körül követték a gránit, majd a porcelán edények /tálak, tányérok/ míg a századfordulón megjelent az öntött vas fazék, majd ezt követték a szép színes zománcozott fazekak, tálak és még tányérok is. Jelenleg 12-személyes ebédlőszerviz néven ismert étkezéletekből esznek a vendégek, mégpedig nem csak a dísznőtor alkalmával, hanem bármilyen más családi ünnepség esetén is.

Ujra visszatérve a fehércselédekhez, mikor már ők is megvacsoráltak és fel is mosogattak és elrakták az edényeket, hozzáfogtak előbb a kolbász, majd azután a hurkatöltéshez. Régen csak egyedül horgonylemezéből készült csövön keresztül, kézzel a nagyujj segítségével tömték a tölteléköt a cső szára rá gyúrt belekbe nyomkodni. Majd a század elején már kezdett elterjedni a szintén horgonylemezéből készült kb. 7-8 cm átmérőjű és kb. 40 cm hosszú cső, aminek az egyik vége lemezzel ugyan el volt zárva, de azon keresztül - vékonyabb és vastagabb csövön keresztül - lehetett a hosszú csőből a tölteléköt így olyan tolófa segítségével a hurkabélbe préselni, amilyen könnyedén megtelte a hurkatöltő kaliberét és a töltelék ezzel kényyszerítve volt a vékony csövön keresztül a hurkabélbe préselődni. Mivel ez a töltés már gyorsabb és eredményesebb művelet volt, ezért ez nagyobb erő kifejtését is igényelte. Ezért azok a férfiak, akik ezt végezték egy deszkát tettek a mellükhöz és a töltő tolófáját ehhez a deszkához nyomták, mert így nem fájt a mellük.

Végre elkészültek a kolbász és hurkatöltéssel, újra elmosogattak és másnap korán reggel a gazdasszony már csak a család nőtagjai segítségével hozzáfogott a zsirsütéshez és közben a reggeli órákban szóthorták a hurka és a nyershus kóstolót is.

A zsirt régen öntött vasfazékban sütötték, majd később zománcozott fazékba. Kb. 20-25 évtől már divatba jött nálunk is az üstház és a zománcozott üst. Ezóta a disznóölés már egy nap alatt el van végezve.

Karácsony szombatjára maradt a kalács sütés. Régen a kalács sütésre igen nagy gondot fordítottak, hiszen a kalács volt az egyik legnagyobb és legszebb jelképe, ami az ünnepeket igazi ünnepekké varázsolta. Ezért erre igen nagy súlyt helyeztek olyannyira, hogy még szólásmondásunk is volt rá, ami így szólt: "Karácsonyba kalácsot, husvétkor kenyeret, pünkösdkor pedig ha lehet." Ezzel azt akarták kifejezni, hogy karácsonykor még volt lehetőségük a kalács sütéshez, de husvétkor már bizony megelégedtek a kenyérral is, míg pünkösdkor bizony sok asztalról hiányzott a kenyér is és örültek ha volt annyi lisztjük, hogy a sparhelt tetején süthettek egy kis cigányvakarót, amit bodagnak is neveztek, vagy pedig laksát /laskát/. Karácsonyszombatja reggelén minden háznál, hasonlóan mint a kenyeret tekenőbe dagasztották és a kemencében sütötték ki tepsibe. Nagyobb családoknál előfordult, hogy három kemence kalácsot is kellett sütni.

A kalácsokat mákkal, túróval, lekvárral, túró és lekvár keverékével izesítették. Mákkal és dióval túrtnak, míg a többi izesítővel kisebb-nagyobb lángosnak alakították ki a kalácsot. Nem maradhatott el a fonott kalács sem, amit egyben csupaszkalácsnak is neveztek. A fonott kalács családon belül a früstököt /reggeli étkezést/ emelte ki, mivel ünnep reggelén a kávé mindenki fonott kaláccsal ette meg. Mivel karácsonyszombatja a férfiak részére csak az ünnepekre szükséges tűzifa felvágását, valamint az állatok etetését és az ünnepeken szükséges szecsával való ellátását jelentette, az asszonyok pedig a kalács sütéssel foglalkoztak, így ételfőzéssel már nem volt idejük foglalkozni. Így általános szokássá vált, hogy karácsonyszombatján - kevés kivétellel - csak kalács volt az ebéd is és a vacsora is.

A mi családukba például, de még sok ismerős családban el sem tudtuk fennségesebb ebédet és vacsorát a jó frissen kisült grujás és káposztás lángosnál képzelni. Igaz ahol több fehércezeléd volt a háznál ott előfordult a mákosguba is ebédre és vacsorára egyaránt.

Az ajándékvétel régen nem volt szokás. Általában azt tartották, hogy vegyen mindenki a maga gyerekének és már csak azért sem tették, mivel a sors nem egyformán kedvezett mindenkinek, így a tehetősebbek ajándékát a kevésbé tehetősek nem bírták volna viszonzni, a szegényes ajándék pedig öröm helyett inkább csak bosszúságot okozott volna. Azonban az ötvenes évek elején mikor az ipart fellendítették már az ipari dolgozók körében úgy a karácsonyt, mint az egyéb ünnepi, vagy családi ünnepi és ballagói ajándékozások kezdtek divatba jönni. A hetvenes évek elejétől amikor a községünkbe mindenki felszámolta a gazdaságát és a munkájának a gyümölcsét nem az adó emésztette fel, hanem a saját javára fordította, az ajándékozás nálunk is általánossá vált. Az ajándékozási tárgyakat az adott alkalom és az anyagi helyzet határozta meg. Ha komolyan megvizsgáljuk úgy hamar kútunk, hogy az ajándék tulajdon képpen csak olyan előlegezés, amit az első adott alkalomkor vissza is kap az ajándékozó.

Régen a karácsonyfát nem vásárolta senki, részben azért mert nem is volt rá pénz, részben pedig azért, mert fiatal fenyveserdő nem volt telepítve. A múlt század végén is csak a tanító urnak volt vásárolt fenyőfa karácsonyfája. A falusi parasztok csak boróka fát hoztak az erdőszélekről kb. az ötvenes évek elején nagy csemetésítés indult a mi vidékünkön és többek között a fenyőfák is nagy területet hódítottak, így kb. 1960-tól teljesen kiment a divatból a boróka és azóta a fenyőfa köszönti a szép karácsonyt, mégpedig szemképrázatúan feldiszitve.

A karácsonyi lap is csak kb. a harmincas évek elején kezdett nálunk divatba jönni. Kb. 1927-ben kezdődött nálunk a tagosítás, és egy fiataliságot kedvelő mérnök volt nálunk.

Ugyancsak fiatal volt a tanító is, és igaz rövid ideig, de éppen akkor lakott nálunk egy molnár család is, akinek legényfia ismerős volt a szindarabok játszásában. Így jött léte a mi falunkba is - szinte elsőnek a környékünkön - egy három felvonásos szindarabot tanult be a fiatalság és új évkor adták elő. Ez alkalommal küldöttek vidékre meghívókat és ez alkalommal hívták fel a fiatalság figyelmét arra, hogy milyen szép dolog karácsonykor, újévkor, husvétkor, vagy névnapokon is a vidéki rokont vagy jóbarátot egy szép alkalomhoz illő díszes lappal üdvözölni, és jókívánságainkat részükre tolmácsolni. 1930-ban kezdődött a tényleges katonai szolgálatra való sorozás és az azt követő bevonulás. Továbbá a vidékre férjhez ment lányok is és a katonák is egyre-egyre divatosabbá tették az üdvözlőlapok küldését. Jelenleg nincs is család a falunkba, hogy legalább 5-6 db, de nem ritka a 15-20 db karácsonyi lap elküldése sem.

2. Ugyérzem az előbbi pontban válaszoltam erre a kérdésre. A lapokat általában mindenki a barátjának, rokonának, vidékén élő szülőknek, testvéreknek, gyerekeinek, vagy éppen egy kedves ismerősnek szokták küldeni. A lapok számát minden esetben a család szétágazása, mennyisége, barátok és jó ismerősök kifejlődése és ezek összessége határozta meg.
3. Tudtommal nálunk nincs család, aki ne küldene és egyben ne kapna karácsonyi üdvözlőt. Szerintem ez is olyan, mint az ajándékozás, mivel akinek küldünk üdvözlőt, azok rendszerint viszont küldik jókívánságaikat. Mint előbb említettem a lapok elküldésének száma családonként változó, de jelenleg elég divatos, mert nem ritka a 15-20 lap küldése sem családonként.

III. KARÁCSONY ESTE

1. Mivel Trizs református község ezért nálunk nem volt használatos a "Vililája" szó. A karácsony estéjét mindenki csak "Karácsony szombatja" estéjének nevezte.

2. December 24-én azaz karácsony szombatján az egész család számára minden munkaképes személynek az egész napra, de külön a fehérseledeknek még a késő estére is meghosszabítva, meg volt a munkája. Különösen a nők voltak régen nagyon megterhelve. Igaz ha súlyra mérték volna az elvégzett munkájukat a férfiakéhoz képest, úgy a teljesítményük kevesebb lett volna, mint a férfiaké, ha azonban súlykilogrammmal hozzámérnénk egy nem létező kezükre, lábukra szerelhető mozgásmérőt - mint az autón van a kilométer mérő - úgy bizony a férfiak maradnának leháhatetlen távolságra a nők mögött. En tudom, nagyon sok férfi nem ért velem egyet ezen megállapítással, de azért én mégis ezt vallom.

Ugyanis reggel együtt kelt a család. A feleség, úgy a nagyobb lány felvetette az ágyat, megrakta a tüzet, kipucolta a sparnétot, kisépregetett és megetette a baromfiakat. Ezután készítette a früstököt. Közben bekészítette a tekenőt a dagasztólábat, lisztet szitált, majd bedagasztotta a kalácsot. Közben a család megfrüstökölt és menet közben ő is harapott valamit, majd elmosogatott. Ezután törte a mákot, piritotta a káposztát, főzte a gruját, olvasztotta azaz vízzel újra felfőzte a lókvárt. Egyszerrel előkészítette a kalács izesítőjét. Ekkorra megkelt a kalács és előszedte, megmosta és megtörölgette a tepsiket, majd kiszaggatta, elsikálta a tésztát, belerakta az izesítőket és belerakta szépen sorba a tepsibe. A már közben begyújtott kemencébe elszitotta a fűzet, és mikor úgy látta, hogy a kemence be van jól fülve, kihuzta a tüzet a kemence szájába és berakta a kalácsot. Mig sült, addig kiszaggatta, elsikálta és beizesította egy újabb sütetrevalót és ha nagy volt a család hasonló módon a harmadikat is. Természetesen a kiszült kalácsot bent a tisztaságába szétrakta, hivelni, hogy csómóba téve össze ne nyomuljon és a meleg kalácsból nehogy megfájuljon valakinek a gyomra. Akkor, amikor a kalácsot kiszütötte természetesen újra fel kellett mosogatni a tekenőt és egyéb használatos edényeket és ha volt ideje, úgy vacsorára elkészítette a mákosgubát is.

Míg a harmadik kemence kalács sült, addig még bemeszelte a kocikot, vagy a sutot, mert a gyerekek egész héten azon tanyáztak és úgy az ünnepekre azt már nem lehetett hagyni. Vacsora után a gyerekekre is kikellett mosni és megfoltozni egy-két inget, vagy ruhát, mert bizony nagyon sok helyen volt nem csak a multszázadban, de még a századunk első harmadában is, hogy a gyerekeknek csak egy felső ruhájuk volt hétköznapra és vasárnapra egyaránt. Mikor a gyerekek elaludtak, akkor öltöztették fel a karácsonyfát. Végül a nők mosakodásával végződött a karácsonyszombatja este. Persze a nők mosakodása sem volt a legkényelmesebb, mert nem volt külön fürdőszoba és fürdőkád, hanem csak egy dészába állva a pitarba a lámpa eloltása után, sötétben mosakodtak.

Ezzel szemben a férfiak reggel felkeltek, mentek az ólba, megetették és itatták a jószágokat. Kitrágyáztak és közben leápolták a jószágokat. Az etetés végeztével bementek és csak egy szájba vett vízzel megmosakodtak és utánna megfrüstököltek. Früstök után fát vágtak úgy, hogy az egész ünnepek alatt kitartsen, majd hozzáfogtak a szecs kavághoz. Igaz ez erős munka volt, mert nehéz volt a szecs kavágot hajtani és sok szecskát kellett vágni.

Természetesen ha volt kereseti lehetőség, úgy a kereső képesek mentek munkába. Szecs kavágás után jött az esti etetés, itatás és a vacsora. Ott ahol a gazdasszonynak nem volt ideje mákosgubát főzni, ott úgy az ebéd, mint a vacsora grujás lángos, vagy káposztás lángos volt. Itt szeretném megjegyezni, hogy ezek a lángosok akkor voltak igazán izletesek, ha azokat a kemencébe nem a tepsibe rakva, hanem csak a kemence fenekén sütötték meg. Persze vacsora után a lányok is, fiuk is kaptak egy kis szabadidőt, hiszen a fiatalságnak mindig volt egy kis egymás közötti tere-tere igényük. Vacsora után még a családfő bekészített két-három koszoró kukoricát lemosolni. Ez a munka is éppen olyan fontos volt, mint a szecs kavágás.

Ezzel befejeződött a férfiak munkája is.

A karácsonyfa ültetetés mindig akkor volt, mikor már a gyerekek elaludtak. Ez azért volt így, mert karácsony első reggelén, mikor felkeltek a gyerekek akkor a szülők azt mondták: "Lássátok kedves gyerekeim, míg tük aludtatok, itt járt a kis Jézuska és ezt hozta nektek. Gyertek imádkozunk és énekeljünk, hogy a kis Jézus jövőre is eljűjön mihozzánk." Mikor pedig nagyobbak lettek a gyerekek, akkor pedig így mondták: "Kedves gyerekeim, Ujra itt járt a kis Jézuska, de nem úgy mint régen, hanem úgy, hogy mindnyájunknak adott erőt és egészséget ahhoz, hogy dolgozni bírjunk, ahhoz, hogy tudjunk nektek örömet szerezni és ti ne éheztek meg. Gyertek imádkozunk és énekeljünk, hogy jövőre is együtt örülhessünk."

Napjainkban bizony új életet élünk. Nagyon megváltozott községünk arculata. A régi agrár faluból iparosított falu lett. Igaz kb. 15 családba tartanak még tehenet, de egy kis hástályi visszatartásán kívül az egész határ le van adva nagyüzemi tulajdonba. Most úgy a férfiak, mint a nők ipari dolgozók lettek. Az épületek nagyrészen vagy ujonnan vannak felépítve, vagy erősen felvannak újítva. Az asszonyok modern gépekkel végzik úgy a mosást, mint a takarítást. Kelett kalácsot nem sütnek csak esetleg egy-két tepsi süteményt. Nagyobb részben a fűszerbolton keresztül vásárolják az ünnepi kalácsot. A férfiaknak sem kell fát vágni, hiszen minden háznál van szalagfűrész és mikor ősszel készítik be az évi tüzelőt egyenesen fel is fűrészelik és egész évben csak hordják be a kész felvágott fát. Akinek marhája van az a szecskát már villanymotorttal vágja fel és rendszerint egyszerre több időre valót. A karácsonyszombatját a férfiak vagy a kocsnába, vagy a tévé előtt töltik, vagy munkába, attól függően, hogy ki hol dolgozik.

Nem tudok arról, hogy bármilyen hiedelem fűződött volna a karácsony esti munkálatokhoz, vagy étkezéshez.

3. Nem emlékszem és nem is hallottam arról, hogy karácsonyszombatja este valaki is ünneplőbe ültözött volna. Nem hallottam ezzel kapcsolatban semmiféle hiedelemről.

4. December 24-én nálunk nem tartott senki böjtöt, mivel éjféli mise sem volt, így akkor és azt ehetett mindenki ami éppen volt. Ihatott nem csak vizet, de bort is, ha volt neki, vagy volt rá pénze. Éppen ezért nem volt semmiféle hiedelem arról, hogy mit látnak, ha megtartják a böjtöt.

5. Nálunk nem tartottak böjtöt. Nem tudom jól értem-e a kérdést, de úgy érzem most december 25-éről az az karácsony első napjáról van szó. Ha igen, úgy elmondhatom, hogy karácsony első napja reggelije éppen úgy, mint a többi napoké nem egyformán volt időhoz kötve. Aki korábban kelt az korábban végezte el a reggeli munkáját és így természetesen korábban is reggelizett. Azért még is általában a reggeli 8 és 9 óra között zajlott le. Így a reggeli sem volt egyforma, hanem hol mi volt, hurka, szalonna, piritós kenyér, tej, vagy kávé főzött kaláccsal. Az ebéd 12 és 13 óra között zajlott le. Ebédre husleves, főtt hus savanyúsággal, töltött káposzta és akinek kellett még volt sült hus is és végül kalács.
A vacsora 16 és 17 óra között volt, mégpedig sorba azok, amik délbe voltak. Vacsorára ugyanis a maradékot melegítették meg. Étkezés terén nem nagy változás ment végbe a múlt és a jelenkorban, mert a karácsonyi reggeli, ebéd és vacsora most is kb. az mint régen volt. A változás talán abban mutatkozna meg, hogy a kalács helyett most sütemény van, a sült hus helyett pedig kirántott hus jött divatba.

6. Tudtommal sem régen, sem pedig jelenleg a karácsonyi ebéd időt nem az ünnephez fűződő hiedelmek, hanem az istentisztelet befejezése határozta meg. A reformátusoknak helyben volt a templomuk és itt délelőtt 10 órakor kezdődött az istentisztelet, aminek kb. féltizenkettő, vagy háromnegyedtizenkettő volt a vége. Templomból kijövet a férfiak még megálltak a templom előtti eperfa alatt beszélgetni.
Karácsony első napján Trisben rendszerint a délelőtti istentiszteletet a sárospataki főiskolából egy diák tartotta meg. A diákok rendszerint nagyon szépen tudtak prédikálni, ezért illőnek tartották, hogy a diákkal egy pár szót váltsanak.

Természetes ezek a beszélgetések tényleg rövidek voltak, hiszen az idő is hideg volt és a diáknak is sietni kellett. Ezután Imolára ment, szintén istentiszteletet tartani. Így az ebédre csak kb. félelgy körül került sor. A katólikus családok temploma Ragályon volt és van jelenleg is. Mindkét helyen kb. egyidőbe volt az istentisztelet, de amíg ők a kb. 3 kilométer utat gyalog megtették hazáig, így az ő ebédidejük kb. egy félórával később volt. Addig a pár percig, amíg az emberek beszélgettek, majd hazajövet a gazda adott a lónak, az asszonyok átöltöztek, felélesztették a szunnyadó tüzet és megterítették az asztalt. Ha volt nagyobb lányka, vagy munkaképes nagymama, úgy ők is segítettek a terítésnél. Abban az esetben, ha vendég volt a háznál úgy a tisztaszobába volt a terítés, ha pedig csak a család volt, úgy a pitarba terítették. Régen az asztalt házilag felszedett mintákkal díszített vászon abrosszal terítették le, vagy pedig kézzel himzett vászonabrosszal. A múlt század közepe tájáig még a fakanál és a fatányér volt a divat. Ezt később a század vége felé a cserépedények váltották fel és megjelent a vaskanal és villa is. Kb. úgy 1930. táján már a gránitedények voltak a divatosak, de jobbmóduaknál már korábban is található volt még a vastag porcelán edény is. A vaskanalakat az alumínium kanál váltotta fel, majd az alpakka követte, kb. 1960-tól már ótkészlet van minden háznál. Tehát visszalépve a terítéshez az abrossz után felrakták a tányérokat, mellé a kanalakat. Nagypáink villát nem nagyon használtak, mivel a húst jobban szerették csak kézzel enni. Középre tették a levesestálat és a körülült család közül elsőnek a családfő szedett a tányérjába. Mivel ősünk nem nagy szószólók voltak, így nem mondott imát, csak röviden annyit, hogy "Uram áldj meg minket jó egészséggel." Volt olyan hely a faluba, ahol a gazdasszony is az asztalhoz fért, de ahol sokan voltak ott ő csak egy kistálba szedett magának és figyelve a családot, hogy kinek mire van közben szüksége. Ő állva ette meg úgy a levest, mint a többi ételt.

Leves után a főtthust tálalta fel és ő is az előbbi módon fogyasztotta el a húst is. A főtthust a töltött káposzta követte, majd ezután a pecsenye. Végül a kalács került az asztalra. Nagyjából ez az étkezési sorrend napjainkban is, csak éppen a sült húst, vagy pecsenyét váltotta fel a kirántott hús, vagy a dagadó, míg a kelett kalácsot pedig a torta, krémes és a sokfajta sütemény. Tulajdonképpen nálunk a karácsonyi ebéd nem sokkal változott a szokásos vasárnapi ebédektől, mivel gyakori volt régen is a töltött káposzta, igaz csak füstölt hússal, de az is nagyon finom volt. A kalács vasárnaponként is szokásos volt, csak nem a kemencébe süte, hanem csak egy-két tepsivel a sütőbe. Igaz az is, hogy régen ez a bőség csak karácsonytól volt tavaszig, mivel a szegénység pünkösdre már kék szivárvánnyal vonta be a jobbágy parasztság egét. Ezt úgy értem, hogy a parasztok a "kéne" szót csak röviden a "kék" szóval ejtették ki, mint például kenyér is kék, só is kék, cukor is kék, ecet is kék, egyszóval amijük hiányzott azok mind, mind a kellene helyett, csak kék volt. Napjainkban pedig étkezés szempontjából már a hétköznapok is ünnepekké alakultak. Űseink bizony az italokban sem voltak válogatósak, mivel a szegényebb réteg nagyon örült ha egy kupica bundapálinkát megihatott.

Azt is csak úgy, hogy ami a disznótorról maradt, még öntött hozzá vizet, ami kb. már csak husz fokos volt és ebbe tették tetszés szerint a kés hegyén ki több, ki kevesebb erőspaprikát és úgy itták meg. Ettől krákoztak, mert jól marta a torzukat, kenyeret karaptak utánna és mosojogva mondták egymásnak "No e mán jó erős vót". Igaz a tehetősebbeknek tellett egy-két üveg sörre is az ünnepekre. Azonban a századunk harmincas éveinek elején nálunk is megkezdtek a szőlőtelepítést, no meg a fejlődés is előbbre haladt egy tyuklépést egy-két évtizeddel előbb Selymes Miksa és még az apja is megkapták a pálinkafőzési engedélyt, így lassanként kiment a divatból a megpaprikázott bundapálinka, helyőre lépett a különböző gyümölcsből főzött kisüsti pálinka.

A sört is felváltotta a saját terésű direkttermő szőlőből sajtolt bor. Mivel az idő az ő kimért tempójával határozottan és biztosan halad előre, így rent vagy javít, de nem henyél és hozza magával az előre nem tudható jó vagy rossz irányu fejlődést.

Íme e mondatom magyarázata. Vitathatatlanul jó irányu a fejlődés azon a téren, hogy az embereknek van bőven munka és kereseti lehetőségük, az is jó irányu fejlődés, hogy az élvégzett munkáért nagyon jó fizetésben részesülnek. Mivel én gyakran és huzamosabb időnkig szorultam egy intézeti, mint betegállományi gyógykezelésre, így nyugodtan merem mondani, hogy a gyógykezelés is kifogástalan a ma élő emberek számára. Nagyon jó a fejlődés a munka megkönnyítése terén, valamint a szórakozás a kultúra megismerése és az ilyen irányu lehetőségekkel való élés területén. Elgondolkoztató viszont már az, hogy ez a nagyirányu fejlődés nem fejleszti-e vissza lelki és erkölcsi törpékké, vagy rokkantakká az emberiséget. Legalábbis erre mutat az emberiség viselkedése.

Napjainkba nem lehet megkülönböztetni az embereket, hogy munkába mennek-e vagy a templomba, vagy éppen kirándulni, mert ültözetük mindig ünnepi. Ez nem is baj, sőt jó, csak ott kezdődik a baj, hogy munkából hazajövet már nem akarnak a határba tevékenykedni, hanem nagyrésztük a kocsnába keresi és találja a szórakozást és a művelődést is.

A már betelepített szőlőket nem művelik, hanem engedik kipusztulni. Gyümölcsfákat sem akarnak telepíteni, sem azokat ápolni, de ősszel mikor már szüretelni lehet, vagy a szilvát szedni, a jogot már mindenki ismeri. Pedig a televízió is nagyon sok szép és hasznos dologgal igyekszik megismertetni a nézőket. Az ifjúságban sincs még csak csiréja sem az alkotószellemnek. Műszak után lemennek ugyan a pályára labdát rugni, de abból a játékból hiányzik a nemes célratörés, a sportszártság, a fejlődési vágy.

Igaz a mozgásukhoz nagy erőt fejtenek ki, de mivel ez az elpazarolt erő sem anyagi, sem erkölcsi hasznót nem hozott, sem testben, sem lélekben nem gyarapodtak, csak kockáztatták egészségüket és testi épségüket, koptatták a ruhájukat, legázolták a pályán levő fűvet, ezért ezt a tevékenységet nem munkának, hanem rendetlenségnek lehet nevezni.

Visszatérve a karácsonyi étkezéshez, nálunk nem voltak azok a - szerintem babonás szokások, - amik a kérdőívben szerepelnek.

Sem az abroszoknak, sem az ételeknek nem tulajdonítottak sem gyógyító, sem értő hatását. A szalma hintésről sem hallott a faluba senki és nem tartogattak a kis Jézuska számára sem semiféle ételt, sem kalácsot. Ebéd után ha vendég nem volt, úgy mindenki felkelt az asztaltól és az asszonynépség gyorsan leszedték az asztali terítéket, a maradékot kivitték a komorába a hidegre, gyorsan felmosogatták az edényeket és a helyére rakták. A fiatalok kb. 1910-ig a fonóházba mentek és onnan mentek a délutáni istentiszteletre. Templomból kijövet mindenki ment haza az esti ház körüli bajokat elintézni, ami a férfiaknak a láb- és jóságok etetését, itatását jelentette, míg a nőknek a baromfiak etetése, éjjeli szálásukra való bezárása, a tojások összeszedése, majd a vacsorához való felkészülés, étel melegítés, terítés és újra elmosogatás volt a feladatuk. Az idősebbek, mármint a szülők és nagyszülők ebéd után a gyerekekkel foglalkoztak. Az apa gyakran ki-kinézegetett a nagyobb gyerekekre, akik ebéd után kimentek a dombra szánkázni, vagy a patak jegére sinkózni. Ez a tevékenység is nagyon fontos volt, mert a baleset veszélye mindig fennállott. Hétköznapokon ilyen irányú felügyeletre nem igen volt szükség, mert a tanító ur mindig gondoskodott a szabadidők eltöltéséről, a leckék feladásáról. Bizony régen a szórul szóra való tanulás úgy is mondhatnám teljesen lekötötte a szabadidőt minden gyerek számára. Atanulást pedig nagyon komolyan kellett venni, mert másnap a számonkérésnél jelentkező hiányos tudásért kiérdemelt mogyoróhájjal való kenegetés kiméletlenül könnyet csalogatott a nebuló szemébe.

Bent a kismama és a nagymama azokkal a növendékekkel voltak elfoglalva, akiket még a saját tehetetlenségük gátolt a szabadtéri mozgásban.

Természetesen a délutáni istentiszteletre a szülők is a gyerekek is elmentek. Az iskolás gyerekeknek az iskolába volt a gyülekező és az iskola udvarán kettésével felállva a tanító ur előtt, illetve kíséretével mentek úgy délelőtt, mint délután az istentiszteletre. Minden istentisztelet után a férfiak megálltak az eperfa alatt beszélgetni egy kicsit.

Ezt tették az asszonyok is, ha volt rá idejük, csak éppen ők a legközelebb eső asszony kapujába beszélgettek, míg a fiatalok az iskola sarkánál szórakoztak egy kicsit. A férfiak beszélgetésének a tárgya rendszerint az időjárással volt kapcsolatos. Őseink úgy tartották, hogy a Lucától karácsonyig eltelt idő a következő év meghatározója. Ugyanis ez a tizenkét nap a következő év tizenkét hónapja és amilyen időjárás volt a tizenkét napon olyan, vagy legalább is ahhoz hasonló időjárás lesz a következő tizenkét hónapban. Karácsonyszombatján ha kisütött a nap, akkor is jó időre lehetett számítani, mert akkor megszaradt a kis Jézus ingecskéje, valamint az angyalkák fehérneműje is. Ezért örült az égi kar és örömeiből szállt a földönlakókra is. Rigmusosan adták elő azt is "hogya karácsony napja boros, léssen a jövő esztendő dus, ám ha éjjel csillag es az ég, léssen gyümölcs, szőlő elég." Ambar voltak szép számmal olyanok is, akik úgy tartották, hogy ha karácsony első napján vastag zuz van a fákon, úgy jövőre sok gyümölcs csüng majd az ágon. Azt is úgy tartották, hogy ha a karácsony éjszakája setét, vagy is nem süt a hold és el is van borulva, úgy setét lesz a csür is a következő évben, mert gazdag termés esetén tele lesz a csür is és nem lehet átlátni rajta.

Az asszonyok is megálltak egy kicsit beszélgetni, de az ő témájuk a sütés, főzés, kántálás, karácsonyfa díszítés és a ruházkodás és a divat utáni érdeklődés iránt terjedt ki. A fiatalság csak az iskola sarkán állott meg, az ő témájuk egészen más volt, mint a szülőké. Közöttük mindig a jókedvű nevetés, vagy egy jó mulatság utáni érdeklődés volt a társalgás központja.

Persze mindezek a beszélgetések csak éppen olyan 15-20 perces társalgások voltak, hiszen közeledett az este és odahaza mindenkinek dolga volt, mégpedig az előbb említett sorrendbe.

Vacsora után újra a mosogatás az edények elrakása, az az egy kis rendszámlás volt és van jelenleg is a fehérceklédek részére beütemezve. A rendszámlás után a fiatalok mentek a főnőházba úgy a lányok, mint a fiúk egyaránt.

Kb. 1910. után megszűntek a fonóházak és a kb. egykoru lányok ötven-hatan, míg a fiatalabbak nyolcan-tizen egy-egy bandát alakítottak és sorba jártak egymáshoz úgy fanni, mint kőzimunkázni, vagy éppen ünnepi szórakozásra. Természetes a lányok után mentek a fiuk is. Karácsony elsőnap estjén nem tartották illőnek a túl zajos szórakozásokat, mivel a községünk leányegyház volt, ezért a karácsonyi urvacsora csak karácsony második napján volt megtartva. Urvacsorázni azonban csak tiszta lelkiismerettel volt illő menni, ezért a bűnbánati estében és napokan tartózkodott mindenki az istennek nem tetsző dolgok elkövetésétől. Ezért nem szólt a citera, nem volt tánc, nem voltak a csókos játékok sem, hanem csak csendes beszélgetések, amik legtöbbször a boszorkányokról és a kísértetekről szóltak.

Hasonló volt a szülők és nagyszülők szórakozása is. Ilyenkor a kovácsok, sógorok, barátok, rokonok felkeresték egymást. Velük voltak a gyerekek is. Az idősebbek vagy folytatták a templom előtti időjósító témákat, esetleg kiegészítették a hallottakat egy újabban hallott mondókéval. Vagy pedig ők is a kísértetekről és a boszorkányokról, vagy a háborús élményekről beszélgettek és a gyerekek pedig azt hallgatták.

Ugy 1960. táján ezen a téren is nagy változás ment végbe a községünk életében is. Megjelent a televízió nálunk is, ez valóba közelebb hozta a falat a városhoz, hiszen a képernyő segítségével megismerkedhetünk nem csak a fővárosunkkal, hanem az egész világgal, mehetünk színházba, moziba egyaránt. Anélkül, hogy mozdulni kéne láthatjuk a nagy óceánokat, megláthatjuk a legnagyobb hegyek ormait, a nagy sivatagokat és láthatjuk úgy a szárazföldi, mint a tenger sokfajta állatvilágát. Ezért a legutóbbi karácsony esték és úgy szintén a többi ünnepnap és hétköznapi esték is, nagy részben odahaza a saját tévéje előtt telik el mindenki felül.

Ezt a nagyfokú zárkózottságot magával hozta a korszerű lakás és benne a modern butor, a keleti szőnyegekkel együtt.

Ez részben érhető is, mert a család odahaza leveti, mindenki kivétel nélkül lábáról a cipőjét és vagy házipapucsban, vagy pedig csak téli zokniba megy be a leszónyegezett szobába, ahol a televízió van elhelyezve. Ide havas, vagy sáros cipővel nem lehet, illetve nem illik vendégnek bemenni. Magával pedig senki sem visz papucsot. Ezért jobbnak tartja mindenki a családon belüli szórakozást.

7. Reformátusoknál éjjéli mise nem volt, így ezzel kapcsolatos szokások sem voltak. Ifjélkor se nem ettek, se nem ittak, sem régen, sem napjainkban. Este kilenc-tíz óra körül lefeküdtek aludni, hogy a karácsony másodnapi ürvacsoraosztásra kellő bűnbánattal és tiszta szível mehessenek. Ez így volt régen is és akik napjainkban is akarnak élni a szent jegyekkel, azok így készülnek jövőre és az 1983-as karácsonyi ürvacsoraosztásra is.
8. A mai étrend és a régi étrend között lényeges elváltozás nincs. Régen is és a legutóbbi karácsonyi ebéd kb. ugyan abban az időben történik. Esetleg csak annyi a változás, hogy régen a saját disznójának, vagy a kóstelóul kapott, de mindenképpen friss húsból, míg jelenleg vagy a székéből vásárolják, vagy pedig tyukhúsból főzik a husleveset. Leves után jött régen is, és jön most is a főthús, savanyúsággal. A savanyúság lehet csemegeuborka, csalamádé, piroskáposzta, hordóskáposzta, vagy céklarépa. Ezenkívül szokták fogyasztani az alma, körte, barack, szilva, cseresznye és meggy befőtteket is. A főthús után töltöttkáposzta következik, majd ezt a kirántotthús, vagy dagadó, előfordul a tejfeleshús galuskával. Régen csak peccsenye volt. Az ebédet a torta, piskóta és a különböző sütemények zárják be. Régen csak kalács volt. Végül a pezsgő kerül az asztalra és a feketekávé. Igaz a kávé általános szokássá vált, úgy ünnepnapokon, mint hétköznapokon egyaránt. Eszrevehető változás az italok fogyasztásában 1930. körül következett be. Addig általános ital a bundapálinka volt, aminek az előállításával már foglalkoztam és kisebb mértékben a ser. Mióta pedig községünk agrárból iparivá alakult, így összehasonlíthatatlanul megsokszorozódott a bevétel és ezzel párhuzamosan megnőtték az igények is, főleg az italik iránt.

Jelenleg a töményitalokból a különböző gyümölcsökből készült pálinkák az unicum, hubertus, triplisec és a konyak a divatos, míg gyengébb italok közül a pezsgő, a ser, a bor és a különböző üdítő italok kerülnek fogyasztásra, mégpedig sokszor korlátlanul. A déligyümölcsök közül régen a füge és a szentjános-kenyér volt a szokásos, míg napjainkba a narancs, citrom és a banán van forgalomba. Már előbb kellett volna emlitenem, hogy a reformátusok között nincs és nem is volt hiedelem a karácsonyi ételekkel kapcsolatban, de él a községünkben kb. 4-5 hecső környékéről idetelepült katolikus család, akik az éjjéli vacsorából tettek félre maradékot, hogy a tehén megrontása esetén a maradékot egy lapáton meggyújtották és annak a füstjével megfüstölik a tehén tőgyét, amittől a rontás elmulik és a tehén haszna visszajön.

9. Az ünnepi teríték a rendes vasárnapi teritéktől nem különbözik semmivel. Esetleg az abroszok különböznek annyival, hogy régen házilag szőtt vászonból volt, most pedig damaszt, vagy más anyagból gyárilag előkészített módon. Napjainkban már az aktív dolgozóknál és az ilyen jobb keresetből kikerült nyugdíjasoknál már az asztalra több ezer forintos evőszerviz készletet raknak ki és annyi mély, lapos, kompótos és egyéb tányérokat, ahány személy fog étkezni. Rendszerint az evőszervizek 12 személyesek, de előfordulnak a 24 személyesek is. Igaz erre még nem volt példa, hogy valakinél ennyi vendég legyen egyszerre. Ezután rakják ki az evőszecajgokat, mégpedig úgy, hogy jobbkéz felé a kanál, balkéz felé a villa, a tányér elé pedig a kés kerül. Az is igaz, hogy néhol a kést a kanál mellé teszik. Középen van a levestál. Külön ünnepi helyek megjelölve nincsenek az asztalnál. Az ünnepek alkalmával is csak a megszokott helyen terítik meg. Ettől a szokástól csak abban az esetben térnek el, ha vendég vagy vendégek vannak a háznál. A m' falunkban szinte minden háznál és minden étkezés után leszedik a terítéket és felmosogassák az edényeket. Ha csak valaki el nem pocsolta az ételt, úgy az abroszt csak letörölgetik a morzsától és az asztalon hagyják. Ha vendég van akkor még a süteményt is az asztalon hagyják, hogy a vendég akkor vehessen belőle, amikor neki jólesik.

Külön hiedelmek érdekében sem régen, sem jelenleg nem hagytak az asztalon semmit. Ettől kivétel csak az előbb említett Kecő tájékáról beköltözött néhány katolikus család.

10. A karácsonyfa régen és még régebben is éppen úgy, mint a jelenidőben is mindig szokás volt. Kivételt képeztek régen is és most is azok a kiöregedett házaspárok, vagy egyáltalán nincs sehol családjuk és így nincs kiben örülniük, nincs kinek kedveskedni, egyszóval akiknek már az ünnepek is hétköznapiak. Ezeken a helyeken már csak egy üvegbe, vagy képkeretbe helyezett kis fenyőfaág jelzi a karácsonyt. Ott ahol az életnek csak egy parányi kis fénye is csillog karácsonyfa mindig volt is és van a jelenbe is. A karácsonyfák minőségében és díszítésében óriási különbség van a régi és a jelenidők tekintetében. Igaz régen nem volt fenyveserdő telepítve, legalábbis karácsonyfának való fenyveserdő. Az is igaz Báró Ragályi Balassa Ferencnek a trisszi határban lévő kb. 1050 hold erdejében több helyen volt összegezve 5-6 hold fenyveserdő is telepítve, de annak felerészben szesznyafenyő volt és azok nem alkalmasak karácsonyfának. A lucfenyőt pedig annyira szigorúan őriztették, hogy oda senki sem mert menni karácsonyfáért. Ezért volt kialakulva régen az a szokás, hogy karácsonyfának mindenki csak a borókafát vitte haza. Régen a díszítése sem volt olyan gazdag, olyan látványos és olyan szípkázóan kivilágított, mint az utóbbi időben. Régen a karácsonyfa díszítéssel nem nagyon sok baj volt. Tulnyomórészen kalács, alma, dió, selyempapirba egy-egy félkocka cukor, néhány szál gyertya. Az almát, diót, kalácsot, cukrot és még a gyertyát is házilag font fonallal kötötték fel az ágakra. A kockacukrot selyempapirba csomagolták és a két végén a papírt vékony szeletekre benyirkálták, úgy mint ahogyan most van a szaloncukor. Az almának a lábára kötötték a fonalat és minden egyes almát külön-külön kötötték az ágakra, míg a cukrot a fonal mindkét végére kötötték és úgy akasztották fel, hogy az egyik cukor lejjebb legyen az ágon, mint a másik.

A diót pedig kétféleképpen szokták. Egyik módja, hogy a diót egy szépen benyirkált kis selyempapírba tették és összefogva a papír szemben levő két szélét és az összefogott papírba a dió felemelése után úgy tűnt, mintha egy-egy szép, formás papirkosárba lett volna minden dió. A papír szélét az ághoz kötötték. A másik módja pedig úgy történt, hogy gyufaszál forma pálcikákat dugtak a dió nagy végébe, majd megfelelő nagyságúra szabdalts ezüst, vagy aranypapírba csavarták a diót és kis pálcikára kötött fonallal kettésével, vagyis a cukorhoz hasonlóan felrakták a fára. A gyertyákat fonallal, illetve vékony dróttal kötötték fel.

A karácsonyfa díszítés a módosabb gazdáknál is így ment, csak ott már nagyobb volt a fa és gazdagabb volt a díszítés is. Itt már több volt a kalács, dió, alma és ezenkívül volt még szentjánoskenyér és füge is és a kockacukor helyett már szaloncukor volt. A karácsonyfát mindig a kis és a nagymamák és az eladó lányok díszítették.

Természetesen a kicsik mindig elhitték, hogy a kis Jézuska vitte. De átvitt értelemben így hitték azt a felnőttek is, a nagylányok és a nagyfiúk is. Ugy hitték és vallották, hogy a jó Isten a kis Jézuskától küldi az erőt és egészséget, örömet és az ünnepeket egyaránt, hogy az emberiség megbékélt szívvel dolgozhasson és úgy egymáshoz, mint a családjukban örvendezhessen. Ezért tudta ott a karácsonyfa alatt mindenki áhitatos arccal imára kulcsolni a kezét és rövid csendességben magában elimádkozni egy-két betanult imát, majd halkán elénekelték, hogy

Krisztus Urunknak áldott születésén
Angyali verset mondunk szent ünnepén
Mely Betlehemnek mezejében régen,
Zongott ekképpen.

Természetesen ahogy jött a fejlődés, úgy nőttek az igények is és szépültek, gazdagodtak a karácsonyfák is. Persze mint minden téren, úgy az ünnepek tiszteletében is a kedvezőbb anyagi körülmények között élő családok hozták a divatokat, formálták a szokásokat. Így történt ez a karácsonyfával is. Már a századunk fordulója táján megkezdtek a háziszövés alkalmával a kenderfonatot, szövőpamuttal pótolni.

Igy a szövésnél felmaradt rövid verezneket eleinte csak hímzésre használták, hanem rájöttek arra, hogyha azzal kötözik fel a díszeket a karácsonyfára a pamutot a díszek leszedése után is feltudják hímzésre használni. A pamut viszont szebben mutat a fán. A huszas évek vége felé megjelent a csillagszóró is. Rövid időn belül ott szikrázott mindenki karácsonyfáján. Igaz a harmincas évek elején nagy gazdasági válságon ment keresztül az ország, de a megindult fejlődést már nem tudta megállítani senki. Az is igaz, hogy egy új szállóige kapott szárnyra: "A hasznak és a gyomornak korogni, a divatnak pedig hódolni kell." A nagy gazdasági válságban hatalomra kerülő "Kartel" komoly megalázásra és erős próbára tette a parasztokat, nemcsak a mi falunkba, hanem az egész országba. Ugy emlékszem a városokban még az inségkonyhát is felállították. Sorozatos elbocsátások voltak az üzemeknél. Ezt a szorult helyzetet használta ki itt a környékünkön három fakereskedő. Tavasszal az iparból elbocsájtott munkásság is jött az erdőre csert hántani. Persze ezt használták ki a fakereskedők, mégpedig könyörtelenül. Egy ül fa kivágásáért, felfűrészeléséért meghántásáért és ülberakásáért - a rődekék hosszúsága 1 méter, az ül szélessége szintén 1 méter, míg a magassága 135 dm volt - 1 pengő és 10 fillért fizettek. A fuvarosnak Trizsből-Rudabányára 16 km távolságra, mássáncént 30 fillért fizettek. Trizsből-Sajókazára 21 km-re mássáncént 38 fillért, míg Putnokra 24 km-re mássáncént 50 fillért fizettek. Ezzel egyidejűleg a buza ára is lement mássáncént 6 pengőre és 3 pengő volt még a boletta. Ez utóbbival csak adót lehetett fizetni. A szarvasmarha ára is lecsökkent egyharmadára. Ezért úgy a parasztság, mint a nagybirtokosok rohamosan eladósdtak. Végül az akkori kormánynak meg kellett hozni a védettségi törvényt, ami nem engedte a földeket elárverezni a gazdájától. Persze a fakereskedelem hihetetlen mértékben gazdagodott. Így például Selymes Miksa 1925-ben az öccsével maga is hántotta a csert, már az 1930-as év elején önálló fateleppel rendelkezett a bánrévei, putnoki, sajókazai, kurityáni, rudabányai vasutállomásokon.

Bizony ekkor 2-3 karácsony alkalmával a nagyon rongyos istálóból szintén nagyon rongyos hajlékokba kopogtatott a nagyon szegény kisjézuska. Akkor azonban valóság lett az elődeink "Hol legnagyobb a veszély, ott legközelebb az Isten" szállóigéjük. Ugyanis akkor az történt, hogy váratlanul a határmenti falvakban úgy a Szlovák, mint a Magyar oldalról megindult a csempészes. Szlovákiából a Batta gyár termékeit: cigarettapapírt, rizst, zaharint, karácsonfa díszeket, tűzkövet és egyéb ünnepekre, alkalmi tárgyakat hoztak be. Magyarországról viszont: szarvasmarhát, sertést, hizott baromfit, búzát, bort, kisüstit és leveles dohányt vittek át. Ez az illegális árucseré-forgalom fellendítette egy kicsit a gazdaság vérkeringését és elviselhetőbbé tette a Kartel guzsbaszorító bilincsét is. Ez abban nyilvánult meg legjobban, hogy a parasztek a jószágjaikért a félszeresével, míg a búzájukért pedig a hat pengő, plusz három pengő boletta helyett huszonöt pengő között kaptak a buza tisztaságától függően. Ez az árkülönbség alakult ki a többi áruknál is. Viszont kedvező volt a szlovákoktól behozott árucikkek forgalmi értéke is. Így például a rizs feleáron volt kapható, mint a magyar rizs, a batta cipők, gumicsizmák, zoknik, szintén fele áru volt, mint ahazai. Míg a magyar "Janina" 60 lapos cigarettapapír 13 fillér volt, addig a szlovák 100 lapos "Pincos" vagy "Riz-abadic" cigarettapapír 10 fillér volt. Emellett még a csempész is ötszöröségt, vagy tízszeresét kereste annak, mintha dolgozott volna. Természetesen a csempészes akkor is tiltva volt, de ez a tiltás nézetem szerint úgy 50 %-ban jóváhagyólagos is volt. Ezt abból következtetem, hogy az akkori határőrség elengedte a csempészeket és nem büntették meg, ha Magyarországról vitték az árut ki, de már a Szlovákiából hozó csempészeket elfogták, áruikat elkobozták és még a bíróság meg is büntette őket. Viszont ennek a fordítottja volt Szlovákiában is. Ott sem ellenézték a szlovák áruk áthozatalát, de a magyar áruk bevitelét már ők is elkobozták és büntették is a csempészt. Műendezek ellenére a csempészet csak a felvidék visszacsatolásával szűnt meg. A csempészes az alkotni vágyó emberek életébe nagy fejlődésnek volt a megindítója. Ugyanakkor a könnyű kereseti lehetőség az italt szerető embereket lelki és testi rokkantakká tette, mert sok részük nem törődve sem a saját egészségével,

sem pedig a család nevelésével, csak az italba kereste és találta minden gyönyörűségét. A többség azonban az alkotni vágyók körében, már pünkösdben is volt kalács az ünnepi ebédhez. A karácsonyfára pedig a gyertyákat már nem pamuttal kötözték, hanem lemezből készült csipeszfoglalattal. A felvidék visszacsatolása pedig egycsapással széttörte ugy a Kartel, mint Trianon bilincsét.

A visszacsatolt felvidék összehasonlíthatatlanul kedvezőbb körülmények között élt, mint az anyaország. Mihent megindult a szabadforgalom a környék fuvarosai rögtön Tornaljára mentek fuvarozni. Trizsből az utnak nagyobb és nehezebb részét üresen tették meg, mert az erdőrészt, ahonnét a fát kellett szállítani Tornaljához kb. 6-7 kilométerre volt és a terhet egyenesen kellett huzatni, mégpedig mázsánként egy pengős áron. Selymes és társai, akik a kartelba voltak nem akartak hinni a fülüknek, mikor meghallották, de bizony megnyullott, lógós orral kellett meggyőződniük és beleilleszkedniük a megváltozott valóságba. Mivel a magyar ember mindig szerette a szépet, így a felvidékiektől ellesve a munkaeszközöket, itt is fellendül a gazdaság. Egymás után jöttek a vasekék, a vasboronák és egyéb gazdasági felszerelések. Ekkor már végképpen felszámolták a vászoninget, és vászon gatyát is. A karácsonyfákról is elmaradtak a selyempapirba csomagolt kockacukrok és helyét a szaloncukor foglalta el. Megjelent előbb az ezüst, majd közvetlenül az aranyfürt is, amivel pókhálószerűen vonták be a karácsonyfát. Itt kell még megemlítenem, hogy egyre több helyen kezdett divatba jönni boróka helyett a fenyő karácsonyfa. Bizony ekkor már a karácsonyfákat, - úgy érzem nem tulzok, ha azt mondom - megelégedettebb emberek vették körül. Öröm csillogott mindenki szemében, hiszen a szükség őkegyelmessége sértődötten fogadott. Eppen ezér. szervezkedett ikertestvérével a hatalom őfelségével, hogy egyesült erővel beköltözvén a hatalomra vágyók szívébe, letöröljék a megelégedés boldog mosolyát a békességben és szeretetben élni és alkotni vágyó emberek arcáról. Sajnos ez sikerült is, mert orkánként zúdult a háború az emberiség nyakára, ami sajnos jobbra megintcsak az ártatlan emberek közül szedte az áldozatát.

Bizony négy karácsonyfát álltak egymás után körül könnyes szemmel az emberek, közöttük egyre szaporodó árvákkal és özvegyekkel, remegő kezek inára kulcsolva esedezték fiukért. Végül is a negyedik karácsonyfa a mi falunkba nem gyult ki, mivel a harc akkoriban vonult át a falunkon és a környéken. A lakosság nagy része elmenekült a faluból, oda ahol már csendesebb volt a táj, mint például Zubogyra, vagy Alsószuhára. Az itthonmaradottak pedig dolgoztak, azt sem tudva, hogy hétköznap van-e, vagy ünnepnap. Vegre nagynehezen elvonult a front. Jött a tavasz és új életet kellett kezdeni. Csak az volt a baj, hogy a háboru elvitt minden lébasjóságot. Mivel a trianoni határ visszaállt a régi helyére, így újból megindult a csempészség, csak azzal a különbséggel, hogy ezuttal Magyarországra hozták az állatokat. Megtörtént a földosztás és szabadságot, egyenlőséget hirdettek. Megalakult a munkásparaszt szövetség. Ez utóbbit igaz a parasztság értelmesebb rétege csak tudomásul vette, mert az elfogadása nem volt kedvére. A paraszt és a munkás ellentétet nem az osztálykülönbség, hanem az alkotó szellemű vélemény és nézet váltotta ki. Igaz a parasztot, sem a múltban, sem a jelenben, sem a munkásság, sem az értelmiség nem ismerte el, szakembernek. Mindenki azt tartotta, hogy a paraszt csak nő mint a gomba. Ugy gondolom ez a kifécamodott nézet úgy alakult ki a munkásságban, hogy a paraszt munkája, illetve termelvénye nem volt olyan tetszetős, olyan látványos és könnyen áttekinthető, mint az iparosoké, vagy éppen a szellemi dolgozóké. A paraszt szaktudásán alapuló munkája szanaszét terült el a határba, a nagy rónaságba és minden termelvényére az volt az általános szállóige, vagy a gyönyörűségtől feltörő sóhajlás: "Ó köszönöm istenem, hogy így megáldottad a határunkat." Igaz, hogy a paraszt munkájához, illetve a termelvények előállításához az isten áldására, vagy a természet jóindulatára is elengedhetetlenül nagy szükség van, de a paraszt munkája, szaktudása is nélkülözhetetlen a mezőgazdaságba. Csak az volt a baj, hogy ezt így nem vette figyelembe senki. Sajnos a paraszt csak gyönyörködni tudott munkája közben a pacsirták és a többi madarak éneklésébe, de nekik nem volt pacsirta szárnyuk, sem pacsirta nyelvük, hogy egyenesen feltörve a magasba

még a süket füleknek is gyönyörködötető ékes hangon, énekszóban zengedezve adhatta volna értésére a világnak, hogy ime az asztaletokon a kenyér, poharatokba a bor az mind, mind az én, illetve a mi testünk töredelme. Ez csillapítja az éhséget és ez oltja a szomjúságot, ez jelenti az életet és csakis a mindennapi kenyér adja mindenkinek az erőt, hogy elvégezhesse mindenki a feladatát. Ezért nem is tudta értékelni senki, hogy mennyi fáradság, veríték egy éven át mennyi aggodalom, vihar esetén kétségbeesés van beledagasztva abba a mindennapi kenyérbe, amihez sok esetben könnyedén, vagy teljesen értelmetlenül jutottak. Nem voltak a parasztok és a munkások nézetei azonosak abban sem, hogy az ipar a munkáját, illetve termelvényeit mindig jóval magasabbra értékelte, mint a parasztokét. Ugyanakkor az elmélete is merőben ellentéte volt a parasztok elméletének. Ez abban nyilvánult meg, hogy a munkásság a rövidebb munkaidőért, ezzel együtt a kevesebb munkavégzésért harcolt, míg a parasztság erejét és munkaidejét nem kimélve a mindig több és egyre jobb termelvények előállítására törekedett.

Végülis győzött a munkáosztály és ez a győzelem a parasztság felszámolásával végződött. Ezzel a győzelemmel a parasztok lelkében egy elképzelt mezőgazdaság fellegvára dőlt össze. Ez megnyilvánult abban a szomorú látványba, mikor az üres portán állva az apa azt mondta a fiának: "Fiain! Itt a szántókra nincs tovább élet. Menyetek az iparba, hátha még ott érvényesültök. In már nem megyek sehova, majd lesz velem valami, de titek ezt a megalázást ne várjátok magatokra." A fiúk és lányok mind-mind szótfogadtak apjuknak, mindenki ment és megy az iparba, munka után játszadoznak, rendetlenkednek, de a határba dolgozni nem megy senki.

Természetesen az átszervezés szomorú emlékét hagyott maga után. Abban az időben azaz 1950-től, 1956-ig a kenyér gyakran felvette a "papa" nevet és gyakran elhangzott a régi altató, hogy "Alszik már a papa, aludjál te is kisfiam." Ebben az időben a karácsonyfákon is erősen látható volt a beszolgáltatás nyoma. Ezek a karácsonyok márcsak azért is szomorúbbaknak tündek, mert a parasztság már lá-

tott nagyon szép, gazdag és szép reményekkel kecsegtető karácsonyt, amikor az asztalon a tálak kívánatos izzei, a karácsonyfák pedig szemet gyönyörködtető csemegéikkel voltak megterhelve. Mivel a világ úgy van megteremtve, hogy semmi sem örök a nap alatt, így eme nem kívánatos kornak is vége lett. Már a következő évben erősen lehetett érezni az új tavasz szelét. Az emberek vidámabbak lettek, beilleszkedtek a kétlaki életbe, mert mivel nálunk a hátrányos helyzetű viszonyai miatt a Tsz. nem tudott megalakulni, így még egy pár éven keresztül egyéniileg művelték a földet. Azonban az idők folyamán a régi parasztságból kihulltak a szerszámok és mivel a fiatalok már nem vették azt fel, így kb. 1976. körül felszámolták az egyéni gazdaságot és egy kevés háztáji visszahagyásával átadták a határt a tanács kezelésébe. Azóta évről-évre könnyebb lett az élet, a modern lakások szinte gomba módjára emelkednek a faluba. Modern butorokkal van megrakva minden lakás televízió és rádió minden lakásba és jelenleg 33 személykocsis boldog tulajdonosa lakja a kb. 340 lelket számláló kis falunkat. Bizony a szükséggel nem áll szóba senki. A ruházata, a megterített asztala hétköznapokon is ünnepekről tanuskodik. A karácsony pedig már 1982 és 1983-ban olyan szép volt, hogy arra még idáig nem volt példa. Ez utóbbi két évben már a karácsonyfát mindenki, ahol csak nem magányosok, azaz családnélküli idősök élnek, ott mindenütt a padlótól a plafonig méretezték. Ezek a szép nagy fák pedig szinte rogyásig megvoltak rakta az édességipar szebbnél szebb remekeivel. Körülvonva hópihéket utánozó díszekkel, déligyümölcsökkel, alatta pedig a sok játékkal és ajándékkal. Mindezeket olyan jó volt látni és olyan szép volt, hogy tiszta szívvel és a gyönyörtől felsőhájtva elmondhattuk, hogy "Itt van már a Kánaán." Természetesen a szép látványt fokozta a villanygőgő dísz, ami kb. 15 éve kezdett divatba jönni nálunk. A karácsonyfának mindenki örül gyerekek, felnőttek egyaránt és az a különös varázslata meglepő, hogy bár tudják, hogy nem a kis Jézuska hozta mégis mindenki azt mondja a gyerekeknek. Az is csodálatos, hogy a nagy gyerekek is tudják, hogy valójában nem úgy van, mégis úgy mondja. Végül a szülők is hálatelt szívvel mondanak köszönetet az istennek, hogy nekik is adott erőt egészséget a kis Jézuska fogadásához.

11. Nálunk az ajándékozási divat még csak bébi tipegőbe jár. Régen sem azért nem ajándékoztak egymásnak az emberek, mert az önzőség keményítette meg a szívüket, hanem a szegénység volt az ajándékozás megtiltója. Mivel nálunk, sem a közelünkbe ipar nem volt, így a pénz kereseti lehetőségek is nagyon korlátozottak voltak. A fuvarozás, a szénégetés és a favágás nyújtott némi kereseti lehetőséget, de sajnos azok olyan csekélyen voltak fizetve, hogy rálehetett mondani: "Mire megkereste el is költötte." Sajnos a földműves munka befektetése hosszútávú visszatérítésre van méretezve. Ezért vált általánossá az a szállóige, hogy "Törődjon mindenki a maga bajával." Azért ha valakit valamilyen rendkívüli csapás ért, vagy a szülők valamelyike hosszú időre lebetegedett, esetleg meg is halt, úgy főként a rokonság, de még az idegenek is segítettek a rászorultakon.

Ugy a harmincas években, mikor már a sokgyerekes családok kezdtek ritkulni, úgy a tehetősebbek egy-egy viselt ruhadarabbal segítették a rászorultakat. Ugyanakkor előfordult ha nem fejt valaki, úgy ünnepekre, vagy vasárnapra egy kis turával, tejjel, dióval, lekvárral vagy éppen mákkal megajándékozták. Kb. 1960-tól jött szokásba, hogy a keresztszülő a keresztyerekének vett a vásáron, vagy egy vidéki bucsun egy gumilabdát, puskát, vagy egyéb játékot, hasonlót, de lehetőleg ugyanabba az értékbe az ajándékozott szülő is visszavette az ajándékozó gyerekének. Napjainkba az ajándékozás már karácsonyon kívül kiterjed születésnapra, konfirmálásra, ballagásra, esküvőre és névnapra is. Az ajándék értékének rendszerint az a meghatározója, hogy milyen alkalomra veszik. Keresztelőre pl. gyerekkecsi, kis ruhákkal és tipegővel, konfirmálásra lányoknak fehér ruha és cipő, a fiuknak öltöny. Ballagásra gyűrű, nyaklánc, karóra, bicikli, szép írófelszerelés. Esküvőre tüzhely, ágyhuzat, mosógép, centrifuga, étkészlet, evőeszcajg, tv., rádió, ruhanemű stb. A beszerzési helyek: Putnok, Kazincbarcika, Ózd, Edelény, attól függően a kívánt tárgy hol kapható. A karácsonyi ajándékok általában a legkevesebb értékűek kb. 500 ft.

12. Ugy érzem nem messze járok az igazsághoz, ha azzal kezdem a válaszom, hogy változnak az idők, változnak a szokások.

Ez a szállóige érvényes a karácsonyeste megünnepléséhez is. Igaz nálunk reformátusoknál sohasem volt és nincs jelenleg sem olyan különleges szokás, mint azon a vidéken, ahol a lakosság túlnyomó részben, vagy teljes mértékben katolikus. Nálunk, ahogyan a nagyszüleimtől hallottam és hallották a tőlem idősebbek is, kiknek a nagyszülei szintén a nagyszülei elbeszéléseikre való hivatkozással beszélték el a régi szokásokat állithatom, hogy más szokásokkal egyetemben a karácsonyi szokások sem sokat változtak, hanem hosszú évszázadokon át csak ismétlődtek. Kivétel csak akkor következett be, ha a jobbágyokat, majd később a parasztokat ellenséges támadás érte, vagy nagyon megsarcolták őket. De mikor békeségben, azaz senkitől sem zaklatva ünneplhették a Krisztusurunk áldott születését, akkor mindenki aki csak mozogni bírt az esti baj elvégzése után - ami a lábasjóságok etetése, itatása, bekötése és bezárásával ért véget - minden tagja a családnak bent a pítarba meleg vízbe kezet mosott, vagy kivételesen még az arcukat is megmosták és leültek vacsorázni. Volt olyan ház is, ahol karácsony estéjén mákos gubát vacsoráltak, de azt hiszem nem tudok, ha azt állítom, hogy több családnál a frissen sült grujás lángos, vagy káposztás lángos volt a vacsora. Ezt őszintén merem mondani, hogy úgy a családnak, mint nekem is a frissen sült grujás lángostól finomabb eledelt senki sem tudott volna adni. Külön ünnepi öltözékben nem öltözött senki. Azonban a lányok és a fiatal asszonyok mindig többet adtak magukra, mint a férfiak, vagy az idősebb asszonyok, ezért ők már vacsora előtt - igaz nem ünneplőbe, de azért még is egy kicsit - csinosabb ruhát öltöttek magukra. Már vacsora idő alatt és után is jöttek a kántálók, akik nem mentek be sehová, csak az ajtó előtt, kint az udvaron énekeltek. A kántálók kis csoportokba jártak. Előfordult olyan is, aki egyedül ment.

A kántálók az ének befejezése után kintről, anélkül, hogy ajtót nyitottak volna, beköszöntek: "Agyon Isten jó estét. Több karácsony szombattya estéket tessenek elérni erőben egészségben. Szivemből kívánom az egész háznépének." Bentről a nagylány, vagy a fiatalasszony kalácsot hozott ki és beletette a kántálók kosarába és közben mondván, hogy "Magyon szépen köszönjük a jókívánásokat." Ezután a kántálók is megköszönték a kalácsot és boldog ünnepek, nyugodalmas jó éccakát kívánva elmentek. Közben pedig a szülők és a nagyobb gyerekek ültöztették a karácsonyfát. Mivel régen a családoknak job-bik esetben csak egy pitar és a tisztaszoba állott rendelkezésükre és a nagy családokkal meg volt telve mind a két helyiség, ahol pedig csak egy helyiség volt, úgy a gyerekek is végignézték a karácsonyfa ültöztetését. A kicsik így is szószerint hitték, hogy nekik a kis Jézuska hozta a karácsonyfát, míg a nagyok, így velük a szülők is úgy hitték, hogy a jó Isten a kis Jézus által megáldotta az ő életüket és egészségüket, adott nekik erőt a karácsony eléréséhez és a fa díszítéséhez. Ezért imádsággal és énekléssel adjanak hálát a jó Istennek. Külön ajándék a karácsonyfa alatt nem volt senkinek, mert amit a karácsonyi vásáron vettek ruhát, cipőt, vagy egyéb használati tárgyat, azokat a gyerek már másnap fel is huzta a lábára, vagy magára öltötte, mert bizony a gyerekeknek ünneplő és mielőnapló ruhájuk vagy csizmájuk nem volt. A nagylányok csak ezután kezdték vasalgatni az ünneplő ruhájukat és pucolták ki cipőjeiket, hogy másnap idejében fel tudják öltözködni és elérhessenek a templomba. Ezután bevitték a déssát a pitarba és megkezdődött a gyerekek fürdése. Ha csecsemő is volt, úgy azt előbb a tekenőbe, majd a gyerekeket a legkisebben kezdve és a legnagyobbban végezve a déssába fürdették, illetve mosdatták meg. A tizenéves lányok és fiúk már lámpaoltás után, egymás után fürödtek, míg végül a szülők zárták a fürdést. Természetesen az apa vitte ki a szennyes vizet, míg az anya pedig feltörülte a ház földjét az elcsorgatott víztől. Végezetül a lefekvés és az alvás zárta le a szentestét.

Az iskolák államosításával nemcsak új szobák, hanem új szentek jelentek meg a földön. Legalábbis Trizsben ez volt tapasztalható. Az államosítás előtti utolsó évben, mintha csak megérzésből történt volna karácsonyestét rendezett az akkori tanító. A karácsonyfa díszek, cukorkákra a szülők adták össze a pénzt, és még sütöttek sok szép süteményt. Nagyon szép karácsonyfa volt és nagyon szépen fel volt ültöztetve is. Ezen az estén minden gyerek szavalt egy-egy szép egyházi témájú verset és a felnőtt kórus is énekelt több egyházi éneket. Többek között ezt is:

"Egy öröm, töltsd be lelkem,
Hogy maradjon mindig velem,
A hit, remény, a szeretet
A megváltó ma született
Édes Jézus légy vendégünk
Bennünk élj, s mi benned éljünk,
Ha velünk vagy, velünk marad

A békesség jóakarát, a békesség jóakarát."

Ez az este nagyon szépen sikerült. A háború nyomai, borzalmai még mindenkinek ott égtek elevenen a szívében. Hiszen alig pár évvel előtte éppen karácsony táján haladt községünkön keresztül a front, ami pár kilométerrel tőlünk északra megállt és kb. hat hétig a mi falunk is beleesett a hadszíntér közvetlen vonalába, ami bizony sok család kilakoltatásával és az élelem 100 %-os felélésével járt. Talán éppen e szomorú emlékek elevenedtek fel az ének nyomán, amivel zárult az ünnepség a hit, remény, szerete és a békesség, valamint a jóakarát igényét az emberekben, mert hazafelé és még azután is egyre több szájból tört fel a sóhaj és az óhaj, hogy "Édes Jézus légy vendégünk..." Persze az iskolák államosítása után megszűntek a kis Jézuska ünneplései, a fenyőünnepét tartották meg és már ennek az ünnepségnek nem a karácsony szombatja este volt kitűzve, hanem előtte vagy utána való napok egyike. Erre az ünnepéjre is szintén a szülők adták össze kezdetben a pénzt, majd később amint számolták fel a parasztok a mezőgazdaságot, úgy zömében a szuhavölgyi bányákba alapozták meg jövőjüket és így történt, hogy a fenyőünnepekre a bányászok is küldött támogatást a nála dolgozók gyerekei részére. Igaz az iskolában egyenlően kapott az ajándékból minden gyerek.

Jelenleg ezt a kérdést úgy oldja meg a Szuhavölgyi Bányászati Üzem, hogy a dolgozói személyesen jelennek meg az üzemnél a gyerekeikkel együtt és a gyerekek igényeinek megfelelően kapják az ajándékot.

Visszatérve pedig a családokhoz itt is nagy változás köszöntött a falura. Mintmár az előbbi kérdések egyikében említettem községünk agrár dolgozói lassanként ipari dolgozókká alakultak át. Ez az átformálódás pedig az életszinten való emelkedését hozta magával. Lassan-lassan kezdett megszűnni az éjt-nappallal összekötő paraszti robot munka. A rövidre szabott ipari munka egyre több szabadidőt, több pénzt és egyre nagyobb fejlődést biztosított. Így jött létre az, hogy a dézsa és a lugzó kiszorult a parasztek házából is és helyét már a fürdőkád foglalta el. Ahol pedig csak lakás-átalakításra nyílt lehetőség, ott is beépítették a fürdőszobát, ahol pedig új lakást építettek, ott a fürdőszoba mellé a központi vízvezeték, valamint a központi fűtőberendezés is bevan építve. Ezek után már érthetőbb, hogy a több szabadidőben a fürdést is már a délután folyamán megkezdik és jó alkonyatra az egész család tisztán van felöltözve. De nagyon sokan már a munkából megfürödve és átöltözve jönnek haza. A tortát és a süteményeket már előtte való napokra megsütötték. Kántálók és zenés köszöngetők már nem járnak, mivel a gyerekek most nem tanulnak egyházi énekeket, a cigányok pedig szintén dolgozni járnak és a kántálást csak kéregetésnek tekintik, viszont a kéregetés már nagyon lealacsonyító tevékenység. Mióta emelkedett az életszínvonal, azóta a kelettkalács-sütés is kiment divatból, így a karácsony esti vacsora sem a grujás lángos, vagy mákos guba. Azóta a vacsorák is leggyakrabban a déli maradékok, amik természetesen valamilyen húsos ételből tevődik össze, vagy pedig a boltból vásárolt husipari, vagy tejipari készítmények valamelyike, de nem ritka a zöldséggel házilag előállított a kettő valamelyikének az ötvöze sem. Vacsora után folytatják a karácsonyfa ültöztetést és közben szól a rádió vagy a magnó. A felöltöztetett karácsonyfát körülállva a hiedelem nem sokat változott.

Bár mindenki tudja, hogy az egész karácsonyfát nem a kis Jézuska hozza, hogy a cukorfeleségeket az Édesipari Vállalat készíti és minden rajta levő ékességnek meg van a maga gyártó vállalata.

De azért az a tudat is ott él az emberek lelke mélyén, még akkor is, ha egyáltalában nem, vagy egészen eltérő tanformája tanult a világ keletkezéséről, hogy ezt a földet, illetve az egész naprendszerünket amiben élünk ezt nem az ember teremtette és nem is az ember tartja fenn, és nem is az ember igazgatja. Ezért a lelke mélyén mindenkinek ott ül egy általa meg nem magyarázható tudattal kevert gondolat, hogyha netán más neve volna is annak a leírhatatlan nagyhatalomnak ami vagy aki ezt a világot ily bölcsen megalkotta, mint aminek annak idején az írástudók nevezték és nevezik azoknak a hitkövetőjeik is, azért nagyon illő cselekedet a mindenkor élő embereknek hálás köszönetet mondani azért, hogy ki hosszabb, ki rövidebb ideig és ki jobb, ki kevésbé jó körülmények között élvezhette az ajándékba kapott életének gyönyörűségeit. Eme gondolatok rügyei nagyon kiduzzadnak úgy a meghatódástól könnyes szemekben, mint az örömtől ragyogó arcokon.

Az imakönyvet, vagy a bibliát csak az idős asszonyok veszik a kezükbe. A körülállt karácsonyfa alatt csak az apa, vagy az anya szájából hangzik el egy-két imaszerű megköszönő és hálaadó szó, majd egy-két karácsonyi ének után boldog ünnepeket kívánnak egymásnak, megcsókolgatják egymást, megköszönik egymásnak az ajándékot és ünnepi hangulattal telt szívvvel leül a család a tv elé. Kártyázás, tánczene nem szokás a fiatalok között sem. Jelenleg nem szokás a szomszédba való látogatás sem. Majdnem minden háznál úgy van butorozva, hogy bent a család is csak szobapapucsba, vagy vastag télizokniba járkal. Ezért nem nagyon vendégeskednek. Karácsony estéjén régen jobban megemlékeztek, mint napjainkba a halottakról is. Különösen az anyák Szent János napig még gyümölcsöt semettek, ha a gyerekük meghalt abban a hitben, hogy akkor a halott gyermekük nem részesül a mennyéi manában.

Más megemlékezés nem volt divatba soha.

IV. Karácsony és szilveszter közötti időszak

1. Amióta létrejött közösségünkben a református vallás és kialakult az egyházi rend, olyan formán, hogy végérvényesen Ragály lett az anyaegyház, Trias pedig a leányegyház, azóta egészen az iskolák államosításáig karácsony szombatján az az december 24-én nálunk templomi Istentisztelet nem volt. Istentiszteletet a templomba

Karácsonynak ugy az első, mint a második napján kétszer-kétszer ugy mint délelőtt és délután is tartottak. Régen községünket nagyon templomszerető vallásos emberek lakták. Minden vasárnap délig-délután nagyon szép számmal voltak, de a három nagy ünnepekben ugymint Karácsonyba, Husvétba és Pünkösdbe, akik csak lábra tudtak állni, még az idősök is, azok mind elementek. Államosítás után nagyot változott a világ még a templomba is. Mivel az iskolával a tanítók is állami tanítókká váltak, így ők nem végezhettek Istentiszteletet, sőt még a templomba sem jártak. Így a templomba ugy a vasárnapokon, mint az ünnepnapokon csak egyszer volt tartva Istentisztelet. Azóta a templombajárás is folyamatosan csökken, hiszen az iparosodás egyre jobban igényelte a vasárnapi műszakot, jól is fizettek és fizetnek jelenleg is érte, így a hívek egyre többen maradtak el a templomból. Közben elmaradt az iskolai hitoktatás is, a tanítók a vallással ellentétben a materializmus elméletét tanították. Ez az ellentétes tanítás váltotta ki végül is a szülő és gyermeke, gyermek és szülők, valamint a szülők, gyerekek és tanítók közötti nézet eltéréseket. Ezen a téren is győzött a materializmus, mert végül is nagymértékben megcsappant a templomba járók száma. Azonban a teljes győzelmét még ezidáig sem tudta kivívni, mivel ez az elmélet is épp olyan, vagy még hiányosabb, mint az idealizmus elmélete. A templomba járók taborát egyre jobban apasztja az előregedés és az elhaldiosások is. Az utóbbi öt év átlaga vasárnaponként 20-30 fő, míg a három nagy ünnepekben 80-100 fő között van. Különösen urvacsora alkalmával egyre emelkedő számba jelennek meg a fiatalok is.

2. Ezt a kérdést, illetve ehhez hasonló kérdést már több ízben tárgyaltam. Ezért újabbat most nem tudok mondani csak azokat ismételni. A karácsonyi ebédek nem sokat változtak sem időben, sem minőségben. Régen is és most is ugy az ünnepelső napja, mint a második napja és általában minden nap a reggeli munkák elvégzése után ugy kb. 8-9 óra között a reggelivel/früstkkel/kezdődik és kezdődött régen is. Mivel régen általában a hízóját mindenki karácsony hetin vágta le, így az ünnep mindkét mindkét napjának reggelén a früstök hurka volt és utánna tej, vagy tejeskávé fonottkaláccsal.

Mióta a községünk lakói ipari dolgozók lettek, így az élet-színvonal igen sokat emelkedett. Ezért már a lakosság nagy része úgy állítja be a dísznóvágaást, ahogy a fogyaszták kívánja. Így alakult ki az a szokás, hogy ahol ülnek és akik kóstolót kapnak ott hurka, ahol pedig ez nincs, ott rántotta, fagyos szalonna, husipari áru, vagy a tejipari termékek valamelyike a früstök. Természetesen van tejeskávé, vagy tej is, de sokan csak bort, vagy sört isznak utána.

Az ebéd régen is és jelenleg is huslevessel kezdődik és ezt követi a főthús svanyusággal. Ezt követte és követi a töltöttkáposzta, vagy töltöttpaprika, majd ezután régen a pecsenye, ujabban pedig a kirántott hus, vagy a töltöttdagadó, vagy a tejfeles csirke. Az ebédet régen a kelettkalács, jelenleg pedig a torta vagy pedig a sütemények zárják le. Igaz az is, hogy régen esetleg bundapálinkát ittak az emberek, de jelenleg bor, sör, vagy cola-féleségek az ebéd utáni divatok. Ha nincs vendég úgy egy-két pohár ital elfogyasztása után asztaltbont a család és szabadon rendelkezik mindenki az idejével.

A vacsora természetesen a déli maradékból áll minden családnál.

Karácsony ünnepének reggelén semilyen különleges tevékenységről nem tudok. Aki már reggeli előtt alaposan megmosakodott az reggeli után már hozzá is fogott az ünneplőruhákba való öltözködéshez, aki pedig reggeli előtt csak afféle cicamosakodást végzett az reggeli után alaposabban megmosakodott, majd azután fogott az ünnepi öltözködéshez.

Általába a fiatalságnak, ide érve a fiatal házasembereket is, ünneplőruhája mindenkinek volt. Csak a nagyon elmaradott szegény családoknál fordult elő, hogy a gyerekeknek és az időseknek nem volt ünneplőruhájuk.

Természetesen a család karácsony reggelén egymásnak is "Kellemes Karácsonyi Ünnepeket" kívánt, de a járó-kelők üdvözlés után szintén, vagyha bárki elment bárhová a szokásos üdvözlés után szintén "Kellemes Karácsonyi Ünnepeket" kívánt az egész család részére, amit a család úgy fogadott, hogy "Köszönjük és viszont, vagy hasonlóképpen kívánjuk", majd helyvel kínálták a vendéget.

3. A kimondottan karácsonyi ajándékozások nem voltak divathan régen sem, de most sem lehet szokásnak nevezni. Talán az a helyes kifejezés, hogy itt-ott előfordul, legfeljebb pár száz forint erejéig. Azonban jobbra ott, ahol a rokonságban van jobb módú és segít a kevésbé sikeres rokonságon. Ezt rendszerint nem is várják vissza. Azonban az ajándék rend szerint egy kölcsönszerződés, amit adott alkalomkor viszonzni kell. Az ajándékozás sokszor kellemetlen helyzetbe hozza az embert, mivel az az adott alkalom éppen akkor jelentkezik, mikor a várományos ajándékozó nagyon ki van költekezve és kilátása sincs a korai kilábalásból, vagy súlyos csapás érte, vagy éppen őt hagyta cserbe az egészsége, mégpedig hosszú időre. Ezért nem is járnak és nem is jártak sorba egymás ajándékát nézegetni.

4.

A régi Őregek azt tartották, hogy a szegénység a szeretetet neveli, mert közelebb hozza egymáshoz az embereket, míg a gazdagság a szeretetet temeti, mert tartozkodóvá, távolodóvá varázsolja az embereket. Ugy tűnik a régi Őregeknek is volt egy kis jó meglátásuk, mert valóban régen az emberek ha pont karácsony szombatjának estéjén nem is, de az ünnepek mindkét napján délután is és este is, de az év többi napján is felkeresték egymást és beszélgettek. Akkor nekik nem okozott problémát, hogy a csizmával, vagy a bakancssal bevitték a sarat, vagy a havat, mert a pitar földjéről felseperték a hólé pedig felszáradt. A pitarba meg beültek a dikó, vagy a tologó szélire, vagy a lócára, kisszékre vagy még a küszöbre is. Jól megtömték a csutorást a jó vágott dohánnal, ami a sallangos kostök ascskóba, vagy a szegényebbeknek csak a disznó jól kiszáritott hughólyagjába volt raktározva. A parhétből kivettek egy menyecske szemű tüzesüszköt, amit a kupak alá tettek és olyan boldogan beszélgettek, hogy még a Király öfelsége is megirigyelhette volna őket. Ezzel szemben most egészen más a helyzet. Most az emberek jobbra odahaza vannak. Persze azért most is elmennek egymáshoz a rokonok, sógorok, komák, de jobbra az előszobában vagy a konyhában ülnek le egy kicsikét, mert a szoba úgy be van modern buterral buterözva, hogy oda csak papucsba lehet bemenni.

Am a szobák és az előszoba is úgy meg vannak virággal pakolva és olyan kényesek, hogy bizony az a dohányfüstöt nem nagyon tűri. A társalgást rövidíti a TV-műsor is és azt is mindenki odahaza szereti a legjobban nézni. Nem utolsósorban a társalgás komoly szabályzója még rendszeres műszak is.

A magányosan élőkkel kapcsolatosan csak azt tudom mondani, hogy községünk nagyon kis település és itt kézelebbről, vagy távolabbról, de mindenki rokon. Ezért ha véletlenül előfordult, hogy valaki magányosan maradt, azt a legközelebbi rokonság valamelyike magához fogadta. Így nem volt senki teljesen elhagyatott.

A cselédekkel kapcsolatosan csak azt tudom mondani, hogy községünkben csak egyedül Selymes Miksa fakereskedőnek volt cselédeje. Mivel ő teljesen elhatárolta magát a falusi szokásoktól. Hogy ő milyen ajándékokat adott a cselédjeinek azt nem tudom. Azonban a falu cselédjei sorába tartozott a kovács, bakter, postás, kisbíró, a kerülő, vagy mezőőr, a csordás és a kondás. Karácsonykor csak az volt kondás, aki aktívan szolgálatban állott. Igaz a pásztoroknak úgy a karácsony, mint a husvét és a pünkösöd első napjai szabadnapnak voltak engedélyezve, de ezt a pásztorok sohasem vették igénybe. Gondolom azért, mert mind a három ünnepnapkor mikor reggel hajtottak már a pásztorok feleségeik és a nagyobb gyerekek is a nyakukba kötött lepedővel jöttek hajtani, mert akkor minden háztól kaptak két-három darab kalácsot.

Béren kívüli ajándék volt még a pásztorok részére a kerülés, amit ők mármint a pásztorok nagypótkinek is neveztek.

A kerülésbe úgy a csordás, mint a kondás kapott a kijáró jószág után minden állattartó gazdától kb. 1 kilo lisztet, kb. 30-50 dkg szalonnát, 5-6 tojást és egy tányér babot.

A mezőőrnek és mivel a postás, bakter és a kisbíró egy személy volt, őnekik a nagyobb ünnepekre adtak egy-egy fazék tejet, de ezt egytől-mástól, vagyis a tehetősebb családtól, ha ritkábban is, de megkapták vasárnaponként is. Mivel a kovácsnak jobban ment sora, mint a legtöbb gazdáknak, így ő nem kapott ajándékot.

Jelenleg a postás a nyugdíjasoktól kap egy kis borraivalót.

Az előjáróság megajándékozása nálunk nem volt szokás soha. Az viszont előfordult, hogy néhány hízeltető természetű ember meghívta a tanítót egy dísznótoros vacsorára, vagy vitt neki egy kis kóstolót is.

Községünkben két cigány család élt régen is és most is, de mind a két család nagyon szorgalmas volt, így ők nem voltak az adományokra rászorulva, sőt azt még el sem fogadták volna soha.

5. A régi karácsonyi köszöntők közül nálunk a betlehemezés, kántálás, Istvánnapi köszöntések és a muzsikus cigányok köszöntése volt a divat.

Ezek közül legkorábbi a betlehemi játék volt, mivel a betlehemesek általában Aggtelekről jártak, így ők azt karácsony héten több faluban is lejátszották. A betlehemesek általában 17-20 év közötti fiúk voltak, akik játékaikkal házról-házra jártak.

Íme a játék:

I. Pásztor beköszön

Dicsértessék az Ur Jézus drága szent neve,
En vagyok a kised Jézus anyalkövete,
Jelenten, hogy Betlehembe csodát látni ma,
Különben majd megmutassa egy kis kápolna.
Engedjék meg azért nékem, hogy itt maradjak.
Magam mellé szólithassam pásztortársimat.
/Szól a gazda/ bejühetnek.

Betlehemes jó pajtásim jöjjetek be hát.

Nagy örömmel várják itt a kicsi Jézuskát.

/Két angyal és a második pásztor bejön és mondják/

Angyal küldött azért jöttünk, nem küldnek ki tán.

Nem haragszik ránk a gazda meglátszik arcán.

/Közben a magukkal hozott kis betlehemi kápolnát felteszik az asztalra és körüljárva éneklük, hogy:/

Mennyből az angyal lejött hozzátok pásztorok,

Hogy Betlehembe sietve menvén lássátok.

Istennek Fia aki született jászolban,

Ő léssen nérték üdvözítőök valóban.

Mellette vagyon az édesanyja Mária,

Barmok közt felszik, jászolba nyugszik szén Fia.

El is menének köszöntésére azonnal

Szép ajándékot vivén szívükben magukkal.

/Bejön a harmadik pásztor jókedvűen eképpen szólva:/

Jó estét! Itt vagyok én is megérkeztem.

Annyira siettem, hogy egy nyomba kettőt is léptem,

Zöld erdőbe jártam vigan furulyáztam,

Jótelt kecskéimet ugrásra biztattam.

Mivel elfáradtak velem lenyugodtak,

Ugy elszenderedtek, hogy el is aludtak.

/Énekelnek és közben a botjaikkal csörögnek, az énekük ez:/

Pásztortársaim jó hirt mondok,

Gyerekek velem csidát láttok.

Ime Szűz az éjszakán

Fiacskát szült szénán.

/Bejön az öreg pásztor, vagyis az öreg bundás a bot végére

kb. 30 cm hosszú lánc van erősítve és csörög a botjával, majd

ezt mondja:/

Hű de szemetes a házatok

Tán nincs eladó lányotok?

Kiseprem a házatokat.

De megkenegetem a hátatokat.

/Ránéz a pásztorokra és folytatja./

Hát tik itt fiaim ugyan mit csináltok?

Öreg apátokra már nem is gondoltok?

Én már zöld mezőn is jártam

Gulyacsordát is találtam.

Kedves fiam oly csudát láttam,

Ugy el is fáradtam, hogy alig lehellek,

Ha megengeditek ide lepihenek /az öreg lefekszik a földre/.

/Az angyalok, pásztorok énekelnek./

Pásztorok, pásztorok örvendezve,

Sietnek Jézushoz Betlehembe

Köszöntést mondanak a kisdodnek

Ki váltságot hozott az embernek.

Az angyalok szózata minket is hív

Értse meg ezt tehát minden hű szív

A kisdod Jézuskát mi is áldjuk

Mint a hív pásztorok magasztaljuk.

Üdvözlégy kis Jézus ki miértünk
Születve váltságot hozál nekünk.
Meghozta az igaz hit világát
Megnyitád szent Atyád menyországát.

/Tovább énekelnek, de ez már az öreg pásztorhoz szól./

Kelj fel öreg ne aludjál.
Nézzél Betlehembe nagy fényben áll.
Felkelvén meglátnád a Máriát
Ki nekünk szülte meg szűz szent fiát.

/Majd az egyik pásztor szól az öreghez eképpen./

Kelj fel öreg gyere velünk Betlehembe kis Jézust imádni.
/Szól az öreg:/ Nem megyek én telveletet sósperecet rágni,
/Ujra szól a pásztor:/ Nem oda öreg, Betlehembe kis Jézust
imádni.

/Szól az öreg:/ Megyek fiam megyek /majd a földről felkel és
benéz a kápolnába, majd így szól:/

Hű szerelmes kis Jézuskám de borzos vagy.
Talán a bontófésűvel haragba vagy.
Hoztam neked ajándékot /és valamit betesz a kápolnába./
Egy icce bor jó volna ugye fiam? /Majd rövid hallgatás után
így folytatja:/ Hallom, hogy esörgetik a kulcsot pénzt akar-
nak adni, ha egy garast adnak el sem fogom
venni.

/Minnyáján énekelnek és a botot a földhöz kopogtatják./

/Az énekük ez:/ Pásztorok keljünk fel, hamar induljunk el
Betlehem városába, rongyos istállócskába
Siessünk, ne késsünk, még az éjjel Betlehembe
érhessünk.
Miurunknak tiszteletet kéhessünk.

/Az egyik pásztor elköszön:/
Isten áldja meg a háznak gazdáját
Töltse meg az Isten pincéjét és kamráját.
Gabonás magtárját.
Áldja meg, áldja meg a háznak gazdáját.

/Szép lassan énekelnek és elmennek./

Csorda pásztorok midőn Betlehembe
Csordát őriznek éjjel a mezőben

Isten angyali jövénnek mellőjük
Nagy félelemmel telék meg ő szívök.

Örömt mondok nektek neféljeteK,
Mert ma született a ti üdvösségtek.

MenjeteK el csak gyorsan a városba
Ott találjátok Jézust a jászolba!

Elindulának és el is jutának,
Szent hajlékához az ég, s föld Urának

Nem találták őt fényes palotába,
Hanem az istálló szegény jászolába.

Ezzel az énekléssel lassan bandukolva mentek ki az udvar-
ból és ezzel befejeződött a Betlehemes játék.

Az 1983. évi karácsony estéjén, illetve annak a délutáni mi-
ségén "Karácsonyi játék a három királyról" címmel ezt a já-
tékokot játszották a ragályi Római katólikus templomba.

I. JELENET:

Invitó ének: /francia karácsonyi dal/

Solo: Magas égnek ivén fényes csillag támadt.

Születését jelzi az Örök Királynak!

Refr: Közös énekszóval az Isten Piát

Vigadozva áldja az egész világ!

S./2/: Nosza, keljünk utra, gyujtsunk néki tömjént,

Koronánk és szívünk adjuk néki önként.

Refr: Közös énekszóval....

S/3/: A gonosz Heródes tőre mindhiába

Ez a gyöngye GyermeK - lám - erősebb nála.

Refr: Közös énekszóval....

Angyal:/bevezető vers/

Kedves vendégeink, kik ide jöttetek,

Eljátszunk most itt egy kedves történetet.

Látni fogjátokmajd a három bölcs királyt,

Mily nagy szeretettel keresik Jézuskát
Hogy vezeti őket az a fényes csillag,
Mely Betlehem felé mutatja az utat!
Mily nagy az örömiük, mikor megtalálták
Világ Megváltóját, s hódolva imádják!
Gazdag ajándékkal kedveskednek néki,
Tudják, hogy Jézuskát az is megilleti.
Látni fogjátok majd a pásztor-gyermekeket,
S látjátok majd azt is: a gonosz Heródes
Hogy törí a fejét, mert Jézus király lesz!
- Ő viszont féltékeny, s megakarja ölni -
De Isten a dolgot másképpen rendezi...
- Nos hát, figyeljük a kedves történetet,
S ezzel Jézuskának szerezzünk örömet!

Mária: /Jézuskát ringatva mondja:/

Aludj kicsi fiam, menyország csillaga,
Akinak hódolva zeng angyalok kara.
És az édesanyád köszöntelek téged,
Ó, mily szegény lettél Te isteni Gyermekek!
Pólyád is alig van, hogy betakarjalak,
És a nagy hidegtől Téged megóvjalak.
Te Isten Fia vagy, s embernek születted,
Hogy a bűnös ember megváltója legyél!
Szíves szereteted hozott közénk Téged,
Mert nagyon szereted Atyád, s földi néped.
Legyen arany-bölcső Édesanyád szíve:
Hogy míg a földön jársz boldog lehess benne!

József:/feléjük hajolva/

Ó, Te csodálatos, szent Isteni Gyermekek!
Ki az emberekért elhagyta az eget.
Engem választottál nevelőatyádnak,
És én az ácsmester szívéből szolgálalak!
Szeretném lehozni a fényes csillagot!
Lábad elé tenni a ragyogó napot!
Az égi szivárványt, a mezők virágát!
Kedves gyermekeknek szelíd mosolygását.
Jöjjön ide hát a világ minden népe,
Pásztorok, királyok a jászol elébe!

Mert szeret az Isten, csak mi is szeressük,
Hogy a menyországot mindnyájan elnyerjük!

Heródes: /göggösen beviharzik/

Én vagyok a nagy Heródes, Jeruzsálem királya!
Hatalmamat a világotn minden ember csodálja,
Rettegve hódol énnékem az országban mindenki,
Vélem a nagy Heródessel nem ellenkezőhet senki!
Hogy a népek nyomorognak, vagy hogy nincsen kenyerük
Éljen mindenki, ahogy tud! Nem törődöm én velük!
Fő az, hogy ne háborgasson soha senki engemet!
S hogy míg élek, országomban a király csak én legyek!

Sámuel: /Az írástudó nehézkesen biceg be/

Én meg vagyok nagy Heródes hí alattvalója,
Minden dolgaiban néki bölcs tanácsadója.
Sámuelnek hívják engem, s mivel tudós vagyok,
Bizony én a csillagokból jövendőlni tudok.
Most is ragyog egy csillag- fenn a keleti égen,
De az olyan különös.. és mi félénk tart éppen.
Ó, ha ez a csodás csillag megmutatná nékem,
Hogy megszületett-e vajon, akit vártunk régen...
Mert én őt felkereshném bármily öreg vagyok,
És akkor már én nem bánám, hogyha meg is halok.
Hiszen már szemem homályos, lábaim úgy fájnak...
De hisz oly régen születtem, százhusz éve annak.
Az orrom is náthás mindig, a kezem is reszket.
Bizony, nem is hallok már jól, a fülem is siket!
De ha megtudom, hogy az a gyermek megszületett,
Faképnél hagyom Heródest és őhozzá megyek!
/A bölcs el, jön a három király./

Gáspár: /A másik kettő felé hajlongva/

Kedves barátaim köszöntve legyetek!
Hová indultatok és mi a nevetek?
Az én nevem Gáspár! Napkeleti király!
Országomnak szélén a tenger a határ!
Nemrég olvastam híres szent könyveket,
Melyben egy próféta írt le ilyeneket:
"Gyermek fog születni Dávid városában,
Kinck hatalma lesz széles e világban!"

Az ő születését jelzi majd egy csillag,
Amely majd az égen, Napkeleten támad!
Most feltűnt a csillag, utnak így indultam,
Veletek az úton im így találkoztam!

Menyhért: /keresztbe téve mellén kezét a másik két király
felé meghajol/

Én meg Menyhért vagyok, népeknek vezére,
Napkeleten élek, csendes békeességben.
De amikor megláttam én is a csillagot,
A szívemben egy hang nyugalmat nem hagyott.
Elindultam én is, hogy megkeressem őt,
Akit Isten küldött, nekünk üdvözítőt!
Ó, ha megtalálom őt, akit keresek,
Ki se mondhatom, hogy milyen boldog leszek!

Boldizsár: /meghajol a királyok felé/

Én öreg Boldizsár-fejedelem vagyok,
S hogy így találkoztunk, igen boldog vagyok!
Én is egy éjjel, mikor égre néztem,
A fényes csillagot mindjárt észre-vettem!
Tudom, hogy eljött az ígért Megváltó,
Ki megmenti a világot a bűn rabságától.
Öreg vagyok, mégis töröm magam érte,
Hogy megláthassam őt kicsi bölcsőjébe!

Gáspár: Milyen csodálatos! ... és ez nem véletlen,
Hogy most találkoztunk, így akarta Isten!
Induljunk hát gyorsan, a csillag majd vezet,
Mielőbb lássuk meg az Isten-gyermeket!

Menyhért: Nézzétek barátim, nincs már ott a csillag!
Most már ki mutatja meg nekünk az utat!?

Boldizsár: Sose busuljatok! Nézzétek csak oda!
A város közepin van egy szép palota.
Menjünk csak be oda, ottan majd megmondják,
Hol találjuk meg az új Messiás Királyt!

II. JELENET:

/A három király távozása után egy kis bojtárfiu ballag be a szinre és bemutatkozik./

Bojtár: Betlehem pusztáján bojtár-gyerek vagyok,
S mindennap kihajtom a kis bárányokat,
De ma, amikor a mezőre kijöttem,
Mondhatom, hogy igen nagy öröm ért engem!
Az égen láttam egy fényes, nagy csillagot,
Amely nyomán három király is ballagott.
Azt is tudom, hogy ők Betlehembe mennek,
Igy mondta egy angyal, ki nékem megjelent!
Megszületett ottan sz Isten küldöttje,
Ujrottam is egyet széles jókedvembe!
És azonnal fogtam legszebb báránykámat,
Megyek és elviszem a kis Jézuskának.

/A pásztorlányka, Rachel jön kiskosárral karján./

Rachel: /Nóvá indulsz Bojtár a kis báránykával?
Olyan jó kedved van, alig bírsz magaddal!
Valamit hallottam abból amit mondtál:
Mondjad csak kis Bojtár, milyen hírt hallottál?

Bojtár: Képzeld Rachel, milyen nagy örömhírt mondok:
Ki se mondhatom, hogy milyen boldog vagyok!
Megjelent egy angyal nekem a pusztába,
Megszületett Jézus Betlehembe, mondta,
Oda megyek most el és őt felkeresem,
Ezt a báránykát meg Jézuskának viszem!

Rachel: /sírósan/
De jó neked, Bojtár! En is veled mennék,
Ha volna valamim, és te megengednéd!
En pásztorlány vagyok, sok-sok libát őrök,
De az nem az enyém, abból nem vihetek!
Ma szép piros almát kaptam vacsorára,
Meg finom tejeeskét! Nem iszom meg máma.
Azt viszem el néki, meg a hű szívemet,
S tudom, hogy Jézuska engem is majd szeret!

Bojtár: /Rachellel énekelve bucsuzik/
Felkeresni a Jézuskát, Betlehembe a hegyen át,
Istállóban megtaláljuk, csókjainkkal elborítjuk!

Bojtár: Viszek néki kis báránycsókát!

Rachel: Én meg friss tejecskét, s almát!

Együtt: S biztos, hogy a kis Jézuska ránk szent áldását adja!
Üdvözölt légy kis Jézuska! Bűnös világ Megváltója!
Kérünk adjad ránk áldásod, áldd meg az egész világot!

/Az utolsó sornál kimennek a színről./

III. JELENET:

/Heródes gondterhelten lép színpadra./

Heródes: Nem tudom, most mi van velem,
De valami úgy bánt engem!
Olyan nyughatatlan vagyok,
Pedig hát én parancsolok!
De hisz Heródes királynak a földön senki se árthat!
Ni, de jön három király! Ők hoznak bajba talán?
Ezektől én nem félek, nem vagyok én gyáva féreg!

/A királyok mélyen meghajolnak Heródes előtt./

Gáspár: Béke veled nagy Heródes, légy köszöntve tőlünk,
Erre hozott most az utunk, hozzád hát betértünk!

Heródes: /tulzó nyájasággal/
Legyetek ti is köszöntve három királyaim,
Mivel szolgálhatok néktek, kedves vendégeim?

Menyhért: Mondd meg nekünk nagy Heródes, vajon tudsz-e róla,
Hogy hol, s merre született a világ megváltója?

Boldizsár: Mert láttuk az ő csillagát már messze napkeleten,
S próféták is megjövendölték igen nagyon régen!
De most, mikor ideértünk eltűnt az a csillag,
Bejöttünk hát megkérdezni: Te tudod-e az utat?

Heródes: /szolgálatkészen mondja/

Várjatek csak három király! Hivatok egy bölcsét,
Ő biztosan tudni fogja, hogyha megszületett!
Sámuel, jó szolgám! Hol vagy? Gyere csak be kérlek!
A te urad nagy Heródes látni kíván téged!

Sámuel: /befelé jövet panaszosan dohog/

Jaj, de fájnak lábaim! Megtört már az idő,
Hej, mert az a 120 év ém, nem kevés esztendő!
Ráadásul ezt a gonosz Heródest szolgálni...
Nem bánám csak egyszer tudnék tőle szabadulni!

/Heródes elé érve tulsó alázattal hajlong/

Sámuel: Szólitottál nagy Heródes? Ime megjelentem!

Szólj hát: mi a kívánságod? Mit óhajtasz tőlem?

Heródes: /előkelően, parancsoló hangon/

Mondd meg nékem kedves bölcsém, vald meg, tudsz-e róla,
Született-e és hol, merre ország új királya!?

Sámuel: /kissé ijedten/

Parancsodra! Amit kérde, azonnal megmondom:
Megnézem az irásokat, azokból megtudom,
/lapoz előre-hátra/

Aha, megvan! Betlehem az Dávidnak városa,
Melyből kél igazság Napja, Izrael Királya!

Heródes: /kegyesen elbocsájtja irástudóját/

Jól van szolgám, most elmehetsz és köszönöm néked,
Amiért oly hiven szolgálsz, s megmondta mit kérdek.

Sámuel: /meghajol, indul s közben dohogva beszél/

Megyek is már, s nem látsz többé! Nem szolgálok Néked!
Maradj itt és pukkadjál meg kegyetlen Heródes!
En is megyek Betlehembe, ahhoz ki békét hoz!
Követem a három királyt, megyek új uramhoz!

Heródes: / házas szívéllyességgel a királyokhoz/

Tehát, kedves barátaim: Akit ti kerestek,
Betlehemnek városában biztos megleglitek!

Es hogyha megtaláltátok tüstént gyertek vissza,
Had menek, boruljak elé én is őt imádva!

Gáspár: Megköszönjük nagy Heródes vendégszereteted
És ha tényleg megtaláltuk, hirt hozunk majd néked!

/A királyok eltávoznak és akkor dühöngve kiált Heródes./

Heródes: Hogy én odamenjek.. Eszemben sincs nékem! Mégis az a
Csodagyermek nyugtalanít engem! Ő lesz majd helyettem
király?

Népeknek vezére? Nem!... az biztos koronámat nem te-
szi fejére.

Ez sohasem teljesezhet! Ezen én örökösöm! S nem engedem.
Hogy a gyermek egyáltalán éljen! Betlehemben és környé-
kén

Minden fű gyermek, kik nem multak két évesek? mindegyik
hajjon meg! Köztük lesz a csodagyermek, senem háborgat
többé! Nem indít meg anyák könnye! Less nyugalmam ismét!
Megyek, és a katonáknak azonnal meghagyom: Tegyék meg
mit most kifőztem: ez szigorú parancsom.

/Heródes eltávozik nagy sietve/

IV. JELENET:

Ének: /kintről hallatszik/

"Üstökös jár fenn az égen, fényén három király megyen.
Ő királyok, öreg bölcsék, csillagfénynél hová mentek?"

/A három király jön folytatva az éneket./

Együtt: Elindultunk messze utra, kalauzunk jobban tudja!
Kinyílt jessze szép virága, hozzá viszen lelkünk vágya!

Angyalok: /folytatják az éneket/

Menjetek az istállóba, ott fekszik szegény jászolba,
Az Istennek szent béránya, a világnak Megváltója!

/Jön a három király, állva mondják/

Gáspár: Nézzétek barátaim a fényes csillagot!
Az istálló felett most éppen megállott!

Menyhért: Itt született tehát az Isten szent Fia?

Boldizsár: Mily csoda álomban istállóban láttam,
És mostan itt szalmán, jászolban találtam.

/Egymás után a jászol elé térdelnek/

Gáspár: Messze földről jöttem égi gyermek hozzád,
Lábad elé tessék szívem hódolatát!
Én hű szolgád vagyok, szívem ajándéka:
Fogadd az aranyat édes kis Jézuska.

Menyhért: Én is hozzád jöttem drága Elicsi Gyermek,
És jászolod elé hódolva térdelek.
Ajándékuul tömjént hoztam én tenéked,
Isten vagy, megillet! Vedd szívesen tőlem!

Boldizsár: Én is leborulok szalmás jászolodra,
Mert nagyon szeretlek édes kis Jézuska!
Fájdalomra enyhül mirhát hoztam néked:
Fogadd el szívemmel, szép Isteni Gyermek!

/Bebiceg Sámuel is és már messziről mondja/

Sámuel: Drága kis Messiás én is megjelentem,
Fájós lábaimmal messzi utat tettem!
Nagy Heródes királyt szolgáltam idáig,
De mostmár otthagytam fényes palotáit!
Ezután csak téged akarok szolgálni,
És hogy megváltasz minket - Néked hálát adni! -
Szegényöreg szolgád, óh kérlek ne vedd el,
Áldj meg engemet is kicsi kezeiddel!

/A Bojtár és Rachel énekelve jönnek/

Rachel: Jaj kis Jézus én is jöttem és úgy resteltem,
Ajándékom csak egy alma, mit meg nem ettem.
Meg egy bögre tejezske, jó lesz majd reggelire!
Ugy szeretlek, majd meg eszlek kicsi Jézuson!

Bojtár: Kicsi Jézus én is jöttem, hoztam szívemet, meg egy
Kicsi göndör bárányt, kis ködmönömet. Nincsen kin-
csem, palotám, vagyok én csak kis bojtár,
Hagy csókoljam kis kezedet, s boldog leszek én!

Angyalok:/énekelnek/

Most kedves pásztorok, és napkeleti mágusok,
S minden ember jöjjetek! Glóriát zengjete!
Áldja Jézust boldogan, minden szív így dobban,
Mondjunk Glóriát! Mondjunk Glóriát!

Mária: Kedves három király, öreg irástudó, kedves kis pász-
terlány, s kedves bojtárfiu! Ajándékotokat szívesen
fogadja, az én kicsi fiam, világ Messiása!
De még drágább neki szívetek szerelme, amit megjutal-
maz - biztos vagyok benne!

József: Kedves vendégeink - kiket jó szívetek,
Hozott Betlehembe - és csillag vezetett -
Mondjátok meg otthon a ti népeteknek,
Hogy az igaz Istent találtátok itt meg!
Ki az embereket oly nagyon szereti,
Szent Fiát az égből ime, nekik küldi!

/A kisangyal előlép, s kedvesen meséli/

Kisangyal: Nem régen szétnéztem a szép menyországban,
És a kis Jézuskát sehol se találtam.
Hol van a Jézuska? - kérdezek mindenkit -
A szép menyországot ó jaj, miért hagyta itt?
Lejöttem a földre - és csodák csodája -
Megtaláltam itt a barlang istállóba.
No lám az emberek még szállást se adtak,
Nincs bennük szeretet, hidegen fogadtak.

/Kicsit gondolkodik, majd vidáman folytatja/

Oh, de most már értem, megtanított ők:

Szeretni mindenkit, Istent, embereket!
Hogy megtudják: Ez a legszebb a világon,
A szeretetért adsz majd nékik menyországot!

II. Angyal: No, de mostmár csitt! Csitt!

Szűnjön beszéd, lármá! Szent nyugalom szálljon
az egész világra! Aludjon Jézuska, Ég és Föld ura
Aludjon Jézuska, Ég s Föld királya,
Arany bölcső helyett szalmás jászolába!
A jó királyok, mondok valamit most néktek:
Mikor Betlehemből hazafelé mentek,
Ne menjetek majd be Heródes házába!
Más úton térjete vissza hazátokba!
Az ő szive gonosz, befészkelte abba,
Magát a trónföltés, s fel van háborodva!
A kis Messiástól félti koronáját,
Érzi, hogy miatta vessíti el trónját!

III. Angyal: Azért a kis Jézust meg akarja ölni,
Hogy az ő nyugalomát ne zavarja senki!
Ezért kérünk arra, más úton menjetek,
És az ő áldása kísérjen titeket!

/Majd a nézők felé fordulva folytatja!/
És ezzel vége van a mi játéknaknak,
Mellyel kifejezzük Jézusnak hálánkat,
Imádjuk őt mi is a három királlyal,
Kedves pásztorokkal - égi angyalokkal!
Akkor a kis Jézus nagyon szeret minket,
S meg fogja áldani a mi életünket!

Ének: /mindnyájan, lelkesen/
Karácsony ünnepén kegyes keresztének,
Zengjen, zengedezzen örvendő ének!
Áldás, békesség! Alleluja!

/Majd mindnyájan elvonulnak az utolsó sorok alatt./

A Betlehemes játék az iskolák államosításával megszűnt, mert nem volt aki betanítja. Jelenleg még Ragályban 1983. karácsonyába meg volt tartva a Betlehemi játék, de sorba járás nem volt csak éppen karácson első napján a templomba a délutáni másén mutatták be a gyerekek még ez idáig minden karácsonyba folyamatosan.

A játékot a Rk. lelkipásztor tanította be.

Karácson szombatjának estéjén nagy divatba volt nálunk a kántálás. Igaz kántálni csak az iskolás gyerekek jártak egy-két csoportba. A mindenkori tanítók az éneklés gyakorlására, ezen keresztül az énekek betanulására törekedtek. Nagyon régen a gyerekek egy rövid verset mondtak az ajtó előtt.

A vers így hangzott:

"Hallják meg a hivek, minden keresztyének!

Kik e házba vannak fiatalok, vőnek.

Itt vannak a Jézust üdvözlő gyerekek,

Énekelni jöttünk, ha megengednék?"

Az egyik gyerek bekiabált Jó estét kívánok! Szabad-e énekelni? Természetesen bentről kiszóltak, hogy szabad, akkor elkezdték, hogy:" Krisztus urunknak áldott születésén

Angyali verset mondunk szent ünnepén

Mely Betlehemnek mezejében régen,

Zengett eképpen.

Dicsőség a magasságban az Istennek,

Békesség legyen földön embereknek

És jó akarat mindenféle népnek,

És nemzetségnek."

Az ének végeztével így szóltak: "Boldog Karácsonyi Ünnepeket kívánunk!" Ekkor megnyílt az ajtó és a gazdasszony, vagy a nagy lánya kivitte az ajándékot, ami vagy kalács volt, vagy pénz, vagy mind a kettő. Kb. a huszas évek vége felé a gyerekek kántálása teljesen kiment a szokásból.

Ezzel egyidőben szokás volt még a ragályi cigányok kántálása és zenés köszönetése. Ez a szokás azt hiszem azért alakult ki, hogy a trizsi népek adakozóbb szelleműek voltak, mint a ragályi emberek.

Jó lehet ezt a különbséget a két falu között nem is annyira az emberi lelkület sivársága, vagy irigysége váltotta ki, hanem inkább a társadalmi tagozódás és az ezzel járó elszigetelődés. Trizsben nem volt nemesi család, hanem telkes jobbágy, majd később a jobbágyság fel számolásával pedig mindenki szabad paraszt lett. Trizsben egyedül csak a tanító volt értelmiségi ember és Selymes Miksa fakereskedő, mivel ^{de} ő a keresztyénekkal nem barátkozott. Ezzel szemben Ragályon volt két nagybirtokos család, volt 10-12 kismemesi család és kb. ugyanannyi értelmiségi család. A község többi lakosa pedig cselédségből és teljesen nincstelenekből tevődött össze, akik kivétel nélkül nélkül képesek, favágók és alkalmi munkások voltak. Ezért bizony ők nagyon szegények voltak és érthető módon a koldusoknak nem nagyon volt mit adniuk. Az urakhoz meg a jógazdákhöz még a koldus sem szívesen tért be. Gondolom így alakulhatott ki az a szokás, hogy a ragályi cigányok nem csak koldulni, hanem még kántálni is Trizsbe jártak. A karácsony szombatja estéjén ugy lámpagyújtáskor kettesével összedülve megálltak az ajtó előtt és minden verselés nélkül csak rákezdték az éneket így:

Tél van már itt gyümölcstelen
A kis Józus ma született
Született az Isten fia
A gyönyörű kis Jézuska.

Gyerünk gyerünk jászelához,
Boruljunk a szent lábához
Égnek, földnek szép csillaga
A gyönyörű kis Jézuska.

Aggyon Isten jó estét kigyelmeteknek is! Több karácsony szombattya estéket tesszenek elérni erőbe, egészségbe.

Szívemből kívánom az egész ház népének. Ez a szöveg volt a beköszöntés.

Köszönjük szépen, viszont kívánnjuk mi is. Hangzott belülről a választ, de már közben nyílt az ajtó és vitték nekik a kalácsot, amit újra megszőköntek és jó éjszakát kívánva távoztak és kis idő múlva már a szomszédba csendült fel az ének, vagy ugyan ott már egy másik kántáló pár.

Karácsony első és második napján már a zenészek jártak karácsonyt köszönteni. Természetesen ők egy rövid csárdásnótát muzsikáltak az ajtó előtt. Ők már pénzt kaptak. Persze erre ők büszkék is voltak, mert ha valaki úgy menetközben találkozott velük és csak úgy baráti alapon hozzájuk szólt, hogy "Kántáltok fiuk? Kántáltok?" Mire ők szinte sértődötten, szinte maguknak kikérő hangon válaszoltak: "No - nem - mink köszöngetők és nem kántálók. A kettő közt óriási a különbség!"

Bizony már úgy a kántálás, mint a köszöngetés csak múlté. Mikor az iparosítással megnyílt a munka és az ezzel járó kereseti lehetőség kapui, a cigányok is ráfacserodtak a munkára. Igaz nehezen ment náluk is ez az átállás, mert kényelmesebb volt a koldulás, mint a munka, de az egyre fokozódó kiutasítások egyre inkább a szerszám nyele felé kényszerítették őket.

Karácsony második napján már kora reggel szinte egymásnak adták az ajtót az iskolás gyerekek, hogy verselőssel köszönthessék az Istvánokat. Általába a gyerekek egyedül jártak, hogy elmondhassák a verset és ők kapják a pénzt.

A versek különbözők voltak és így hangzottak:

István napja ma vagyok
Áttillegtem a fagyon
Azért jöttem hozzátok,
Ha egy garast adnátok
Ha nem adtok egy garast,
Ellopom a kiskakast.

Egy másik köszöntő:

A patakba van egy nagy hal, annak neve hancsa
Az én kedves barátomat a jó Isten tarcsa
Taresa, taresa sokáig
Száz esztendőig koráig
Míg a Tisza vize nem ér bokáig.

Nagyobb gyerekek már ezt mondták:

Felderült a fényes nap sugára
Aranyos palástot vett Jézus magára
Én is felmegyek az ararát hegyére
Kötök egy kosszorut Szent István fejére
Kosszorumnak négy leveles ága
Futó pennám gyors levelét írja

Hallom hogy csörgetik a kulcsot pénzt akarnak adni
Ha egy garast adnak el se fogom venni
Jobb lesz a gazdának velem kiegyezni
Es egy forintot a zsebembe tenni.

Azonban mint minden téren, így a névnap-i köszöntőknél is fejlődés ment végbe. Majdnem minden kornak és környéknek megszülettek a maguk névtelen költői. Igaz ezek az emberek a négy elemijeknél, ami akkor volt kötelező, nagyobb iskolát nem végeztek, de azért némi sejtelmük még is volt a rimok összeállításához. Ilyen névtelen költők plajbásza alól kerültek napvilágra az alábbi névnap-i köszöntők is.

Névnap-i köszöntő

Szerencsés jó reggelt kívánok mondani
En szavaim kérem legyenek szivesek meghallgatni.
Tudjuk azt mindnyájan, hogy ma István napja vagyon,
En is tudom és ezért örvendek oly nagyon.
István nevenapja, amely ránk köszönte,
Sok érdekes szívet öröme derített.
Engem is álmomból felserkentvén vala,
Az Istvánokra virradt pirosló hajnala.
E jó kívánsággal örömmel eltelve,
Szíven, hát az Istvánokat tisztelem meg vele.
Keblem eltelvén tiszta gondolattal,
A fényes egekre kiálltok ily szavakkal.
Egek! Az Istvánokat soká éltessétek,
A boldog szerencsét utján vezessétek.
Ne érje életét semmi veszedelem,
Ne ismerje éltét a bánat és gyötrellem.
Egész életén át az áldás és szerencse,
Magát barátjának lenni megjelentse.
Majdha pedig lelke lakhelyéből kiszáll,
Találjon nyughelyet Isten számoláynál.
Szíveből kívánom, a garast megvárom.

Egy másik köszöntő

Felserkent a szép nap arany szín sugára,
Tisztelvén készültem az István napjára.
En is tisztelettel hajtom meg magamat,
Így mondom el vígan zengő szavaimat.

A jó Isten az Istvánokat sokáig éltesse,
A boldog szerencse utjára vezesse.
Vezesse sok diszes nevének napjára,
Mig végre vigye fel a szentek országába.
Életedre áldás szálljon,
Tiszta szivből ezt kívánom.

Még egy névnap-i köszöntő

Verem én is lantom Istvánnak napjára,
A többi tisztelők poéták módjára.
Mert a belső öröm arra ösztönözött,
Hogy én is itt legyek a tisztelőd között.
Azért az örömtől elszakasztott lantom,
Vig szavaimat öröme pattantom.
Es hallgatására engedelmet kérek,
Mig a mondókámnak végére nem érek.
Kívánom e napot sokszor felderüljön,
Hintse rád az Ur áldása záporát,
Eképpen, hogy igyad jókedvednek borát.
Boldogul érjed el a végső számadást,
Hogyha majd a lelked lakhelyéből kiszáll,
Találjon nyughelyet Isten számolyánál.

A köszöntő gyerekeknek a felkészült, vagy annak szülei, úgy régen mint a közelmúltban pénzt adtak, amik bizony csak filléres érmék voltak. Azért csak voltak, mert kb. 10 éve kiment a divatból az István-napi köszöntés is.

Az István és a János napját megtartották a felnőttek is. Igaz ők nem jártak sorba köszönetni, de második nap a templomból kijövetkez "Isten éltesse az Istvánokat és a Jánosokat" mondókával üdvözölték az István és a János neveket akik megköszönték a jókívánságokat és csak annyit mondtak, hogy "Este majd a kocsmába találkozunk." Vacsora után akinek kedve támadt mulatni, azok mind el is mentek és azon az estén a cekket az Istvánok és a Jánosok fizették ki. A mulatás záróráig tartott. Ez a szokás még az 1983-mas karácsony második napjának estéjén is meg volt tartva.

A karácsony megünneplése

Igaz ez a téma nem szerepel a kérdőívben, de úgy gondolom, hogy mégis szükséges ezzel a kérdéssel is foglalkozni, hiszen egy ünnepet nemcsak az eszem-izsom és egyéb köszöntői szokások tesz üneppé, hanem a test megpihenése, a lélek megtisztulása és felszabadulása és minden embernek önbirálata, valamint úgy a teremtőjével, mint a felebarátjaival szemben tanúsított magatartásának felülvizsgálása és a mulasztásainak megbánása, majd azok jóvátétele. Csak az volt a baj mindig, hogy az embert nem a tiszta lelkiismeret utáni óhaj, hanem a nagyvilági vágyak vezérelték régen is és vezérlik ma is. Ennek bizonyítására fogok most egy 1793-ban írt egyházi jegyzőkönyvből idézni néhány tételt. Ime az idézet:

"Mi alább irtak tapasztalván azt, minémü rendeletlenséget légyenek az olyan Ekklézsiában ahol semmi Egyházi fenytések nincsenek, tettünk ilyen rendtartást és Egyházi fenytéseket a mi Ekklézsiánkban:

4.ször. Minthogy Tiszteletes Prédikátor Uram és Mester Uram jövővelmeik későn való befizetésében eddig sok fogyatkozás esett rendeltetik, hogy ezután azok akik keppjikkel keresnek buzát, egészen Szent Mihály Napra befizessék. Akik pedig szántnak és vetnek minden személy válogatás nélkül ha egészben nem, felét Sz. Mihály Napra, felét Szent Márton Napra tiz garas büntetés alatt befizessék. Semmi mentségnek helye nem lészen, hanem ha betegsége miatt élettyét el nem készithette. Amikor pedig ez életet befizetik Tiszteletes Uramnál is két Consttóriátis személy fog lenni. Mester Uramnál is ugy szintén.

5.ször. A Rendelendő Napon ha valaki a fát be nem viszi tiz garas büntetést szenvedjen, és akkor is a Consttóriális Személyek tartoznak jelen lenni, ha illendő szekérrel visznéké.

6.ször. A Trágyát is a rendelendő Napon egyszersmind tartoznak tiz garas büntetés alatt kivinni, és akkoron a Vice Curátor Uram tartozik jelen lenni, ha illendő teherrel rakodik é meg? és ha valakit tsalárdságban tapasztal azonnal egy Napi munkára büntetessék.

7.szer. Ha valaki azon akin a sok vagyon és a Tiszteletes Ur szénáját annak idejében amidőn parancsoltatik bé nem vinné egy Réniás forintra büntetődjün, és ha a bé nem vitel miatt Tiszteletes Uram kárt vallana, a kár megbetsülvén a kárnak megtérítésével is tartozni fog E szerént.

8.szer. A Szántást is megtenni tartoznak és ha valaki jelen nem lenne fél Napi bért, ugy mint tizenkét polirát fizessen ha pedig V. előtte a parantsokat után minden hír és engedelem nélkül utra menne, vagy máskép elmulatná három Máriást fizessen, melynek fele az Ekkta Cassájába, fele pedig a Szántók számára mégyen.

9.szer. Ugy a kapállást ha valaki itthon nem lete miatt elmulatná félnapi bért az az fél Máriást fizessen, ha pedig a fellyebb irt mód szerint önként elmulatná egész Napi bért fizessen melynek fele hasonló képpen az Ekk-lézsia Cassájába fizettesen a fele pedig a kapások számára adódjon mellyeknek lajstromát tartozik az Egyházi mindenkor fő Curátor Uramnak beadni, ugy a takarás is e szerént értetődjün."

Ime ezek voltak az egyházi hatalom törvényei. Amint látjuk ők a mindenható Atya Isten méltatlan bár de hivatalos szolgál is csak a népeknek hirdették az égi madarak példáját, de ők azért törvényekkel is biztosították, hogy a csürjük és a pajtájuk is tele legyen. Mindezekhez ha hozzá vesszük a világi hatalom törvényeit is ami kötelezté a pórnépeket az az a jobbágyokat ugy a király, mint a földesur felé járó kilenced megfizetésére, valamint a földesurnak évente négyükrös fogatával a hatvan nap ledolgozására a vármegyének kirótt fogatos ferspont címen végzendő robot munkára, ugy községen, mint az egyházon belül végzendő munkára. Láthatjuk, hogy a hatalom teljesen számitáson kívül hagyta azt a legfontosabbnak itélendő tényt, hogyha ennyire kisajátítsák saját céljaikra a jobbágy idejét, vajon mikor lesz ideje ugy saját magáról, mint családjá fenntartásáról gondoskodni? Mindezek igazolására idézem fel a századunk fordulóján katonai szolgálatot teljesítő katonák leszerelő-amlóklapjának feliratát: "Ha a hon veszélyben léssen

Ott leszek én harcra készen,

Férre teszek minden munkát,

Hogy megvédjem a hazánk Urát."

Amint látjuk nagyon szépen a hon veszélyére hivatkozik a hatalom, de végülis a saját személyének a védelmét akarja biztosítani.

Igen, ezek tudatába és ilyen érzelmekkel űlt a jobbj a templom fapadjaiba, külsőleg ünnepi díszben, ami náluk abból állt, hogy úgy ahogy - kinek hogy fogott a borotvája - megvoltak borotválkozva, egy kevéske zsirral a hajuk is megkenve. Bő gatyába, a derekukon bekecs és a vállukra szűr, vagy halina volt borítva, lábukon boeskor majd később kétoldalt varrott szőru bőresizma, amit egész télen, illetve amíg csak tartott a levágott hizott dísznő csakivel szoktak kengetni. Lelküket, szívéket pedig nyomta a keserű fájdalom, amit nagyon keves szókincsük miatt nem tudtak ugyan szavakkal kifejezni, de bus tekintetük, a szemükből kicsorduló könnyek, amik ráncos arcukat áztatta, minden vágyukról, érzelmeikről és gondolatukról beszélt, mikor felesendült az egyik legszebb karácsonyi ének, hogy:

Dicsőség az Istennek

Dicsőség az Istennek

Fenn a magas egekbe

Jó akarat békeesség

Jó akarat békeesség

Az emberi nemzetnek.

Jöjjön a hála, Mert földre szállt az ég királya

Szeretet és igazság, Jön vele

Kezében a szabadság, Fegyvere

Nyissatok hát előtte szívet, Ti megváltott hiva

Az olyan ember, aki megtudta érteni, vagyis fel tudta fogni őszszel ezeknek a szerenesétlen jobbjoknak a mostoha sorsát, szinte hallotta a bordák pattegését és a mellkas repedését, amint kitarult a szívé a Szeretet Királya előtt. Hiszen a me, kinzott testük, a kiégett lelkük éppen a szeretetre, az igazságra, a szabadságra és a békeességre vágyott. Mily jóeső érzés szállta meg egész lényüket csak pusztán a szép szavak hallatára és éneklésére is. Hiszen saját bőrükön tapasztalták, hogy úgy a világi, mint az egyházi hatalmak a haza és Isten nevében valamint a közjó érdekébe hozzák a rendeleteket, de úgy, hogy végülis az ő javukat szolgálja. A pillanatnyi sikerrektől elvakult hatalom mindig azt hitte- és úgy gondolta, há-

sokat^K is, talán az egész világgal is - eltudja hitetni, hogy őket Isten vagy legalábbis valamilyen felsőbb rendű lény eleve elhívta annak a pozíciónak a betöltésére ahonnan ő ítéletet gyakorol szinte elvenek és holtak felett. A mindenkor hatalmasai megtéveszthetetleneknek, bülcseknek és igazságosaknak hitték és tartották magukat és elbizakodottságukban arra még csak nem is gondoltak, hogy az igazságot mindig a szegények és az elnyomott emberek keresik és egyedül ők a hatalmasok azok akik az igazságot minden eszközzel eltiporják, mégpedig anélkül, hogy tettükért őket felelősségre nem vonhatta senki.

Hát ilyen kitarult kebelrel ünnepezték őseink a karácsonyt. Szinte még álmában is azt motyogta: "Szeretet és igazság jön veled, Kezében a szabadság fegyvere..."

6. Többeket is megkérdezve úgy tudom, illetve úgy tudjuk, hogy y Trizsben a karácsonyi ünnepekben nem volt sem bál, sem táncmulatság. Ennek oka az volt, hogy Trizs ugynevezett leányegyház volt. Mivel Ragály volt az anyaegyház és a két községnek volt egy lelkipásztor, így a lelkipásztor az Urvacsora-osztást karácsony első napján Ragályon tartotta meg, míg Trizsben pedig az ünnep második napján volt megtartva. Mivel pedig nem csak régen, de jelenleg is úgy valljuk, hogy urvacsorázní csak rózanul és tiszta lelkiismerettel illik menni, így a mulatozásoktól mindenki tartózkodott. Karácsony első napjának estéjén az öregek, vagy ahol csecsemő volt jobbára odahaza voltak és beszélgettek, vagy előfordult, hogy bibliát is olvastak, míg a fiatal házaspárok elmentek a komákhoz, vagy a rekonokhoz, de ők is csak beszélgettek. Természetesen nekik más témájuk volt mint az öregeknek. A fiatalság pedig régen a fonóházban, majd később mindig a soron következő barátnőnél jöttek össze, ahol természetesen jelen voltak a fiúk is. Mulatozás, vagy tánc itt sem volt csak éppen beszélgetés, a tizenévesek esetleg valamilyen társasjátékot játszottak. Karácsony második napján délelőtt megtörtént az Urvacsora-osztás ebéd után a délután csak beszélgetéssel telt el, természetesen mindenki a kb-i korcsoportja társaságával. Estefelé mindenki igyekezett a háziállatok körüli bajok elvégzésével, majd ezután siettek a délutáni istentiszteletre,

ami nálunk már csak a korcsesti órákba volt megtartva, mivel a diák Imoláról csak későn érkezett Trizsbe. Istentisztelet után volt a vacsora, majd ezután a korcsmába mentek István és János napokat tartani. Ez a mulatás azonban csak záróráig tartott.

Karácsony és szilveszter között - amit elődeink a kétünnap közti időnek neveztek - kenderrel kapcsolatos munkát nem végeztek egy napközben, mint este a házimunkán kívül feldozással és kézimunkálással foglalkoztak a fehércselédek. Természetesen e munkák végzése közben is a fiatalság külön volt, vagy legalábbis egy csoportba voltak, míg az idősebb korosztály is felkereste egymást, akikkel jól érezték magukat. A férfiak a szokásos téli munkákat végezték a ház körül, vagy fuvarba mentek, vagy erdei ülfát vágtek, szemet égettek, este pedig kukoricát morzsoltak. Az ügyesebbjei cikrokseprűt kötöttek, gereblyét fogastak a disznó sörtéjéből, vagy a lófarkából, szarvasmarha farkából, meszelőket, keféket kötöttek.

V. SZILVESZTER

Régen nálunk a szilvesztert Ó esztendő utolsó napjának neveztek. Ez a nap is olyan volt, mint az év bármelyik hétköznapja, azaz szombatja, mivel készülvén az Új év megünnepléséhez, ezen a napon a szeeska és a favágás volt a legfőbb munka. Kora este pedig hasonlóan a karácsony második napjához, aki csak mezogni birt mindenki ment a templomba bucsusistentiszteletre. Ezt a istentiszteletet egyébként az Ó esztendő temetésének is nevezték, hiszen a prédikáció, valamint az ének is valóba temetési érzelmeket váltott ki. Ime az ének:

Uram! im itt állunk egy évnek sirjánál:

S imádkozunk ennek utolsó pontjánál.

De ha széjjel nézünk. Oh be sokan nincsennek,

Kik az év elején mivelünk örültenek:

Oh Isten! még hányak fog útni majd az óra?

Hány száll koporsóba még majd ^{ez}szentendőkorrall?

Bizony nagyon sok könnyes szem tekintett fel a magasba szinte átvilágítva a templom mennyezetét, hogy személyesen esdekélhesen úgy a saját, mint családjá valamint élő és meghalt hozzá-

tartozóinak a lelki üdvéért, azt remélve, hogy így majd megszabadulhatnak az örök kárhozattól.

Templomból hazatérve aki még nem vacsorál istentisztelet előtt az hazatérése után vacsorázott, majd leültek beszélgetni, vagy elmentek a komákhoz, vagy a rokonokhoz beszélgetni.

Majd a huszas évektől, mikor már divatba jött nálunk is a szinderab tanulás, amit mindig csak újévben adtak elő, mégpedig reggelig tartó táncmulatsággal egybekötve, így azok akik valami oknál fogva nem tudtak a bálba elmenni, azok szilveszter estéjén a főpróbán vettek részt.

Közvetlen a front átvonulása után nagy szegénység tanyázott a községünkben. A tőlünk Észak-Nyugatra kb. 15 km-re Hosszúszó és Páskaháza vonalába a hat hétig álló front a mi községünket úgy kiélte, hogy nálunk mindenkinek tiszta lapról kellett tavassz nyiltával az életet megkezdeni. Ezért a mulatságok nagyon le voltak szűkítve. Ugy kb. 1950-51. szilvesztere volt az első, amikor kb. 2022 vegyeskorú nő ember a Süttő Lajos házában megtartottuk az első szilvesztert. Helyben alakult szintén vegyeskorú zenekar szolgáltatta a reggelig tartó muzsikát. Mivel ezen a mulatságon csak nősemegek és a feleségek vettek részt, így a kívülállók "Kan-bálnak" nevezték el ezt a mulatságot. Sajnos a fiatal-ságba nem fejlődött ki a kezdeményezési szellem, mivel szinte egyidőbe jött rájuk a nagy átalakulás. Ilyen átalakulás volt például, hogy államosították az iskolát és vele a tanítókat is. Nem volt mindjárt kulturház. A fiatal állami tanítók nem értettek a kottákhoz, így nem is tudták az ifjúságot dalra tanítani. Falun is divatba jött a bitt zene, és ez nagyon tetszett a fiataloknak, hiszen itt az érvényesült, aki felül tudta vonítani a másikat hasonlóan a karóba szorult kutyaéhoz. De nagyon befolyásolta az ifjúság életét a megváltozott munkakörülmények is. Ugyanis míg agrár község voltunk csak nappali szakon dolgozott mindenki és így az estéje szabad volt mindenkinek. Azonban, hogy községünk is átfurmálódott az iparhoz, így a három szakos váltóműszak dominált és ez már nem tette lehetővé az állandó szabad estétet. Közben az életszínvonal egyre jobban emelkedett.

Megjelent a 60-as évek elején és azután egyre szaporodott a T.V. Ez valóban közelebb hozta a várost a faluhoz, illetve a falu közeledett a városhoz. A TV. nagyon jó szórakozást nyújtott és nyújt jelenleg is. Ha szám szerint nézzük a helyzetet, úgy nyugodtan mondhatom, hogy zömében odahaza nézik a szilveszteri kabarót a TV-ón keresztül. Azonban az egyre emelkedő színvonal igen változatosá varázsolta a szilveszteri szórakozást is, mert az ifjúság egy része a kulturbá nézi a műsort, majd a lemezjátszó mellett táncolnak is. A hetvenes években egyre többen vásároltak személykocsit, ezért a pénzesebb fiatalok, vagy házasodni készülők évenként 8-10 pár fiatal Aggteleken a Csepkő szállóban bérelnék asztalt és ott szilvesztereznek. Aggteleken is hasonlóan, mint a TV-ben dalolgatnak, táncolnak, éjfélkor meghallgatják a himnusz, csókölöznek és egymásnak boldog új évet kívánnak. Nagyon szép pillanat a himnusz felelendülése, aminek csodálatos ereje elérzékenyülté teszi az embereket és az ihlet könnyeit a pillákra csillogtatja. A könnyes pillákon keresztül nézve úgy látom, hogy a csodálatosan megzenésített nemzetünk imánk elhangzása után mindenki lázasan kutat szókinésnek többé-kevésbé gazdag tárházában egy eddig még soha ki nem mondott jókívánságot kifejező szó, vagy mondat után, de az elérzékenyült agyak nem működnek és így remegő ajkak abban a pillanatban csak a régen megszokott szavakat bírják kirebegni.

Olyanok is vannak szép számmal, akik a kocsmába szilvesztereznek. Ezek azok az emberek, akik nem a csendes szórakozásban, iszogatózásban, hanem a mámorba, a duhajkodásba, hangos kurjantatásba keresik és találják az örömeiket.

Azok viszont, akik odahaza a szűk családi körükben TV-ét néznek, a himnusz felállva hallgatják, utána csók és jókívánság egymásnak, pezsgőbontás és végül meghallgatni a minden but feledtető szép csigányzenét. Mikor a cigányzenének vége a TV-ét kikapcsolják és mindenki álomra hajtsa a fejét, azt tartva, hogy y egész évre nem rontsa el jókedőjét a dobhártyát repesztő popp és rock zenével, valamint az azt kísérő artikulált kutyaavinitást utánozó semmit mondó szövegű dal hallgatásával.

Étkezési sorrendet tekintve nincs jelentős változás a nagyon régi, kevésbé régi és a jelenlegi ételek és étkezések között. Régen is főleg húsetelek voltak és jelenleg is azok vannak. Némi különbség talán csak abban mutatkozik, hogy régen csak barnára sütötték a húst, vagy peccsenyének. Jelenleg pedig gyakori a kirántotthus, vagy a dagadó, vagy a pörkölt. Az italok között viszont már nagyobb változás van. Régen csak bundapálinka volt, vagy esetleg sör, kb. a századunk huszas éveitől jött divatba a kisüsti pálinka, majd a harmincas évektől a bor. Jelenleg az tömény szesz és a likőrök minden változata, üdítő italok ugy szintén bor, sör és a pezsgő.

Külön erre az alkalomra a lakását nem díszíti senki. Nincs hagyománya nálunk a különleges asztalterítőnek sem.

VI. UJÉV

Az Ujév régen is, jelenleg is csak olyan ünnep volt, mint egy közönséges vasárnap. Különleges étkezési és terítési szokások nem voltak soha és nincs jelenleg sem. Mivel a hizót általában karácsony hetén vágták, vagy ha előfordultak olyanok is akik a két ünnep közére azaz karácsony és ujév között vágták le a hizójukat, így a reggeli általában hurka, kocsonya, tepertő, vagy esetleg peccsenye-maradék volt. Az ebéd huslevés, főtthus, töltöttkáposzta, peccsenye, vagy kirántotthus és kalács.

Ujévkor bőséggel főztek és sütöttek mindenből, mert ujévkor volt a színdarabbal egybekötött táncmulatság, mely alkalommal a bál éjjéljén vacsorát adtak a zenészeknek és ekkor vacsorált mindenki. Ez alkalommal a vidékről érkező vendégeket, fiukat és lányokat is meghívták éjjélelni azaz vacsorázni. A bál reggel 9-10 óraig tartott, ekkor szállították haza Zádorfalvára a zenészeket. Ezen a bálon résztvett a falu apraja és nagyja, öregje és fiatalja egyaránt. Gyakran előfordult, hogy a nős emberek, és a legények is úgy csoportokba verődve egymás lakásán sorba járva mulatták át még a következő éjszakát is. Megtehették könnyen, hiszen étel-ital volt, műszakba nem jártak az állatok etetését pedig elvégezték az asszonyok odahaza. Azonban ez a szokás már csak a múlté, hiszen a falu iparosodásával az efféle kilengések már nem voltak kivitelezhetők, mivel a műszaknapló-

ba feltüntetett nagy "H" igen drága mulatság lett volna.

Most pedig visszatérve az étkezéshez, a köszöntői szokásokhoz és az egyéb ezzel kapcsolatos szokásokhoz, csak azt tudom mondani, hogy említésre méltó hagyományai az újévnek régen sem voltak és jelenleg sincsenek. Ugy érzem őseinkre inkább lélektani hatással bírt az újév, mint a hagyományok gyarapításában. Mint már többször is utaltam rá, hogy községünk agrár község volt, és a mezőgazdasági munkáknak bármely ágába fordított munkaerőért járó ellenérték csak nagyon hosszú időre és gyakran csak hiányosan, de nem ritka eset volt, hogy egyáltalán meg sem térült. Ha pedig ehhez hozzávesszük, hogy ugy az egyházi, mint a világi hatalom figyelmen kívül hagyva a tényeket, még büntetés terhe mellett is behajtották a követelést, akkor elképzelhető, hogy a templom padjaiban ünneplőruhájukban öltözve hogyan sóvárogtak, hogyan könyörögtek imára kulcsolt kezekkel egy boldogabb újévszándékért, mint amelyeknek éppen előtte való nap estélyén voltak a temetésén. Újév napján is minden szem a templom mennyezetére volt függesztve, mintha annak megnyílásán keresztül fel tudnának törni az eget urához, hogy ez újévben legyen hozzájuk irgalmasabb, mint az előző években. Ezért most is könnyes szemmel énekelték a könyörgésüket eképpen:

Ez esztendőt megáldjad,
Ez esztendőt megáldjad
Kegyelmedből Ur Isten!
Bőséggel ékesítsed,
Bőséggel ékesítsed.
És szent Jehova Isten.
Tégedet áldnak,
Kik lakoznak e földnek színén.
És a pusztg helyek is, Bőséggel.
Halmok áhítozódnak, Vig kedvel,
Boldog kit magadnak választál,
Sionnak királya.

Természetesen a prédikáció is az énekhez volt emelve és így az érzékenyülés még csak fokozódott. Istentisztelet délelőtt, délután volt. Külön köszöntők nem jártak sorba, de az emberek korra és nemre való tekintet nélkül, amikor újév napján először találkoztak a szokásos üdvözlét után azonnal "Boldog új évet kívánok" szóval tolmácsolta jókívánságát az egyik fél, míg a

másik "Köszönöm szépen, hasonlóképpen kívánom én is" szavakkal fogadta, illetve fejezte ki a viszont jókívánságait.

A templomba napjainkba is elmennek nemcsak ujévkor, hanem minden alkalomkor, csak jóval kevesebben és most sincs különlegesebb étrend, vagy ételek, mint voltak valamikor. Persze a mai lakáskultúra, ideértve az egész lakást úgy külsőleg, mint belsőleg berendezése tekintetében, az étkészletet is ideértve, most a multhoz viszonyítva úgy érzem nem tuzok, ha azt mondom, hogy falun is főnöme kényelem és teríték van. Úgy érzem a kialakult jó létnek köszönhető, hogy ma az ó év szombatján is éppen olyan derült jókedélyűek az emberek, mint az ujév napján. De ezért most is ugyan azokkal a szavakkal és jókívánságokkal üdvözlik egymást az emberek, mint régen. Mint mikor még nem úgy önekeltek az emberek az ujévi éneket, hogy "Bőséggel ékesítsed", hanem úgy, hogy "Bő zsirral ékesítsed..."

Az időjölással kapcsolatosan csak annyit tudok, hogy régen ha szép derűs napsütéses volt az ujév, úgy egész éven jó időre lehetett számítani. Ellenbe, ha az idő borús volt, vagy éppen havazott, úgy szomorú szegény esztendő volt várható. A jelenlegi fiatalok már ezt nem is emlegetik.

VII. VIZKERESZT

A vizkeresztnek nálunk sohasem volt nagy jelentősége, csak éppen az őseink tartották magukat az időjáráshoz. Ez is csupán azért volt, mert régen nem volt rádió, televízió, meteorológia, ezért őseink csupán csak a természeti jelenségek megfigyeléseiből tudtak a várható időjárás alakulásaira következtetni. Persze mint ahogyan a mai csodálatosan működő gépezettel ellátott előrejelző állomásnak sem jön be mindig a hivatalosan kiadott időjárás-jelentése, úgy az őseink megfigyelései sem voltak maradéktalanul pontosak. Ezért őseink is a ma élőkhöz hasonlóan ahhoz alkalmazkodtak, ami éppen a rendelkezéseikre állott. Ilyen eszköz, illetve megfigyelési támpont volt őseinknek a vizkereszt napjának kialakult időjárása is. A vizkeresztet, hasonlóan a gyertyaszentelőhöz a tél közepének tekintették.

Ez azt jelentette, hogy a télnek ez a legszigorubb szaka. Ha azonban az időjárás megenyhült, akkor várható volt még egy nagyon zord télutó, ami könnyen belenyulhat a tavaszba is. Ezért volt kialakulva az a szinte országos viszonylatban is ismert közmondás, hogy "Ha vizkeresztkor megcsordul az eresz, akkor el kell rakni az ézéket." Ez a közmondás arra akarta figyelmeztetni a parasztokat, hogy sokáig tart a tél, későn jön a tavasz, ezért sokáig kell jászolból etetni a jószágokat.

Az étkezéssel kapcsolatosan csak a bab és a rizs főzése, illetve fogyasztása volt tiltva karácsonytól vizkeresztig. Az a hiedelem járta, hogy a tilalom idején a babtól kili-sesek, míg a rizstől pedig pattanásosak lesznek az emberek és gyerekek egyaránt.

Mivel Triss református község volt és az ma is, így nálunk "Háromkirály, vagy csillagjárás" nem volt soha és nincs jelenleg sem. Nem voltak és jelenleg sincs házzszentelés sem karácsonyi asztalleszedés, sem papi ajándékozás, sem szalma kihordás és semmi katólikus ceremónia.

VIII. TILALMAK, HIEDELMEK, JÓSLÓ SZOKÁSOK

1. A kérdéssé időben, azaz a két ünnep között a fonásnak nem is annyira a tiltó szabályok voltak a meghatározói, hanem inkább a disznóölések, ünnep utáni mosás, vasalás és egyéb készülétek. Azonban karácsonytól, vizkeresztig nem volt szabad motóllálni, mert a motola elviszi a tehén hasznát. Ugy szintén nem volt szabad lugozni és a pataokban sulyokkal mosni sem, mert ellenkező esetben elvágta a jég a határt. Ezért ezt a két tilalmat igyekezett mindenki betartani, nehogy vész esetén egy egész falu átka szálljon a fejére.

Mivel ebben az időszakban semilyen néven nevezendő mezői munkával nem foglalkozott senki, így az nem is volt tilalom alá helyezve. Az állatok körüli munkálatokat pedig végezni kellett télen-nyáron, hétköznap-ünnepnap egyaránt. Ezért ilyen értelmű tilalmak nem is voltak soha. Továbbá nem tudok sem kölesönadási, sem mosdóvízzel kapcsolatos, sem nők látogatási ti-

lalmáról, sem más viselkedési tilalmakról semmit.

Továbbá sem az állatokkal, sem a növényekkel kapcsolatos hiedelmekről községünkben nem is hallott és nem id tud mondani senki.

4. A szerelem, szépség és a jó egészség megőrzése, ápolása és az ezek után való vágyakozás mindig az eleven érdeklődés központja volt nemcsak a fiataloknak, hanem a szülőknek és nagyszülőknek is egyaránt. Hiszen minden szülő és nagyszülő azt szerette volna, ha az ő lánya, vagy unokája lett volna a világ legszebb, legegészségesebb és legszerencsésebb teremtménye az istennek. Ennek érdekében meg is tettek minden, amit csak eszük, erejük és tehetségük megengedett nekik. Azonban eme három tényezőnek a központja nem kimondottan karácsony estéjére, vagy legalábbis nem a karácsony körüli napok nevezetességeivel kapcsolható össze. Ilyen volt többek között a szépség ápolása is. Őseink például azt tartották a szépségről, hogy a fiuk szépségével nem érdemes törődni, mert ha a fiu az ördögtől szebb egy fokkal, akkor már az szép legyen. De a lánynak olyan szépnek kell lenni, hogyha a nap rásüt, akkor a nap sápadjon el a lány szépségétől. Éppen ennek érdekében tették a lányok, hogy nagypéntek estéjén, ha a hold besütött az ablakon bent a szobában frissen hozott patakvizben mosakodtak meg azért, hogy ne legyenek szeplősek.

Nagy szépségromboló, de egyben nagyon kellemetlen volt a "tyuksegg" is. Ugy érzem ez az elég kellemetlenül hangzó bőrbetegség egy kis magyarázatra szorul. Tulajdonképpen nálunk tyukszemnek azt az igen érzékeny fájást okozó bőrkeményedést nevezik, ami általában kényelmetlen lábbeli nyomása által keletkezik a láb ujjain. A tyuksegg viszont az a csunya bőrbetegség, aminek semmi köze nincs a lábbeli okosta nyomáshoz, hanem csak úgy ismeretlen okokból maguktól keletkeznek a láb és kéz-fejeken, kéz és lábszáraikon, vagy a kéz ujjain is, amik teljesen kifejlődve kirózsásodnak és bizony ilyenkor már a selyemharisnyába, vagy ruhába felsértik a szálakat is, nem is beszélve arról, hogy a lábszáron milyen visszataszító látványt mutatnak. Éppen ezért, hogy a szépséget megtarthassák, őseink a tyuksegg irtásához többféle varázslatos gyógymódot is felhasználtak. Ime a gyógymódok.

Hasznosnak tartották régen a tyuksegget keresetlen csonttal jól megnyomogni, majd a csontot visszakézből eldobni /Keresetlen csontnak azt nevezték, amire valaki csak úgy véletlenül rátalált. Természetesen a talált csont csak saját részére volt felhasználható./

Hasznosnak tartották még az uton talált kutyaszirt, vagy más néven szekerkenőcsőt is. Természetesen ez is csak a saját szükségletére volt hasznos, mégpedig úgy, hogyh a találás színhelyén bekente a tyukseggeit vele. A kutyaszirt lemosni nem volt szabad, hanem megvárni, míg az magától felszivódott, vagy akaratlanul letörülődött, mert akkorra elmúlt a tyuksegg is.

Volt olyan eljárási mód is, mikor az akin tyuksegg volt ujholdkor kiment az eresz alá és lavórból masta kezét, vagy lábát attól függően, hol voltak a tyukseggei elhelyezkedve és közben nézte az ujholdat, majd ezt a varázsigt mondogatta úgy félhangosan: "Amit nézek hagy teljen, amit mosok hagy fogyjon."

A másik változata a gyógymódnak pedig az volt, hogy a gyógyulni akaró ez esetben holdtültekor állt ki az eresz alá, szintén tiszta kuti vízzel mosogatta beteg részét és állandóan azt a varázsigt mondogatta a holdvilágra nézve, hogy "Ujhold, új világ engem hívnak vendégségbe, de én oda nem mehetek, elküldöm a tyukseggemet."

Azonban a századunk 60-as éveig a tyuksegg egyetlen és biztos gyógymódja az volt, hogy gyógyulni akaró elment a falusi cigány kovácshoz és megmutatta neki a gyógyítandó testrészét. Erre a kovácsa hazaküldte azzal a szigoru tanáccsal, hogy jöjjön vissza másnap reggel, de úgy, hogy odahaza se szóljon senkinek, de se ne köszönjön odahaza sem, az uton jövet sem és mikor ōhozzá bemegy sem, senkinek és neki sem. Csak szó nélkül mutassa neki a tyuksegges részt, amit majd ő tűzfecskendő pamacsával jól bedörögöl. Mikor int, akkor szintén köszönés nélkül menjen haza és hazafelé sem szólhat senkihez. Hazaérve szintén ne beszélgessen. Nem szabad azt a szénporos maszatot sem lemosni. Mire az megszáradt,

le is pergett magától és akkorra tyuksegg is elmúlt nyomtalanul. Eme utóbbi kezelésen sokat áttestek a falunkban és azok egybehangzóan igaznak vallják.

Az egészség megőrzése volt még nagyon fontos, főleg a fiatalok életében. Mint közismert, mindenki előtt régen a heptike, vagy szárazbetegség, vagy sorvadás, vagy mellbetegség néven nevezett tüdőbaj szedte áldozatait a fiatalok közül. Ezért ettől való óvakodás is egész évre érvényes volt. Cseink úgy tartották, hogy az elhízott ember éppen oly fogékony a betegségre, mint a kiéhezett és rosszultaplát ember. Mivel az egészség ikertestvére a szépségnek, így különösen a lányokat óvták az elhízástól. Régen azt tartották, hogy az már egyáltalában nem szép lány, akinek a fara leér a térdehajlásába, de egyben nem is egészséges, mert könnyen kimelegednek és könnyen meg is fázhatnak. A fázás pedig magával hozza a heptikét. Sajnos akik beleestek ebbe a csunya betegségbe bizony tulnyomó részben egy év leforgása alatt bele is haltak. Cseink szavajárásaival élve "A rétet kaszálják még is marad lábon fűszál" éppen így előfordultak ritka szerencsés esetek, hogy a tüdőbajból is sikerült kigyógyulni valakinek. Az ilyen emberre mondták elődeink, hogy "uj tideje nyótt." Itt szeretném elmondani, hogy községünkben különösen az idősebb korosztálynál az "i" betű használata volt divatos. Ilyenek voltak például a tüdő helyett tidő, a fül helyett a fil, ide helyett az idi, vagy éppen a füge helyett a fige kiejtések.

Mint tudjuk régen nem egzisztált az SZTK. rendszer, így a parasztok nem részesültek ingyenes orvosi kezelésben sem. Ezért hát minden falunak volt egy javas asszonya, akik hitük szerint értették a betegek gyógyítását. Mivel én most nem akarom felsorolni az összes betegségek gyógymódjait, ezért én most csak az emberiséget pusztító legveszedelmesebb betegség, a heptike gyógyításáról akarok említést tenni.

Ha a betegség magas lázzal és szuródással - régi nyelven nyilalással - kezdődött, úgy a beteggel fokhagymával, forralt tejben friss lótrágyát csavartak és úgy ittták meg.

Egy másik gyógy mód pedig az volt, hogy a beteggel a saját vizeletét itatták meg. Természetesen minkét esetben a beteget vizes lepedőbe csavarták!

Nemcsak a tüdőgyulladás, de a már kialakult tüdőbajra - amit szárazbetegségnek is neveztek többek között - gyógy módként használták a mézespapírt is. Ezt a gyógy módot úgy alkalmazták, hogy egy kb. olyan nagyságu szőnyegpapírt, ami körülérte a beteg testét kb. 1-2 milliméter vastagon bekenték mézzel, majd a mézes felületével a beteg testét körültekerték. A méz a testre kerülve elég hamar felszívódott. Ha volt hozzá sok méz, úgy ezt az eljárást minden nap megismételték. Ezen kívül itattak még a beteggel melegített mézet is.

Egy másik gyógy módként volt ismeretes az az eljárás is, mikor nagy hangyabojra terítették fehér vászonkendőt. Mikor a hangyák jól bekenték váladékukkal, akkor a beteg arcára terítették, úgy hogy orrát száját eltakarta és a betegnek a hangyasavas ruhán keresztül kellett a levegőt szedni.

Mint már előbb is említettem, nagyon ritkán fordultak elő gyógyulási sikerek, de hogy végeredményben mitől gyógyultak meg azt nem tudja senki.

A szerelem szintén nagyon fontos, talán úgy is mondhatnám a boldogulás és egyben a boldogság legnagyobb meghatározója volt az emberek, illetve a családok életében. A szerelemnek olyan csodás hatalma és ereje volt és úgy érzem, hogy van ma is az emberek felett, hogy azokat akiket elbűvel, még az élettől kapott, sokszor nagyon érzékeny sérelmek és csalódások is elviselhetőbbé váltak, mint valakinek egy kisebb szerencse, de nem volt kivel megosztani a csekély kis örömet sem.

Talán éppen eme ismeretlen végyak utáni sóvárgás csiklandozta a fiatalságot a jövője megismerésére, hogy amit előre nem lát és amit nagyon szeretne tudni azt valami démoni erő előidézése segítségével idő előtt megtudhasson. Ezért volt kialakulva az a szokás, hogy az eladólányok Luca napjától karácsony szombatja estig minden nap beleharaptak egy almába, de csak úgy, hogy a foguk helye ott legyen és az így összeharapdált almával a kezükben tartva alkonyban kiálltak a kapujukba várni, hogy kimegy el a kapujuk előtt legelőször. Úgy tartották, hogy amilyen nevű férfi vagy fiugyerek megy el elgelőször előttük, olyan nevű lesz az eladólány férje.

Olyan változata is volt a jóvendülésnek, hogy a lányok gombócot gyurtak és minden egyes gombócba kispapír-szeletkére egy-egy férfi nevet irtak és a megirt papírszeletkét beletették a gombócba. A gombócokat kifőzték és amelyik gombócot legelőször vetette fel a víz, olyan nevű lesz az eladólány férje. Ezt a műveletet több lány is csinálhatta olyan formán, hogy a lányok előzőleg sorsot húztak, hogy kié legyen az első, második, harmadik stb. és amilyen sorrendben vetette fel a víz a gombócot úgy adták a soron következő lánynak. Természetesen minden lány a neki jutott gombócba rejtett nevet tartotta szerencsésjének.

5. A Luca napjától karácsonyig harapdált alma jóslatát éppen az előbb irtam le és úgy szintén a cédulákra irt nevekké váló férjjóslásokat is.

Az időjárással kapcsolatosan pedig csak annyi volt szokásba, hogy a Luca naptól karácsonyig eltelt 12 napot, a következő év 12 hónapjának tekintették. Ezért ezt úgy tartották, hogy amilyenek voltak az egyes napok, olyanok lesznek a következő év egyes hónapjai is.

Az e pont alatt felsorolt jóslási szokások nálunk nem voltak ismeretesek. Kivételesen még újévet tartották elődeink számon, mivel úgy hitték, hogyha újév derült és napos, úgy az egész év derült és gazdag lesz. Ha viszont az újév morcos és borús volt, úgy az egész év szegény és szomorkás volt.

6. Nálunk a karácsonykor született gyerekről, sem a harangkötél levágott árabjáról nem hallott senki semmi féle legendáról. Azonban a Luca-szék készítéséről és az ezzel összefüggő boszorkánylátásról annál többet beszélgettek. Igaz nálunk Luca-széket nem csinált senki, mivel Trias református község volt és az jelenleg is, ezért nálunk éjféli mise sem volt soha és nincs jelenleg sem. Mégis ettől eltekintve elődeink nagyon sokat tudtak beszélni a boszorkányokról és a kísértetekről. Azonban az összes boszorkányos történetek közül leggyakrabban esett szó a "Kecső"-i Luca-székes boszorkányos esetről. Ezt a történetet olyan hátborzongató élethűen tudták elbeszélni, mintha csak valójában történt volna meg az eset. A történet a következő.

A századunk huszas éveinek elején Kecső községben /jelenleg Szlovákiához tartozik/ volt egy kíváncsi természetű serdülő legényke, aki mindenáron boszorkányokat szeretett volna látni. Hogy kíváncsiságát kielégítse, anélkül hogy valakinek szólt volna tervéről, csinált egy Luca-széket és egy karikásostort. Mikor a karácsonyi éjféli misére beharangoztak ő a Luca-székével kiment a patak partjára és az osterával elkezdett pattogni, majd azt kiabálta: "Néztek csak Borcsa néninek milyen szarva van, nézzétek csak Tercsa néninek is milyen szarva van." Így sorolt fel kb. 8-10 nevet, akiket felismert, ugyanis mint boszorkányt is. Mikor beharangoztak ő is ment a többiekkel a templomba. A templom tornácára érve ő a Luca-székére ült és maga körül szentelt krótával egy nagy kört rajzolt. Ez a kör lett a szerencséje, mert ott már körülfogták a boszorkányok, de a szentelt krótával húzott körön nem volt hatalmuk átnyulni sem. Természetesen a szentelés alatt a zsebében előre elkészített mák is megszentelődött. Így mikor a tömeggel ő is kilépett a templomból már kint elakarták kapni a boszorkányok, de ő elindult szaladni hazafelé és maga után szórta szét a szentelt mákot, majd a Luca-széket darabjaira szedte és dobálta szét. Mivel a boszorkányok szentelt dolgokon vagy tárgyakon nem mehetnek át, így kénytelenek voltak minden szentelt mák szemét felszedni és ugyszintén a szétszedett

Luce-szék szétdobált darabjait is. Mire a legközelebbi lakóházat elérte elfogyott a szentelt mák is a zsebéből így kénytelen volt abba a házba beszaladni. Csak éppen, hogy kívülről az ajtó kilincsét beérkezte a szentelt krétával krétázni és maga után becsukta az ajtót a boszorkányok máris ott dörömböltek az ajtón. Hivogatták, csalogatták ki szépszóval is, fenyegetéssel is, de ő csak reggel mert hazamenni. Azt hitte ezzel le van zárva a Luce-széki ügy, de sajnos ebben a hitében nagyot tévedett, mivel attól kezdve a boszorkányok minden éjjel megjelentek nála és éjjeltől két óráig őt gyötörték, folytogatták és fenyegették, hogyha elmeri árulni őket, akkor őt a legborzalmasabb és a legkegyetlenebb kínzásokkal fogják megölni. Mivel ezek a kísértetek sündisznó képében jelentek meg nála, ő tehetetlen volt a védekezésre is hiszen tuskéjükkel sokszor az eszméletlenségig megkínzták. Ha véletlenül fülénél fogva letudta magáról dobni valamelyiket a többi még fokozottabb dühvel ugrott rá, hogy megbosszulják társuk sérelmét. Viszont a ledobott boszorkány is még dühösebben ugrott rá és még dühösebben szurkálta, gyomrozza mint ledobása előtt. Is ez a boszorkány-tánc rajta minden éjjel éjjeltől-két óráig tartott. Mikor megszólalt a kakas a boszorkányok hátborzongató vijjogással távoztak. Ezt a fiatal legénykét Lőrincz Nétinék hívtak és amyira legyengítették a boszorkányok látogatása, hogy már jártányi ereje is alig volt. Vitték orvostól, orvoshoz, különböző javas-asszonyokhoz, de meggyógyítani senki sem tudta. Végülis a bátyja, aki a 14-es világháború hadifogságából hazatért kijelentette, hogy nevesse meg neki a boszorkányokat, majd ő elintézi őket. Mivel erre a megkínzott öccse nem volt hajlandó, így elment a paphoz és elpanaszolta öccsének szomorú helyzetét. A Fisztelendő Szent Atya végighallgatván az elkeseredett ifjú panaszát, átültözvén áldást osztogató miseruhájába bőséges tömjénnel és szenteltvízzel elment az ifjú lakására, ahol buzgón imádkozott a meggyötört lelki üdvéért és egészségéért, majd megszentelte a beteget is és a lakást is. A buzgó imádságnak, a bőséges tömjénfüstnek és szentelt víznek azonnal jelentkezett a hatása, mert a boszorkányok hatalma azonnal és végérvényesen megtört. A boszorkányok attól a naptól fogva

nem csak hogy nem tudtak bemenni a lakásukba, hanem még messze ki is kerültek azt és házon kívül még őt is.

Íme ez volt a Lőrinc Néti kecsői lakos Luca-széki története. Hitelességéhez nem fér kétség és szájjal nem lehetett volna kimondani, nyelvvel nem lehetett volna megmagyarázni a képzeletnek eme ábrándvilágát. Talán ez nem is csoda, hiszen akkor még a szentjános bogárnak is varkító fénye volt a méceses és az ötös lámpa fénye mellett. A kísértetek és a boszorkányok pedig a sötétség gyermekei és így nem is csoda ha el voltak szaporodva. Most azonban, hogy az egész országban kigyult a fillanyfény és a szellem napvilága is beragyog minden ház ablakán, valamint úgy a szárazföldi, mint a vízi és a légi modern járművek nemcsak leszorították, hanem végérvényesen ki is szorították a seprűnyél, meszelő, tiló, valamint a szénvonó járműveket forgalomból, így ezek pilótái is véglegesen nyugállományba vonultak.

Hiába minden erőlködés, mindenkinek még a boszorkányoknak is be kell látni, hogy "És mégis mozog a föld."